

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**«Η Αγροτουριστική Ανάπτυξη στην Περιφερειακή Ενότητα
Θεσσαλονίκης»**

Ελευθερία Μόσχου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Γαρύφαλλος Αραμπατζής**

Μάιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**«Η Αγροτουριστική Ανάπτυξη στην Περιφερειακή Ενότητα
Θεσσαλονίκης»**

Ελευθερία Μόσχου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Γαρύφαλλος Αραμπατζής**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διαχείριση και Προστασία Περιβάλλοντος από τη Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2017

Περίληψη

Ο αγροτουρισμός αποτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Δεδομένου ότι ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια λύση καθώς, αξιοποιεί τους τοπικούς φυσικούς πόρους και συμβάλλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου. Στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης η αγροτουριστική ανάπτυξη ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια. Η ανάπτυξη αυτή προϋποθέτει τη διατήρηση του φυσικού τοπίου και την ανάδειξη της παράδοσης της εκάστοτε περιοχής.

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι:

- η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης
- η καταγραφή του προφίλ των επισκεπτών-αγροτουριστών των αγροτουριστικών καταλυμάτων
- η διερεύνηση των σημείων στα οποία πρέπει να δοθεί έμφαση για την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην υπό μελέτη περιοχή.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα αφορά σε ποσοτική έρευνα στην περιοχή μελέτης, με τη χρήση ερωτηματολόγιου, έτσι ώστε να εξαχθούν όσο το δυνατόν πιο έγκυρα συμπεράσματα και ταυτόχρονα, να περιγραφούν οι διαστάσεις των απόψεων των ερωτώμενων.

Σύμφωνα με την έρευνα, ο βαθμός της αγροτουριστικής ανάπτυξης, τουλάχιστον στο πλαίσιο της δημοφιλίας μεταξύ των πολιτών, είναι μικρός. Επιπλέον, το προφίλ των επισκεπτών σκιαγραφείται από ένα άτομο, είτε άντρας είτε γυναίκα, μεταξύ των 35 και των 55 ετών, κάτοικο του Δήμου Θεσσαλονίκης που έχει ανώτατη μόρφωση, είναι έγγαμος/η και απασχολείται στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα. Τέλος, οι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης σημειώνεται ότι θα πρέπει να στηριχτούν σε βελτιώσεις των γενικών υποδομών και της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών στην ευρύτερη περιοχή.

Summary

Agrotourism forms a very important instrument of development of the rural areas. Given that the agricultural sector in Greece and more specifically in the Regional Unit of Thessaloniki faces many problems, agrotourism forms a solution as it utilizes the natural resources and it contributes to the thorough development of the countryside. The agricultural development in the Regional Unit of Thessaloniki has begun during the last years. This development presupposes the conservation of the natural landscape and the promotion of the tradition of each area.

The purpose of the present master's dissertation is:

- The description of the current situation of agrotourism in the Regional Unit of Thessaloniki.
- The profile recording of the visitors of the agricultural accommodation.
- The exploration of the points on which emphasis should be put for the further development of agrotourism on the area under research.

The methodology used to answer the above questions relates to a quantitative research in the area of study by using a questionnaire, so that reliable results can be obtained and the opinion divergence of the respondents can be described.

According to the research, the level of the agricultural development, at least among the popularity of the citizens, is low. Moreover, the profile of the visitors is outlined by one person, man or woman, aged between 35 and 55 years old, citizen of municipality of Thessaloniki, who has university education, he is married and works in the public or the private sector. Finally, the further development potentials of agrotourism in the Regional Unit of Thessaloniki should be based on the general infrastructure improvement and the quality of the given services in the surrounding area.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Γαρύφαλλο Αραμπατζή για την εποπτεία της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, την καθοδήγηση, τις συμβουλές και τις υποδείξεις του σε όλα τα στάδια της εργασίας.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και την ευγνωμοσύνη μου στο σύζυγό μου Ανδρέα για την ηθική συμπαράστασή του κατά τη διάρκεια εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου διατριβής, καθώς και τα παιδιά μου Ιωάννα, Νικόλαο, Αργυρώ και Ευαγγελία για την υπομονή και την κατανόηση που μου έδειξαν κατά τη συγγραφή της εργασίας.

Χωρίς αυτούς δεν θα είχε πραγματοποιηθεί αυτή η διατριβή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	σελ.
Κεφάλαιο 1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Σκοπός και Στόχοι	1
1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	1
1.3 Μεθοδολογία.....	2
1.4 Δομή.....	2
1.5 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της έρευνας	3
Κεφάλαιο 2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	4
2.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός τουρισμού-Τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας	4
2.2 Εναλλακτικός τουρισμός.....	10
2.2.1 Μορφές Εναλλακτικού τουρισμού	11
2.3 Αγροτουρισμός : Ιστορική αναδρομή.....	18
2.4 Εννοιολογικός προσδιορισμός και μορφές αγροτουρισμού	20
2.5 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα	25
2.5.1 Πλεονεκτήματα και θετικές επιδράσεις του αγροτουρισμού	25
2.5.2 Μειονεκτήματα και αρνητικές επιδράσεις του αγροτουρισμού	27
2.6 Πολιτικές, Προγράμματα και Φορείς για την προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα	28
Κεφάλαιο 3. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ Π.Ε.ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	33
3.1 Περιγραφή της περιοχής μελέτης	33
3.1.1 Γεωγραφία, κλίμα, χλωρίδα και πανίδα.....	36
3.1.2 Δημογραφικά στοιχεία και οικονομική δραστηριότητα.....	41
3.1.3 Φυσικοί πόροι και χρήσεις γης.....	45
3.1.4 Τεχνικές υποδομές(μεταφορές, ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση απορριμμάτων)	47
3.2. Αποτίμηση των αγροτουριστικών υποδομών	48

Κεφάλαιο 4. ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ	53
4.1 Μεθοδολογικό πλαίσιο	53
4.1.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	53
4.1.2. Τα ερευνητικά ερωτήματα	54
4.2 Εργαλεία συλλογής δεδομένων: ερωτηματολόγιο.....	54
4.3 Δείγμα.....	55
Κεφάλαιο 5.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	57
5.1 Το φύλο των ερωτώμενων	57
5.2 Η ηλικία των ερωτώμενων	59
5.3 Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων.....	62
5.4. Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.....	64
5.5 Η περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων.....	66
5.6 Η ερώτηση σχετικά με την παρουσία παιδιών στην οικογένεια	68
5.7 Η επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων.....	71
5.8 Το εισόδημα των ερωτώμενων.....	73
5.9 Η διαμονή των ερωτώμενων σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Π.Ε. Θεσσαλονίκης.....	75
5.10 Η συνοδεία της επίσκεψης.....	77
5.11 Η συχνότητα επίσκεψης την τελευταία δεκαετία	80
5.12 Ο τρόπος ενημέρωσης των επισκεπτών	83
5.13 Η ικανοποίηση από την διαμονή.....	86
5.14 Το βασικό πλεονέκτημα της ΠΕ Θεσσαλονίκης	88
5.15 Η συμβολή του αγροτουρισμού στην ανάπτυξη	92
5.16 Η αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης και οι απόψεις των συμμετεχόντων με αυτές.....	94
5.17 Η πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης.....	109
5.18 Στατιστική συμπερασματολογία.....	110
Κεφάλαιο 6. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	123

Παράρτημα	127
1.Περιεχόμενα πινάκων	127
2.Περιεχόμενα διαγραμμάτων	129
3.Το ερωτηματολόγιο της έρευνας	132
Βιβλιογραφία	138
Ελληνική	138
Ξενόγλωσση	143
Πηγές από το διαδίκτυο	151

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την «Εισαγωγή» και βασικό σκοπό έχει να εισάγει τον αναγνώστη στο υπό μελέτη θέμα, τον σκοπό και τους επιμέρους στόχους της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα που στοχεύει να απαντήσει, το μεθοδολογικό πλαίσιο και τη δομή της παρούσας μελέτης.

1.1 Σκοπός και Στόχοι

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης και η καταγραφή του προφίλ των επισκεπτών-αγροτουριστών των αγροτουριστικών καταλυμάτων.

Επιμέρους στόχος της παρούσας έρευνας, είναι και η διερεύνηση των λόγων για τους οποίους ένας επισκέπτης επιλέγει τον αγροτουρισμό στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης, καθώς και των σημείων στα οποία πρέπει να δοθεί έμφαση για την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην υπό μελέτη περιοχή.

1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην παρούσα έρευνα είναι τα εξής:

- Ποιος είναι ο βαθμός αγροτουριστικής ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;
- Ποιο είναι το προφίλ των επισκεπτών-αγροτουριστών στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;
- Ποιες είναι οι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;

1.3 Μεθοδολογία

Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα λάβει χώρα μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, έτσι ώστε να σκιαγραφηθεί ολόπλευρα ο βαθμός αγροτουριστικής ανάπτυξης της υπό μελέτη περιοχής και τα βασικά χαρακτηριστικά του. Στο δεύτερο μέρος της μελέτης, θα γίνει έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου που θα διανεμηθεί στους τουρίστες της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Μετά τη συγκέντρωση του συνόλου των δεδομένων, ακολουθεί η επεξεργασία τους. Η ανάλυση και η επεξεργασία των δεδομένων που προκύπτουν από τα ερωτηματολόγια θα γίνει με το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS Statistics v19. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιλέχθηκε, διότι αποτελεί ένα από τα πιο εξελιγμένα υπολογιστικά προγράμματα στατιστικής, το οποίο προσπαθεί να καλύψει το σύνολο των γνωστότερων στατιστικών τεχνικών και δίνει τη δυνατότητα γραφικής επεξεργασίας και αναδραστικής λειτουργίας (Τσάντας, κ.α., 1999).

1.4 Δομή

Η παρούσα μελέτη διαρθρώνεται σε έξι ξεχωριστά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «Εισαγωγή», αποτελεί την παράθεση απαραίτητων δεδομένων, έτσι ώστε ο αναγνώστης να καταλάβει τι πραγματεύεται η παρούσα μελέτη. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο βασικός σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της εργασίας, τα ερευνητικά ερωτήματα, η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί, η δομή της εργασίας, καθώς και η αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της παρούσας μελέτης.

Έπειτα, ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Τουρισμός, Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αγροτουρισμός », στο οποίο αποσαφηνίζεται η γενικότερη έννοια του τουρισμού και ειδικότερα του εναλλακτικού τουρισμού, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή του αγροτουρισμού, παρουσιάζονται οι μορφές, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του, καθώς και τα προγράμματα και οι φορείς που προωθούν τον αγροτουρισμό. Τέλος γίνεται μια αποτίμηση της αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Υφιστάμενη κατάσταση του αγροτουρισμού στην Π.Ε Θεσσαλονίκης», γίνεται αρχικά μια αναλυτική περιγραφή της υπό μελέτη περιοχής η

οποία αφορά τη γεωγραφία και το κλίμα, τα δημογραφικά στοιχεία και την οικονομική κατάσταση της περιοχής μελέτης, τους φυσικούς πόρους και τις χρήσεις γης, τις τεχνικές υποδομές, καθώς και μια αποτίμηση των αγροτουριστικών της υποδομών.

Ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο, με τίτλο «Υλικά και Μέθοδος», στο οποίο παρουσιάζεται το μεθοδολογικό πλαίσιο, τα εργαλεία συλλογής δεδομένων που είναι το ερωτηματολόγιο, καθώς και το δείγμα.

Ακολουθεί το πέμπτο κεφάλαιο, με τίτλο, «Αποτελέσματα», στο οποίο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω στατιστικής ανάλυσης με το SPSS και έπειτα το έκτο κεφάλαιο, με τίτλο «Συζήτηση και Συμπεράσματα» στο οποίο εξάγονται τα βασικά συμπεράσματα, από όλη την εργασία και συγκρίνονται με αποτελέσματα ανάλογων ερευνών από τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τον αγροτουρισμό.

1.5 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της έρευνας

Ο αγροτουρισμός αποτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Δεδομένου ότι ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα και ειδικότερα στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια λύση καθώς, αξιοποιεί τους τοπικούς φυσικούς πόρους και συμβάλλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Σύμφωνα με τον Τσάρτα (1987) η αλληλοσυμπλήρωση του τουρισμού και της γεωργίας και κτηνοτροφίας, οδήγησε σε μια ανάπτυξη στην οποία τις περισσότερες φορές ο τουρισμός έβλαπτε τον αγροτικό τομέα. Για να αλλάξει η κατάσταση αυτή, απαιτείται η ανάπτυξη μορφών τουρισμού που σέβονται και αξιοποιούν τις δυνατότητες του εκάστοτε τόπου, όπως ο αγροτουρισμός. Η ανάπτυξη του θα πρέπει να γίνεται ορθολογικά και να βασίζεται σε σχεδιασμό που αξιοποιεί τον χώρο, τον άνθρωπο και το προϊόν. Για να γίνει ο σχεδιασμός αυτός είναι απαραίτητο να υπάρχουν επαρκή ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τον αγροτουρισμό στην υπό μελέτη περιοχή. Σε αυτό έρχεται να συμβάλει η παρούσα έρευνα, έτσι ώστε να διαφανούν οι περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης.

Κεφάλαιο 2

Τουρισμός, Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αγροτουρισμός

Πριν την αποσαφήνιση της έννοιας του αγροτουρισμού, κρίνεται απαραίτητος ο εννοιολογικός προσδιορισμός της γενικότερης έννοιας του τουρισμού και ειδικότερα του εναλλακτικού τουρισμού και παρουσιάζονται στοιχεία για την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας. Επιπρόσθετα, στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται οι βασικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, μία από τις οποίες είναι και ο αγροτουρισμός, παρουσιάζονται οι μορφές του αγροτουρισμού, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του, καθώς και οι πολιτικές, τα προγράμματα και οι φορείς που προωθούν τον αγροτουρισμό στην Ελλάδα.

2.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός τουρισμού – Τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας

Από τη δημιουργία του τουρισμού μέχρι και σήμερα, έχουν αποτυπωθεί διάφοροι ορισμοί για τον τουρισμό. Αρχικά, σύμφωνα με τον Κούτουλα (2001), ο τουρισμός αποτελεί μια ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία συνίσταται στο ταξίδι σε ένα τόπο διαφορετικό από τον μόνιμο τόπο κατοικίας, καθώς και στις δραστηριότητες που πραγματοποιεί το άτομο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, με σκοπό την ικανοποίηση κάποιων επιθυμιών και αναγκών του. Από τον ορισμό αυτό διαφαίνεται ότι τα θεμελιώδη στοιχεία του τουρισμού είναι η μετάβαση, η παραμονή σε έναν ξένο τόπο και οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκεί (Burkart and Medlik, 1981). Επιπρόσθετα, ένα ακόμα βασικό στοιχείο για τον προσδιορισμό του τουρισμού είναι η προσωρινότητα, δηλαδή η κυκλικότητα του τουριστικού ταξιδιού, κατά την οποία ο

τουρίστας αναχωρεί από το σημείο A για να επισκεφτεί έναν ή περισσότερους τόπους και μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, επιστρέφει στο σημείο A (Leiper, 1979).

Δευτερογενώς, ο τουρισμός μπορεί να οριστεί τόσο από την πλευρά του προορισμού, όσο και των επιχειρήσεων. Αναλυτικότερα, από την οπτική γωνία του προορισμού, ο τουρισμός αποτελεί μια αγορά οικονομικών αγαθών από ξένους, στην οποία τα αγαθά προορίζονται για προσωπική χρήση και κατανάλωση (Walterspiel, 1957). Από την οπτική γωνία των επιχειρήσεων, ο τουρισμός αποτελεί μια αγορά, στην οποία οι επιχειρήσεις μπορούν να διαθέσουν προϊόντα (Κούτουλας, 2001). Σύμφωνα με τον Leiper (1979), ο τουρισμός αναφέρεται στην παροχή υπηρεσιών μεταφοράς, διαμονής, αναψυχής, φαγητού και λοιπών σχετικών υπηρεσιών, τόσο για εγχώριους όσο και για ξένους ταξιδιώτες, που ταξιδεύουν για λόγους επαγγελματικούς, αναψυχής ή άλλους. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι, ο τουρισμός αποτελεί τη μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία (Scheyvens and Momsen, 2008) και πολλές χώρες σε όλον τον κόσμο χρησιμοποιούν τον τουρισμό, ως βασικό κλάδο της οικονομίας, για την οικονομική τους ανάπτυξη και ευημερία, μέσω της δημιουργίας συναλλάγματος, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και την τόνωση της τοπικής οικονομίας (Sindiga, 1999).

Από τεχνικής άποψης, ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε ένα τόπο διαφορετικό από το δικό τους, για χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος, για λόγους αναψυχής, επαγγελματικούς ή άλλους (Wilkerson, 2003).

Τέλος, ένας ολιστικός ορισμός για τον τουρισμό που αξίζει να αναφερθεί είναι αυτός του Jafari (1977), σύμφωνα με τον οποίο ο τουρισμός αποτελεί την μελέτη των ανθρώπων μακριά από το συνήθη τόπο κατοικίας τους, των βιομηχανιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων αυτών, καθώς και των επιπτώσεων τόσο των ανθρώπων όσο και των βιομηχανιών στο κοινωνικό, πολιτισμικό, οικονομικό και φυσικό περιβάλλον του τουριστικού τόπου. Στην ίδια λογική κινείται και ο ορισμός του τουρίστα, που είναι οποιοδήποτε άτομο που μένει σε μια χώρα, ανεξάρτητα από την εθνικότητά του, που ταξιδεύει σε έναν τόπο εκτός από το συνήθη τόπο κατοικίας του, για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 24 ωρών, για σκοπό διαφορετικό από κάποια άσκηση αμειβόμενης δραστηριότητας στον τόπο επίσκεψης (WTO, 1981, p.89). Πιθανά κίνητρα για τουρισμό μπορεί να είναι η ψυχαγωγία, η οικογένεια, οι επιχειρήσεις ή κάποια αποστολή ή συνάντηση (Ηγουμενάκης, 2004).

Κάποια από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του τουρισμού μετά το 1990, θεωρούνται η μεγάλη εξάρτηση από τους tour operators, ο αυξανόμενος ανταγωνισμός με ολοένα και περισσότερους νέους προορισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο (Apostolopoulos and Sonmez, 2001, Buhalis, 2000), την χωρική πόλωση και την αύξηση της εποχικότητας (Leontidou, 1994). Επιπρόσθετα, καταγράφηκαν σημαντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον, που επέβαλλαν μια αλλαγή του τουριστικού προϊόντος, έτσι ώστε να είναι φιλικό προς το περιβάλλον και τις αρχές της βιωσιμότητας και αειφορίας (Κοκκώσης, 1992, Lozatto 1990, Mathieson 1988). Πολλοί ερευνητές του υπό μελέτη χώρου, θεωρούν ότι η λύση θα δοθεί με την αλλαγή του τουριστικού προϊόντος και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός (Loukissas and Skayannis, 2001).

Ο τουρισμός από πλευράς ορίων μιας χώρας, μπορεί να διακριθεί σε εσωτερικό και εξωτερικό. Ο εσωτερικός είναι ο τουρισμός που πραγματοποιούν οι πολίτες μιας χώρας εντός των συνόρων της. Τα βασικά του πλεονεκτήματα είναι η ανακατανομή του χρήματος, η άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ πόλεων και υπαίθριων περιοχών και η συγκράτηση του πληθυσμού σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Από την άλλη πλευρά ο εξωτερικός τουρισμός, πραγματοποιείται από τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν εκτός των ορίων της χώρας αυτής. Όταν οι μόνιμοι κάτοικοι ταξιδεύουν εκτός της χώρας ο εξωτερικός τουρισμός ονομάζεται παθητικός, ενώ όταν εισέρχονται ξένοι τουρίστες ονομάζεται ενεργητικός (διότι γίνεται εισαγωγή ξένου συναλλάγματος) (Ρούπας, 2000).

Από πλευράς αριθμού περιηγητών ο τουρισμός διακρίνεται σε μεμονωμένο και ομαδικό. Ο μεμονωμένος λαμβάνει χώρα όταν ένα ή περισσότερα άτομα (φίλοι ή συγγενείς) ταξιδεύουν για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, με ανεξάρτητη ατομική οργάνωση. Από την άλλη πλευρά ο ομαδικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Συνήθως οργανώνεται από ταξιδιωτικά γραφεία, συλλόγους οργανισμών, εκδρομικά σωματεία κ.α. (Λογοθέτης, 1997).

Επιπρόσθετα, ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα των περιηγητών, ο τουρισμός διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: λαϊκό, κοινωνικό και κοσμοπολίτικο. Ο λαϊκός τουρισμός αφορά τουρίστες από χαμηλές οικονομικές τάξεις, ο κοινωνικός αφορά τουρίστες μεσαίας οικονομικής τάξης και είναι ένα είδος προσιτό σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό τουριστών και ο κοσμοπολίτικος τουρισμός, ο οποίος απευθύνεται

κυρίως σε τουρίστες υψηλής οικονομικής τάξης, που είναι διατεθειμένοι να δαπανήσουν μεγάλα χρηματικά ποσά για το ταξίδι τους (Ηγουμενάκης, 2004).

Τέλος, μια ακόμα διάκριση του τουρισμού, είναι αυτή με κριτήριο τη χρονική διάρκεια της τουριστικής περιόδου και διακρίνεται σε συνεχή και εποχικό. Στον συνεχή τουρισμό μιας περιοχής υπάρχει τουριστική δραστηριότητα σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, ενώ στον εποχικό τουρισμό οι τουριστικές δραστηριότητες επηρεάζονται από τις κλιματικές συνθήκες του τόπου και αναστέλλονται για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα (Ρούπας, 2000).

Πέρα από τις παραπάνω διακρίσεις υπάρχει και μια βασική κατηγοριοποίηση του τουρισμού σε τρεις μορφές (Λαγός, 2005):

- Μαζικός τουρισμός: αφορά στην παραδοσιακή μορφή τουρισμού, στην οποία ο τουρίστας αναζητά ξεκούραση και διασκέδαση, σε προορισμούς κυρίως ηλιοτροπικών περιοχών.
- Εναλλακτικός τουρισμός: αφορά διάφορες επιμέρους μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός κ.α., από τουρίστες που ψάχνουν ένα διαφορετικό από τον συμβατικό τρόπο τουρισμού, συνδέοντας τον τουρισμό με την αιεφόρο ανάπτυξη.
- Τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων: αφορά τουρίστες που αναζητούν μια μορφή τουρισμού, ανάλογα με τα ειδικά τους ενδιαφέροντα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων αποτελούν ο θρησκευτικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ο συνεδριακός τουρισμός.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύονται στον επίσημο διαδικτυακό τόπο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, οι αφίξεις ξένων στην ελληνική επικράτεια ξεπέρασαν για το 2015 τα 23 εκατομμύρια. Από αυτά, είναι αναμενόμενο ότι πάνω από τους μισούς τουρίστες και συγκεκριμένα, τα 13 εκατομμύρια επισκέφτηκαν την Ελλάδα κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους, το οποίο περιλαμβάνει τους θερινούς μήνες. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου οι μισοί από το σύνολο των τουριστών επισκέφτηκαν την Ελλάδα κατά την διάρκεια των υπόλοιπων εννέα μηνών, γεγονός που είναι σημαντικό καθώς εμφανίζει τις δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα και για ανάπτυξη του τουρισμού σε όλες τις εποχές του χρόνου.

Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζεται ο Πίνακας 1, ο οποίος εμφανίζει στοιχεία για τον τρόπο και το μέγεθος της συμβολής του τουρισμού στην ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ελλάδας, ειδικά σε μια περίοδο, κατά την οποία η ελληνική οικονομία μαστίζεται από τις επιπτώσεις της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 1. Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας από το 2013 μέχρι και το 2015 και ο στόχος για το 2021, σε εκατομμύρια ευρώ.

Κατηγορία Δαπάνης	2013	2014	2015	Στόχος 2021
<i>Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών</i>	11.707,0	13.005,1	13.679,2	18.500,0
<i>Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας</i>	445,2	388,0	446,6	650,0
<i>Δαπάνη Εταιριών Κρουαζιέρας</i>	216,0	191,0	210,0	350,0
<i>Αερομεταφορές</i>	1.077,0	1.177,0	1.250,0	2.100,0
<i>Θαλάσσιες Μεταφορές</i>	148,0	151,0	145,0	350,0
<i>Εγχώριος Τουρισμός: Καταλύματα και εστίαση</i>	1.195,0	1.315,0	1.312,0	2.500,0
<i>Επενδύσεις</i>	200,0	200,0	200,0	1.000,0
<i>Συνολική Εγχώρια Δαπάνη</i>	14.988,2	16.427,1	17.242,8	25.450,0
<i>ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές</i>	180.389	177.559,4	176.022,7	207,490,0
<i>ΑΕΠ % Μεταβολή</i>	8,3%	9,3%	9,8%	12,3%
<i>Πολλαπλασιαστής 2,2</i>	2,2	2,2	2,2	1,9

<i>Πολλαπλασιαστής 2,65</i>	2,7	2,7	2,7	2,0
<i>Συνολική Επίπτωση (με πολλαπλασιαστή 2,2)</i>	32.974	36.140	37.934	48.355
<i>Συνολική Επίπτωση (με πολλαπλασιαστή 2,65)</i>	39.719	43.532	45.693	50.900
<i>Συνολική % συμβολή στο ΑΕΠ (πολλαπλασιαστής 2,2)</i>	18,3%	20,4%	21,6%	23,3%
<i>Συνολική % συμβολή στο ΑΕΠ (πολλαπλασιαστής 2,65)</i>	22%	24,5%	26%	24,5%

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2016

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη του Πίνακα 1, φαίνεται ότι υπάρχει μια πολύ σημαντική επίπτωση του τουρισμού πάνω στην ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ελλάδας, η οποία κυμαίνεται γύρω στο 20 με 25% σχεδόν για κάθε έτος. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι ο εγχώριος τουρισμός αποτελεί περίπου το 10% σε σχέση με τα συνολικά μεγέθη του τουρισμού στην Ελλάδα. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός αυτό, καθώς θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο αγροτουρισμός ειδικότερα, αναφέρεται περισσότερο στον εγχώριο τουρισμό, παρά στον τουρισμό που προέρχεται από τους εισερχόμενους τουρίστες, χωρίς, ωστόσο, να τους αποκλείει σε καμία περίπτωση.

Εξάλλου, επισημαίνεται ότι οι δυο διαφορετικές τιμές του πολλαπλασιαστή που παρουσιάζονται στην δωδέκατη και την δέκατη τρίτη γραμμή του Πίνακα 1 αναφέρονται στις δυο τιμές που εκτίμησαν το IOBE και το ΚΕΠΕ και αναφέρονται σε τεχνικές τοποθετήσεις οι οποίες ξεφεύγουν από το πεδίο ενδιαφέροντος της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής. Σε κάθε περίπτωση, αναγνωρίζεται με τον πλέον πειστικό τρόπο, η πολύ σημαντική επίδραση του τουρισμού στην εθνική οικονομία της Ελλάδας,

καθώς ο ευρύτερος τομέας του τουρισμού επηρεάζει σχεδόν το ένα πέμπτο της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδας.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι δεν κατέστη δυνατή η συλλογή στατιστικών στοιχείων ειδικά για την περίπτωση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, καθώς τόσο η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, όσο και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων δεν παρέχουν τα συγκεκριμένα στοιχεία.

2.2 Εναλλακτικός τουρισμός

Εφόσον αποσαφηνίστηκε παραπάνω η έννοια του τουρισμού, ακολουθεί η αποσαφήνιση της έννοιας του εναλλακτικού τουρισμού. Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον της περιοχής που αναπτύσσονται (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2003). Βασικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας που συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (Σφακιανάκης, 2000).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Mardsen (1999), οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προσφέρουν ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες, με έμφαση στον τοπικό χαρακτήρα, με «αυθεντικές» εμπειρίες αλλά και προσωπική επαφή του τουρίστα, με τον παροχέα υπηρεσιών. Ο εναλλακτικός τουρισμός, θεωρείται τουρισμός μικρής κλίμακας ανάπτυξης, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα και αποτελεί τον αντίποδα του μαζικού τουρισμού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού προωθήθηκαν από το οικολογικό κίνημα, με παράλληλη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που συνδέουν την οικολογία και τον πολιτισμό (Βελισσαρίου, 2000; Σχιζιάς, 1998).

Καθοριστικοί παράγοντες στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών εναλλακτικού τουρισμού θεωρούνται οι τοπικές ιδιομορφίες σε χώρες ή περιοχές και η συχνή συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης, συχνά με παράδοση πολλών ετών (McIntosh, 1972). Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού απαιτεί σωστά σχεδιασμένες πρωτοβουλίες, καθώς και κινητοποίηση του ανθρώπων που καλούνται να συμβάλουν στην πολιτιστική ενεργοποίηση τους (Σπιλάνης, 1995).

Ο τουρίστας που επιλέγει κάποια από τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού έχει συνήθως καλύτερη μόρφωση και είναι συνειδητοποιημένος τόσο σε πολιτιστικό όσο και σε περιβαλλοντικό επίπεδο. Συνήθως εκφράζει δυσαρέσκεια για τα μεγάλα ξενοδοχειακά κέντρα των διεθνών προτύπων που αποσκοπούν στο οικονομικό κέρδος χωρίς να υπολογίζουν τις πραγματικές ανάγκες του εκάστοτε τουρίστα. Τέλος στο προφίλ του εναλλακτικού τουρίστα συνήθως υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για την τοπική κουλτούρα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου που επισκέπτεται (Λαγός, 2005).

2.2.1 Μορφές Εναλλακτικού τουρισμού

Στη συνέχεια, περιγράφονται κάποιες από τις βασικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού:

Πολιτιστικός-Πνευματικός Τουρισμός: Σύμφωνα με τη διακήρυξη της Μανίλας, η οποία υπογράφηκε το 1980, ο πολιτισμός αποτελεί την κληρονομιά της ανθρωπότητας και συνεπώς θεμελιώδη πόλο έλξης τουριστών. Ως πολιτιστικός – πνευματικός τουρισμός ορίζεται η μετακίνηση ή περιήγηση τουριστών με σκοπό τη επαφή και γνωριμία του με την ιστορική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά του τόπου που επισκέπτεται, έτσι ώστε να καλύψουν τις πολιτιστικές και πνευματικές τους ανάγκες.

Ο πολιτιστικός – πνευματικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, ο οποίος ξεκίνησε δυναμικά το 1970 και παρουσίασε ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης (ειδικά στην Ευρώπη). Η εναλλακτική αυτή μορφή τουρισμού παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας και στην ανάκαμψη

συγκεκριμένων περιοχών. Ο πολιτιστικός – πνευματικός τουρισμός μπορεί να συνυπάρχει τόσο με μαζικό τουρισμό όσο και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

Βασικές του δραστηριότητες αποτελούν οι επισκέψεις σε χώρους επίσκεψης στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους κ.α. Αναλυτικότερα περιλαμβάνει επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, λαογραφικά μνημεία, ιστορικές βιβλιοθήκες, θρησκευτικές τοποθεσίες ιστορικής σημασίας, εθνικά ή τοπικά φεστιβάλ, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, αρχιτεκτονικά μνημεία, παραδοσιακούς οικισμούς, μνημεία φυσικού κάλους όπως σπήλαια ή φράγματα, αθλητικές εγκαταστάσεις και πινακοθήκες. Τέλος, βασικά οφέλη του πολιτιστικού τουρισμού είναι η οικονομική αναζωογόνηση, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η προώθηση των μικρομεσαίων επιχειρηματικών προσπαθειών και η ευαισθητοποίηση σχετικά με την εθνική ταυτότητα των κατοίκων (Τσάρτας, 1993).

Μορφωτικός Τουρισμός: Αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, στην οποία τα άτομα έχουν ως βασικό σκοπό την εκπαίδευση και την παρακολούθηση μορφωτικών εκδηλώσεων. Ειδικότερα, περιλαμβάνει επισκέψεις σε ιστορικά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, πινακοθήκες και μουσεία αλλά και παρακολούθηση συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων ή σεμιναρίων όλων των επιστημονικών κλάδων.

Ο μορφωτικός τουρισμός, αποτελεί ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού που ανθεί κυρίως στις χώρες τη Ευρώπης και συνήθως η προσέλκυση των τουριστών αυτού του είδους τουρισμού γίνεται μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ανταλλαγών μαθητών και φοιτητών καθώς και μέσω οργάνωσης ομαδικών εκδρομών εκπαιδευτικού σκοπού (Gibson, 1998).

Βασικά οφέλη που απορρέουν από τον μορφωτικό τουρισμό είναι η καταπολέμηση της εποχικότητας του τουρισμού, η διατήρηση του πολιτισμού και της κουλτούρας της χώρας και η προβολή μιας θετικής εικόνας για τη χώρα αυτή στο εξωτερικό (Taylor and Richard, 1985).

Θρησκευτικός Τουρισμός: Η μετακίνηση τουριστών για θρησκευτικούς σκοπούς, ορίζεται ως θρησκευτικός τουρισμός. Η μορφή αυτή του εναλλακτικού τουρισμού δεν

είναι εποχική, αλλά συνεχής και το προφίλ των τουριστών θρησκευτικού τουρισμού είναι συνήθως μεγάλης ηλικίας και μεγάλης κοινωνικής, οικονομικής και επαγγελματικής διασποράς.

Ο θρησκευτικός τουρισμός, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την οικονομία και την ανάπτυξη των περιοχών, στις οποίες πραγματοποιείται. Αξίζει βέβαια να αναφερθεί, ότι κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, ο θρησκευτικός τουρίστας μετά την εκπλήρωση των θρησκευτικών του καθηκόντων και επιλογών, ουσιαστικά αποτελεί έναν κλασικό τουρίστα (τυπικό καταναλωτή), ο οποίος έχει ανάγκη τόσο για κατάλυμα και διατροφή, όσο και αγορά τοπικών ενθυμίων και γενικότερα προϊόντων της τοπικής αγοράς (Vukonic, 1996).

Τα οικονομικά οφέλη του θρησκευτικού τουρισμού είναι ιδιαίτερα σημαντικά, διότι οι επισκέπτες, όπως προαναφέρθηκε, αποτελούν και καταναλωτές τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών του τόπου που επισκέπτονται. Συνεπώς, βασικό όφελος που απορρέει από την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού σε μια περιοχή, είναι η δημιουργία θέσεων εργασίας σε ένα μεγάλο εύρος επαγγελματιών, όπως τα τουριστικά γραφεία, οι αεροπορικές εταιρείες, τα ξενοδοχεία, οι μικροπωλητές θρησκευτικών αντικειμένων και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που αναπτύσσονται στην περιοχή προορισμού του θρησκευτικού τουρίστα (Πολύζος, 2002).

Αξίζει να αναφερθεί, ότι πολλές φορές έχει παρατηρηθεί το εξής φαινόμενο: η συνύπαρξη του προσκυνηματικού και τουριστικού στοιχείου, αλλοιώνει το χαρακτήρα της εκάστοτε θρησκευτικής εκδήλωσης ή χώρου και γίνεται υπαρκτός ο κίνδυνος εμπορευματοποίησης της λατρείας της θρησκείας, καθώς και η αλλοίωση του ύφους των θρησκευτικών δρώμενων (Λύτρας, 2001).

Ο θρησκευτικός τουρισμός διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμο (χωρίς ο τουρίστας να κάνει καμία διανυκτέρευση) και σε μακροπρόθεσμο (με διανυκτέρευση τουλάχιστον μίας ημέρας) (Rinschede, 1992).

Για την Ελλάδα, ο θρησκευτικός τουρισμός κατέχει εξέχουσα θέση, διότι είναι μια χώρα με πολλούς κειμηλιακούς θησαυρούς, μοναστήρια και θρησκευτικούς τόπους λατρείας. Τα μνημεία της ελληνικής ορθόδοξης εκκλησίας, όπως οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, καθεδρικοί ναοί, ξωκλήσια και τα μοναστήρια αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών (Μοίρα-Μυλωνοπούλου 2000).

Όπως προαναφέρθηκε, ένα μεγάλο θετικό που απορρέει από τον θρησκευτικό τουρισμό αποτελεί η αντιμετώπιση της εποχικότητας του τουρισμού. Ειδικότερα στην Ελλάδα, η μεγάλη χωρική διασπορά των πόλων έλξης θρησκευτικών τουριστών βοηθάει στην ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού σε όλη τη χώρα και κατά τη διάρκεια όλων των εποχών του χρόνου (Polyzos and Arabatzis 2006).

Χειμερινός Τουρισμός: Ο χειμερινός τουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, που με τη σειρά του εμπερικλείει διάφορα είδη και ουσιαστικά αναφέρεται στα είδη εναλλακτικού τουρισμού που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού τα οποία περιλαμβάνει είναι τα εξής: ο ορεινός τουρισμός, ο χιονοδρομικός τουρισμός, ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων, ο ορειβατικός τουρισμός ο τουρισμός περιπέτειας και ο τουρισμός παραχείμασης (Παυλόπουλος, 2001).

Οι βασικότερες δραστηριότητες του χειμερινού τουρισμού είναι το αλπικό σκι (alpic ski), το βόρειο σκι (kim Nordic ski), το σκι χιονοσανίδας (snowboard ski) και το έλκηθρο χιονιού (snow mobile). Επιπρόσθετα, στον χώρο μπορεί να λαμβάνουν χώρα χιονοδρομικοί αγώνες, εκπαιδευτικά μαθήματα και προπονήσεις (Λογοθέτης, 2001).

Στις χώρες που ανήκουν στην Εύκρατη Ζώνη, η περίοδος που μπορεί να ασκηθεί χειμερινός τουρισμός αφορά στους μήνες Δεκέμβριο, Ιανουάριο και Φεβρουάριο. Συνήθως οι τουρίστες αυτής της μορφής εναλλακτικού τουρισμού είναι άνθρωποι νεαρής ή μέσης ηλικίας, με οικονομική άνεση που ξοδεύουν πολλά χρήματα στον τουρισμό, σε σύγκριση με τον μέσο τουρίστα μαζικού τουρισμού. Επιπρόσθετα, έχει υπολογιστεί ότι από το σύνολο των τουριστών χειμερινού τουρισμού, μόνο το 33% επιδίδεται σε χιονοδρομίες, ενώ το υπόλοιπο επισκέπτεται απλά το χώρο ή αγοράζει άλλα προϊόντα τουρισμού (I.T.E.E., 2005).

Στη χώρα μας υπάρχουν 21 οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, που κατά τη διάρκεια της χιονοδρομικής περιόδου συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό τουριστών, είτε από την Ελλάδα είτε από χώρες του εξωτερικού. Βασικά προβλήματα του χειμερινού τουρισμού της Ελλάδας αποτελούν τα ζητήματα προσπελασιμότητας, τα προβλήματα με τον μηχανολογικό εξοπλισμό, καθώς και οι ελλείψεις κατάλληλα καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού (I.T.E.E., 2005).

Τουρισμός Παραχείμασης: Όπως προαναφέρθηκε ο τουρισμός παραχείμασης αποτελεί ένα είδος εναλλακτικού χειμερινού τουρισμού και αφορά τους τουρίστες που «αποδημούν» κατά τους θερινούς μήνες σε περιοχές με πιο δροσερό κλίμα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τουρισμός παραχείμασης είναι εντονότερος από τον παραθεριστικό τουρισμό, σε παγκόσμιο επίπεδο. Η μορφή αυτού του εναλλακτικού τουρισμού μπορεί να αποτελέσει τη λύση για το έντονο πρόβλημα της εποχικότητας που παρουσιάζει ο τουρισμός στην Ελλάδα (Σφακιανιάκης, 2000).

Ορεινός Τουρισμός: Ο ορεινός τουρισμός όπως προαναφέρθηκε αποτελεί είδος του χειμερινού τουρισμού, αν και μπορεί να εφαρμοστεί σε όλη τη διάρκεια του έτους. Εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο σε ορεινές περιοχές και έχει ως κύρια χαρακτηριστικά τη χωρική διάσταση και τη μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων. Ως ορεινές ορίζονται οι περιοχές που καλύπτονται από λόφους με ύψος 300-500 μέτρα, μέσες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές με βουνά ύψους μέχρι 1.500 μέτρα, καθώς και ορεινές περιοχές με βουνά υψομέτρου πάνω από 1.500 μέτρα. Κάποιες από τις κυριότερες δραστηριότητες που συνδέονται με την άσκηση του ορεινού τουρισμού είναι το ποδήλατο, η πεζοπορία, η ορειβασία, η χιονοδρομία, η σπηλαιολογία, η αναρρίχηση, η ιππασία, η τοξοβολία, η διάσχιση φαραγγιού, το rafting, το canoe kayak, το αλεξίπτωτο πλαγιάς, ο τουρισμός οίνου και άλλα (Λαγός, 2005).

Ορειβατικός Τουρισμός: Ο ορειβατικός τουρισμός αφορά τον τουρισμό με το οργανωμένο άθλημα της ανάβασης σε ορεινές περιοχές, δηλαδή σε περιοχές με υψόμετρο πάνω από 1500 μέτρα. Το είδος αυτό του εναλλακτικού τουρισμού περιλαμβάνει πεζοπορία, αναβάσεις και καταβάσεις βουνών, διάσχιση και αναρρίχηση. Για την ύπαρξη του ορειβατικού τουρισμού θα πρέπει να υπάρχουν καταλύματα-καταφύγια και ορειβατικά μονοπάτια (Κατσιγιάννης, 2003).

Περιπατητικός Τουρισμός: Ο περιπατητικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού στην οποία η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι η πεζοπορία. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο περιπατητικός τουρισμός αποτέλεσε την πρώτη

μορφή του ορειβατικού τουρισμού, αργότερα όμως διαχωρίστηκαν και ανεξαρτητοποιήθηκαν (Λαγός, 2005).

Αθλητικός Τουρισμός: Ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί την εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά την οποία ταυτίζεται ο χρόνος των διακοπών με τον χρόνο του αθλητισμού (Σφακιανάκης, 2000). Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τον αθλητικό τουρισμό, ο οποίος παρουσιάζει μεγάλη άνθηση σε παγκόσμιο επίπεδο (Standeven and De Knop, 1999). Στην ουσία ο αθλητικός τουρισμός είναι όταν ο τουρίστας ταξιδεύει για να παρακολουθήσει ή να συμμετέχει σε κάποιο αθλητικό γεγονός της επιλογής του. Ειδικότερα, ο αθλητικός τουρισμός θα μπορούσε να οριστεί ως μια ολοκληρωμένη τουριστική εμπειρία στην οποία τα αθλήματα βρίσκονται στο κέντρο της διαδικασίας. (Karlis, 2002; Katerinopoulou, 2002).

Αξίζει να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με τον Λύτρα (2002) ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί την πρώτη μορφή τουρισμού που υπήρξε στην ιστορία του ανθρώπου. Στην σημερινή του μορφή ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία (Standeven and De Knop, 1999):

- ενεργητική και παθητική ανάμειξη με αθλητική δραστηριότητα
- συμμετοχή σε τυχαία ή οργανωμένη δραστηριότητα
- εμπειρίες για μη εμπορικούς ή επαγγελματικούς/εμπορικούς λόγους
- ταξίδια αναψυχής μακριά από το σπίτι

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Higham and Hinch (2003), τα κύρια χαρακτηριστικά του αθλητικού τουρισμού είναι τρία και είναι τα εξής: ο αθλητισμός, ο χώρος και ο χρόνος. Τα τρία αυτά χαρακτηριστικά είναι αλληλένδετα τμήματα του ίδιου συστήματος. Τα είδη του αθλητικού τουρισμού είναι τα εξής (Kurtzman, 2005):

- Τα αθλητικά γεγονότα (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες, παγκόσμια πρωταθλήματα, διεθνείς συναντήσεις).
- Τα αθλητικά θεάματα (π.χ. συνέδρια, μουσεία).
- Τις αθλητικές εκδρομές (π.χ. σαφάρι, εκδρομές περιπέτειας).
- Τα αθλητικά καταφύγια (π.χ. προπονητικά κάμπινγκ, κατασκηνώσεις).
- Τις κρουαζιέρες (π.χ. ιστιοπλοΐα, καταδύσεις, ψάρεμα).

Τα τελευταία χρόνια ο αθλητικός τουρισμός σημειώνει μια σημαντική άνθηση και ο αριθμός των τουριστών που επιλέγουν να συνδυάσουν διακοπές με αθλητικές δραστηριότητες ολοένα και αυξάνεται και επιλέγεται ακόμα και από άτομα που δεν ασκούνται σε καθημερινή βάση (Standeven and De Knop, 1999).

Στη χώρα μας, υπάρχουν πολλοί παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη της μορφής αυτής του εναλλακτικού τουρισμού. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα η ιδιαίτερη γεωγραφική θέση, τα ξεχωριστά γεωφυσικά χαρακτηριστικά, η μεγάλη πολιτιστική της κληρονομιά καθώς και μεγάλη της ιστορία στον αθλητισμό, αποτελούν παράγοντες ιδανικοί για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Παράλληλα, η δημιουργία διαφόρων κυβερνητικών και μη οργανισμών για την προώθηση του αθλητικού τουρισμού βοηθάει σε σημαντικό βαθμό την άνθησή του στην Ελλάδα (Λύτρας 1991,2002).

Οι δραστηριότητες που προσφέρονται στην Ελλάδα στα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού είναι κυρίως οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα (η ιστιοπλοΐα, οι καταδύσεις, το θαλάσσιο καγιάκ και άλλα), οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τα βουνά (η αναρρίχηση, το σκι, οι πεζοπορίες, το ράφτινγκ, το καγιάκ και άλλα), καθώς και οι φυσικές δραστηριότητες, όπως είναι το τένις, το γκολφ, το βόλεϊ και πολλές άλλες (Χρόνη, 2001).

Ένα από τα σημαντικότερα οφέλη του αθλητικού τουρισμού είναι ότι συμβάλει στο ΑΕΠ της εκάστοτε χώρας. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο αθλητικός τουρισμός σήμερα καταλαμβάνει το 10% με 20% του συνολικού τουριστικού προϊόντος, σε παγκόσμιο επίπεδο. Πέρα από τα οικονομικά οφέλη που προσφέρει η μορφή αυτή εναλλακτικού τουρισμού, υπάρχουν και οφέλη σε κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο. Συγκεκριμένα ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί κίνητρο για την κατασκευή αθλητικών υποδομών και ενισχύει τις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την ταυτότητα της εκάστοτε περιοχής.

Αν αναλογιστεί κανείς ότι ο αθλητικός τουρισμός βρίσκεται ακόμα στην αρχή της εξέλιξής του σε σύγκριση με τον κύκλο ζωής άλλων τουριστικών προϊόντων, γίνεται σαφές ότι υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού τόσο στην Ελλάδα όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο (Felderer et al., 2006).

Τουρισμός Περιπέτειας: Ο τουρισμός περιπέτειας αποτελεί τρόπο αναψυχής και διαφυγής από την καθημερινότητα για τον σύγχρονο άνθρωπο, με πολλά ψυχολογικά και κοινωνικά οφέλη (Χρόνη και Ζουρμπάνος, 2001). Ο τουρισμός περιπέτειας περιλαμβάνει εκδρομές με αθλήματα περιπέτειας τα οποία έχουν κάποιο ρίσκο και κάποιο σχετικό κίνδυνο και ονομάζονται για το λόγο αυτό εμπειρίες περιπέτειας (Δράκου, 2005). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η αναρρίχηση, η ορειβασία, το καγιάκ, οι καταδύσεις και τα άλματα με σκοινί σε φαράγγια (Little, 2002; Αυθίνος, 1998).

Τέλος, ο τουρισμός περιπέτειας είναι ένας ανερχόμενος τομέας της παγκόσμιας βιομηχανίας τουρισμού. Ο τουρισμός περιπέτειας προσφέρει συμμετοχή σε πολλά διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων και σε τοποθεσίες σε όλη την υδρόγειο, ενώ χιλιάδες μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα της αγοράς τουρισμού (Mallet, 2004).

2.3 Αγροτουρισμός : Ιστορική αναδρομή

Η σύγχρονη έννοια του αγροτουρισμού, ξεκινάει στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, κατά τη δεκαετία του 1960, ως μια μορφή εναλλακτική μορφή τουρισμού, η οποία τότε ονομάστηκε “Farm and Ranch Hospitality”.

Από την τότε μορφή του, μέχρι την τωρινή του εικόνα, ο αγροτουρισμός εξελίχθηκε και πήρε πλέον μορφή συγκροτημένης και ξεχωριστής εναλλακτικής μορφής τουρισμού. Μέσα στην εξέλιξη αυτή, δημιουργήθηκαν πολλές και οργανωμένες αγροτουριστικές υποδομές, οι οποίες με τα χρόνια συνέχισαν να βελτιώνονται (Κωνσταντινίδης, 1993).

Οι χώρες που έχουν σήμερα μεγάλη αγροτουριστική παράδοση θεωρούνται η Σουηδία και η Ελβετία (με αγροτουρισμό που φτάνει να καταλαμβάνει μερίδιο περίπου 20% του συνολικού τουρισμού της χώρας), η Αυστρία (με αγροτουρισμό που φτάνει να καταλαμβάνει μερίδιο περίπου 10% του συνολικού τουρισμού της χώρας), το Ηνωμένο Βασίλειο (με αγροτουρισμό που φτάνει να καταλαμβάνει μερίδιο περίπου 8% του συνολικού τουρισμού της χώρας) και ακολουθούν οι Γαλλία (2%), η Ισπανία (0,5%), η

Πορτογαλία και η Ελλάδα με αμελητέα ποσοστά (Bazin and Roux, 1997, Leader Dossier, 1993).

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στην χώρα μας, το ενδιαφέρον για τον αγροτουρισμό προσδιορίζεται ότι ξεκινά περίπου το 1983, με την παρότρυνση του Ε.Ο.Τ (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού). Από τότε μέχρι σήμερα, οι υποδομές αγροτουρισμού στην Ελλάδα έχουν οργανωθεί και βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό, ενώ παράλληλα η ζωή στα μεγάλα αστικά κέντρα δημιουργεί τάση για επιστροφή στη φύση και συνεπώς περισσότερους πελάτες για τις αγροτουριστικές μονάδες (Συμεωνίδου, 2009).

Αναλυτικότερα, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα κοινωνικο-οικονομικών και πολιτισμικών αλλαγών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σταδιακά σε όλη τη Μεσόγειο, κατά τις τελευταίες δεκαετίες (Gousiou, Spilanis and Kizos, 2011). Φαινόμενα όπως η αστικοποίηση, η αλλαγή από τον αγροτικό τομέα στον τομέα υπηρεσιών και η μεγάλη άνθιση του μαζικού τουρισμού, άλλαξαν δραματικά την εικόνα την ελληνικής επικράτειας, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Ο αγροτουρισμός, ήρθε ως απάντηση σε όλη αυτή τη μαζική και πολλές φορές άναρχη ανάπτυξη και έδωσε ώθηση σε μη αστικές περιοχές. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, φάνηκαν τα πρώτα σημάδια αγροτουριστικής ανάπτυξης, στην Ελλάδα (Kizos and Iosifides, 2007).

Ουσιαστικά, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα έχει μικρή ιστορία, με τις ρίζες του σε διάφορες μορφές αγροτικού τουρισμού, που λάμβανε χώρα κυρίως κατά τις θρησκευτικές εορτές (Χριστούγεννα, Πάσχα και τοπικές γιορτές Αγίων), καθώς και τα Σαββατοκύριακα. Μετά το 1980, ο αγροτικός τουρισμός μετουσιώθηκε σε αγροτουρισμό λόγω αρχικά της εισόδου της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση, που την ενίσχυσαν με πολλά προγράμματα προώθησης της αγροτικής ανάπτυξης και δευτερευόντως της αυξανόμενης σημασίας σε θέματα όπως η ισότητα των φύλων και το βιοτικό επίπεδο στον αγροτικό πληθυσμό, ειδικά σε ορεινές περιοχές ή απομονωμένες περιοχές (Gidarakou, 1999, Overbeek et al. 1998, Tsartas and Thanopoulou 1994).

Τα τελευταία χρόνια ο αγροτουρισμός γνωρίζει μια άνθηση, παγκοσμίως (Cordell, 2008), δεδομένου ότι οι τουρίστες είναι πλέον πιο ενημερωμένοι, με μεγαλύτερη οικολογική συνείδηση και με μεγαλύτερη περιέργεια και επιθυμία να βιώσουν τη ζωή

στην εξοχή, λόγω των ταχύτατων αστικών ρυθμών ζωής (Knezevic, 2011), καθώς και επειδή έχει γίνει πλέον σαφές ότι ο αγροτουρισμός συμβάλλει στην οικονομική ενεργοποίηση της ελληνικής υπαίθρου, χωρίς αυτό να ανταγωνίζεται τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους του τόπου που αναπτύσσεται (Κουτσούρης και Γάκη, 1998).

Παρά την πρόοδο που έχει λάβει χώρα, υπάρχουν ακόμα μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης και βελτίωσης του αγροτουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα, κάτι που απαιτεί συμφιλίωση της αγροτικής ανάπτυξης με τις ανάγκες των παραγωγών, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε τόπου (Collectif, 1986, Muheim, 1995). Απαιτούνται λοιπόν, εξειδικευμένες πολιτικές και ευέλικτοι μηχανισμοί παρέμβασης, διότι σύμφωνα με τον Koutsouris (1998) η προσαρμογή ή η αλλαγή αντιλήψεων αποτελεί το κεντρικό σημείο για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

2.4 Εννοιολογικός προσδιορισμός και μορφές αγροτουρισμού

Κάποιες από τις σημαντικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι οι εξής: αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, επαγγελματικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός υγείας, κοινωνικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, αθλητικός τουρισμός, γεωτουρισμός, ορειβατικός τουρισμός και χιονοδρομικός τουρισμός (Ανδριώτης, 2003).

Έννοιες όπως ο τουρισμός φάρμας (farm tourism), ο αγροτικός τουρισμός (rural tourism), ο υπαίθριος τουρισμός (country side tourism) κ.α, πολλές φορές χρησιμοποιούνται εναλλακτικά με την έννοια του αγροτουρισμού (agritourism) (Barbieri and Mshenga, 2008, Roberts and Hall, 2001, Wall, 2000), αλλά επίσης έχουν χρησιμοποιηθεί για να δηλώσουν παρόμοιες αλλά ξεκάθαρα διαφορετικές έννοιες (Iakovidou, 1997, McGehee and Kim, 2004, Sharpley and Sharpley, 1997). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί συνώνυμο του αγροτικού τουρισμού, αλλά αποτελεί ένα πιο συγκεκριμένο μέρος στο ευρύτερο φάσμα του (Clarke, 1999, Nilsson, 2002).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Sharpley and Sharpley (1997), αγροτουρισμός είναι «η δραστηριότητα που αναπτύσσεται στον αγροτικό χώρο από αγρότες κατά κύριο επάγγελμα που είναι μόνιμοι κάτοικοι μιας περιοχής και έχουν ως κύριο σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού τους εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας με την εκμετάλλευση τουριστικών καταλυμάτων, την τροφοδοσία των τουριστικών μικρομονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής και την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων που συνδέονται συμπληρωματικά με τον τουρισμό» (σελ. 253). Επιπρόσθετα, με απλούστερο τρόπο ορίζουν την έννοια του αγροτουρισμού οι Barbieri and Mshenga (2008), ως οποιαδήποτε δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε μια φάρμα, με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών.

Η αγροτική απασχόληση διαφέρει από την αγροτουριστική στο ότι η πρώτη μεγιστοποιεί την αγροτική χρήση γης, ενώ η δεύτερη εξαιρεί ένα μέρος της αγροτικής γης για αγροτουριστικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα, η αγροτική απασχόληση, με τη χρήση νέων τεχνολογιών, λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων προσπαθεί να μεγιστοποιήσει την αγροτική παραγωγή, ενώ αντίθετα ο αγροτουρισμός εστιάζει στην εκτατική γεωργία και κτηνοτροφία, καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος με τη συνετή χρήση λιπασμάτων και εντομοκτόνων σκευασμάτων (Sznajder et al., 2009).

Επιπρόσθετα, ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί απλά μια δραστηριότητα που λαμβάνει χώρο στον αγροτικό χώρο, αλλά αποτελεί τον τουρισμό ενός τόπου, του οποίου η διαχείριση γίνεται από τους κατοίκους τους τόπου αυτού και σηματοδοτείται από το τοπικό τοπίο. Κεντρικό στοιχείο στον αγροτουρισμό είναι ο άνθρωπος. Τέλος, ο αγροτουρισμός ενσωματώνεται τόσο στο περιβαλλοντικό όσο και στο κοινωνικό πλαίσιο της εκάστοτε περιοχής και όταν λειτουργεί σωστά, συμβάλλει στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, στην οποία αναπτύσσεται (Κολοκυθάς και Νιώτης, 2001).

Στον Πίνακα 2 που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι βασικοί ορισμοί του αγροτουρισμού και των σχετικών ή παρεμφερών με αυτόν εννοιών.

Πίνακας 2. Ορισμοί του αγροτουρισμού και των σχετικών ή παρεμφερών εννοιών.

Όρος	Ορισμός	Βιβλιογραφία
Αγροτουρισμός (Agritourism)	Κάθε δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε μία εν λειτουργία φάρμα, με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών.	Barbieri and Mshenga (2008: 168)
	Ένας ειδικός τύπος αγροτικού τουρισμού, στον οποίο η μονάδα φιλοξενίας θα πρέπει να είναι ενσωματωμένη σε κάποια γεωργική εκμετάλλευση, που κατοικείται από το δικαιούχο, ο οποίος επιτρέπει στους επισκέπτες να λαμβάνουν μέρος στις αγροτικές δραστηριότητες της ιδιοκτησίας του.	Marques (2006: 151)
	Αγροτικές επιχειρήσεις, οι οποίες ενσωματώνουν τόσο το περιβάλλον εργασίας της φάρμας όσο και το εμπορικό τουριστικό στοιχείο.	McGehee (2007: 111); McGehee, Kim, and Jennings (2007: 280)
	Τουριστικά προϊόντα, τα οποία συνδέονται απευθείας με το αγροτικό περιβάλλον, το αγροτικό προϊόν ή την αγροτική διαμονή.	Sharpley and Sharpley (1997: 9)
	Δραστηριότητες φιλοξενίας, που πραγματοποιούνται από αγροτικές επιχειρήσεις και τα μέλη της οικογένειας, τα οποία παραμένουν ενωμένα και αφοσιωμένα στις αγροτικές δραστηριότητες.	Sonnino (2004: 286)
	Μορφή τουριστικών διακοπών που στηρίζονται στους πόρους του	Καλδής κ.α., 2000

	περιβάλλοντος και στις δυνατότητες φιλοξενίας του πολιτισμού του αγροτικού χώρου και της γεωργικής εκμετάλλευσης.	
	Έπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο με βασικό στόχο το να γνωρίσει ο επισκέπτης τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, τον πολιτισμό του τόπου και γενικότερα όλα τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του τόπου επίσκεψης. Μέσα από τον αγροτουρισμό ικανοποιούνται τόσο οι παραγωγικές και αναπτυξιακές όσο και οι πολιτισμικές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας στην βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη.	ΕΛΟΤ, 2003
Τουρισμός φάρμας (farm tourism)	Αγροτικός τουρισμός που λαμβάνει χώρα σε εν λειτουργία φάρμες, στις οποίες το εργατικό περιβάλλον αποτελεί μέρος του προϊόντος, από την πλευρά του καταναλωτή.	Clarke (1999:27)
	Τουριστική δραστηριότητα η οποία διενεργείται σε στενή σχέση με τις δραστηριότητες της φάρμας και συχνά με την βιωσιμότητα της οικιακής οικονομίας.	Gladstone and Morris (2000: 93)
	Το να παίρνεις τουρίστες και να τους βάζεις να δραστηριοποιούνται	Iakovidou (1997: 44)

	σε όλες τις πτυχές της ζωής στη φάρμα και στις παραγωγικές διαδικασίες.	
	Επιχειρήσεις εμπορικού τουρισμού σε εν λειτουργία φάρμες. Αυτό εξαιρεί εγκαταστάσεις ύπνου παροχής ύπνου και πρωινού, καθώς και τον τουρισμό που βασίζεται στη φύση.	Ollenburg and Buckley (2007: 445)
	Δραστηριότητες και υπηρεσίες, οι οποίες παρέχονται στον πελάτη στο περιβάλλον μιας εν λειτουργία φάρμα, στην οποία ο τουρίστας μπορεί να συμμετέχει, να παρατηρεί ή να εκπαιδεύεται και να ενημερώνεται.	Ollenburg (2006: 52)
	Μέρος του αγροτικού τουρισμού, στο οποίο η λειτουργία της τοποθεσίας του καταλύματος σε μερική ή ολική απασχόληση, αποτελεί το διαχωριστικό κριτήριο.	Oppermann (1996: 88)
Τουρισμός βασισμένος στη φάρμα (farm based tourism)	Το φαινόμενο του να ελκύεις άτομα σε αγροτικές μονάδες.	Evans and Ilbery (1989: 257)
	Μια εναλλακτική αγροτική επιχείρηση	Ilbery et al (1998: 355)
Φάρμες διακοπών (vacation farms)	Επιχειρήσεις που ενσωματώνουν σε ένα περιβάλλον αγροκτήματος, την εμπορική συνιστώσα του τουρισμού.	Weaver and Fennell (1997: 357).

Οι μορφές αγροτουρισμού είναι οι διακοπές στη γεωργική εκμετάλλευση (farmhouse holidays), κατά την οποία ο τουρίστας φιλοξενείται συνήθως σε μεγάλα αγροκτήματα και συμμετέχει στις αγροτικές εργασίες και σε όλη την καθημερινότητα του αγροκτήματος, καθώς και οι διακοπές με διανυκτέρευση και πρωινό (bed and breakfast B&B), στις οποίες ο τουρίστας φιλοξενείται σε μικρά καταλύματα που παρέχουν πρωινά από τα τοπικά προϊόντα. Η πρώτη μορφή συναντάται κυρίως στη Γερμανία και την Αυστρία, όπου και υπάρχουν μεγάλες αγροτουριστικές μονάδες, ενώ η δεύτερη μορφή συναντάται κυρίως στην Ιταλία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία και τη Γαλλία, όπου υπάρχουν μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις (Κριτσωτάκη, 2012).

Τέλος, οι διάφορες όψεις του αγροτουρισμού είναι η αρχιτεκτονική κληρονομιά (όπως μνημεία, ιστορικά ή θρησκευτικά κτίσματα, ιστορικά κέντρα, παραδοσιακοί οικισμοί κ.α), η φιλοξενία, τα τοπικά προϊόντα (πρωτογενή όπως φρούτα, λαχανικά, ψάρια, κρέατα ή επεξεργασμένα όπως ζυμαρικά, μαρμελάδες, γλυκά, κρασιά, γαλακτοκομικά προϊόντα κ.α), η τοπική-παραδοσιακή κουζίνα, οι τοπικές εκδηλώσεις και οι αθλητικές δραστηριότητες που μπορούν να διενεργηθούν στον τόπο (ορεινή πεζοπορία, ορειβασία, trekking, mountain bike, ιππασία, ψάρεμα, κανόε-καγιάκ κ.α) (Σφακιανάκης, 2000).

2.5 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και οι θετικές επιδράσεις του αγροτουρισμού, καθώς και τα μειονεκτήματα και οι αρνητικές επιδράσεις του.

2.5.1 Πλεονεκτήματα και θετικές επιδράσεις του αγροτουρισμού

Έγινε σαφές από τα παραπάνω, ότι ο αγροτουρισμός, αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού με σεβασμό στο περιβάλλον και τον άνθρωπο, ο οποίος αναπτύχθηκε κυρίως λόγω της ανάγκης των κατοίκων των πόλεων να έρθουν σε επαφή με τη φύση και τον τρόπο ζωής στην ύπαιθρο και παράλληλα λόγω της ανάγκης των κατοίκων της υπαίθρου για συμπληρωματικό εισόδημα (Goodall and Ashworth, 1985, Ιακωβίδου, 1995, Ιακονίδου, Valavanidou and Katsagelos, 1995).

Τα πλεονεκτήματα του αγροτουρισμού είναι τα εξής (Έξαρχος και Καραγιάννης, 2004, Θεοδωρομανωλάκη, Ουρανού και Παπαδοπούλου, 2012, Σφακιανάκης, 2000):

- Δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας στο ύπαιθρο, το οποίο συμβάλλει στη διατήρηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές.
- Ο αγροτουρισμός είναι μοχλός ανάπτυξης για τις περιοχές, στις οποίες αναπτύσσεται, οι οποίες πολλές φορές είναι ιδιαίτερα απομακρυσμένες.
- Ανεβάζει το εισόδημα των αγροτών και ευνοεί και τις συμπληρωματικές επιχειρήσεις της περιοχής, στην οποία αναπτύσσεται.
- Συμβάλλει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, χωρίς να βλάπτει το φυσικό περιβάλλον και χωρίς να εξαντλεί τους περιβαλλοντικούς πόρους.
- Ο αγροτουρισμός βοηθάει στην προώθηση των γεωργικών, τοπικών, παραδοσιακών προϊόντων.
- Ο αγροτουρισμός βοηθάει στην ευαισθητοποίηση των τόσο των κατοίκων όσο και των επισκεπτών, σχετικά με θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ο αγροτουρισμός αμβλύνει το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους Barlybeev, Akhmetov and Nasyrov (2009), οι επιδράσεις του αγροτουρισμού, μπορεί να είναι κοινωνικο-ψυχολογικές, οικονομικές και χωρικές και περιβαλλοντικές. Αναλυτικότερα, οι κοινωνικο-ψυχολογικές επιδράσεις, προκύπτουν από τη μίξη του αγροτικού με τον αστικό πολιτισμό, όπως για παράδειγμα η αναβίωση νέων επαγγελμάτων και η απόκτηση βιωματικών εμπειριών στο ύπαιθρο. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικές επιδράσεις, σχετίζονται με την τόνωση της τοπικής οικονομίας και την παροχή συμπληρωματικού εισοδήματος στους αγρότες (Granau and Koffman, 2008). Τέλος, όσον αφορά στις περιβαλλοντικές και χωρικές επιδράσεις, ο αγροτουρισμός, ως ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, δεν επιβαρύνει το περιβάλλον και βοηθά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων (μέσω ήπιων παρεμβάσεων στο χώρο) (Αποστολόπουλος και Σδραλή, 2009).

Το αγροτουριστικό προϊόν απευθύνεται σε ανθρώπους που ζουν στην πόλη και αναζητούν εμπειρίες της αγροτικής κουλτούρας και αυθεντικά φυσικές δραστηριότητες. Συνήθεις αγροτουριστικές δραστηριότητες αποτελούν η διαμονή σε μικρά ξενοδοχεία ή ξενώνες ή ξεχωριστά διαμερίσματα στον υπαίθριο χώρο, παροχή γευμάτων σε μικρά εστιατόρια ή ταβέρνες ή στο ύπαιθρο με τοπικά προϊόντα, υπαίθριες δραστηριότητες όπως επίσκεψη των αγροτικών εγκαταστάσεων, εθελοντική εργασία στη φάρμα, επίσκεψη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, άθληση και

πεζοπορία σε ειδικά μονοπάτια, ιππασία, επίσκεψη επιχειρήσεων που παράγουν τοπικά προϊόντα και συμμετοχή στις τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις (Parakonstantinidis 1993). Η κοινή γραμμή σε όλες τις προαναφερθείσες δραστηριότητες είναι η διαφοροποίηση, η αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων και η δημιουργία προσωπικών σχέσεων μεταξύ των επισκεπτών και των ντόπιων (Anthoroulou 2000, Iakovidou and Turner 1995, Iakovidou et al. 1999, Gidarakou 2002).

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με τους Van der Ploeg et al (2000), ακόμα και εάν τα έξοδα κατά άτομο από τον αγροτουρισμό είναι χαμηλότερα σε σύγκριση με άλλους τύπους τουρισμού, ο τοπικός χαρακτήρας παραγωγής και κατανάλωσης, προσφέρει υψηλότερη προστιθέμενη αξία τοπικά.

Τέλος, άλλες συνεισφορές του αγροτουρισμού λόγω του τοπικού του χαρακτήρα, θεωρούνται τα δίκτυα και οι συνεταιρισμοί μεταξύ των αγροτικών μονάδων, με τα οποία άλλες επιχειρήσεις και επαγγελματίες του κλάδου σχετίζονται (Irvine and Anderson 2003, Knickel and Renting 2000, Slee 1993). Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι παρά τα θετικά του, ο αγροτουρισμός δεν θα πρέπει να θεωρείται ως η μόνη λύση για αγροτική ανάπτυξη, διότι είναι εποχιακός και αποτελεί συμπληρωματική δραστηριότητα στις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής του. Αποτελεί μία από τις πιθανές δραστηριότητες, με τις οποίες τα αγροτικά νοικοκυριά μπορούν να αναπτυχθούν κοινωνικά και οικονομικά (Gousiou et al. 2001, Kizos and Spilanis 2004, Kneaffsey 2001, Marsden et al. 2001, Meert et al. 2005).

2.5.2 Μειονεκτήματα και αρνητικές επιδράσεις του αγροτουρισμού

Για να ισχύσουν όλα τα παραπάνω θετικά από το αγροτουρισμό, θα πρέπει να αναπτύσσεται με σχεδιασμό. Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες ο αγροτουριστική ανάπτυξη δεν έγινε οργανωμένα και βάση σχεδίου, με αποτέλεσμα να είναι σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής και να υποβαθμίζει το φυσικό, αλλά και το κοινωνικό περιβάλλον. Ένα ακόμη αρνητικό που μπορεί να συμβεί από κακή εφαρμογή του αγροτουρισμού σε μια περιοχή, είναι η αλλοίωση και υποβάθμιση του πολιτισμικού χαρακτήρα της περιοχής αυτής (Θεοδωρομανωλάκη κ.α., 2012).

Συνεπώς για να ισχύουν οι θετικές επιδράσεις του αγροτουρισμού, θα πρέπει ο σχεδιασμός του να βασίζεται στις αρχές αειφορίας και βιωσιμότητας, έτσι ώστε να μην επιδρά αρνητικά στον κοινωνικό χώρο, αλλά και στους φυσικούς πόρους (Barke, 2004). Επιπρόσθετα, μια αρνητική πιθανή επίδραση του αγροτουρισμού, είναι η στροφή των κατοίκων της περιοχής μόνο στον αγροτουρισμό και η εγκατάλειψη της κύριας απασχόλησης τους, το οποίο σε βάθος χρόνου λειτουργεί αρνητικά και ως προς την αγροτουριστική ανάπτυξη, διότι παραμελούνται οι αγροτικές εργασίες. Τέλος, ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα αποτελούν οι νέες ανάγκες που δημιουργούνται, με την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, οι οποίες δεν είναι πάντα εξασφαλισμένο ότι μπορούν να ικανοποιηθούν και να υποστηριχθούν από την περιοχή. Συγκεκριμένα, πολλές φορές έχει συμβεί, οι κάτοικοι να νιώθουν ότι απειλούνται από τους αγροτουρίστες και έτσι να δημιουργείται ένα αρνητικό ή ακόμα και εχθρικό κλίμα ανάμεσά τους. Ακόμη, πολλές φορές, ο άναρχα αναπτυσσόμενος αγροτουρισμός, μπορεί να απειλήσει την βιοποικιλότητα της περιοχής (Αποστολόπουλος και Σδραλή, 2009).

2.6 Πολιτικές, Προγράμματα και Φορείς για την προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα

Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στην κουλτούρα του Έλληνα και έγιναν σταδιακά στις περισσότερες χώρες της Μεσογείου κατά τις τελευταίες δεκαετίες (Gousiou et al., 2001). Φαινόμενα όπως η αστικοποίηση, η στροφή από τον αγροτικό στον βιομηχανικό τομέα και η γιγάντωση του μαζικού τουρισμού, είχαν πολλές αρνητικές επιπτώσεις στην εικόνα της ελληνικής επικράτειας και κυρίως των υπαίθριων περιοχών. Για την αλλαγή της κατάστασης αυτή δόθηκαν κάποια ευρωπαϊκά κονδύλια, έτσι ώστε να προωθηθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μία από τις οποίες είναι και ο αγροτουρισμός. Τα πρώτα δείγματα ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα εμφανίστηκαν στις αρχές τις δεκαετίας του 1980 (Kizos and Iosifides, 2007).

Αναλυτικότερα ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα άργησε αρκετά να ξεκινήσει. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την έρευνα των Kazakoroulos and Gidarakou (2003), τα

πρώτα σημάδια αγροτουρισμού στη Ελλάδα έλαβαν χώρα κατά τη δεκαετία του 1960. Οι μεμονωμένες αυτές περιπτώσεις ήταν ανοργάνωτες και βρίσκοντας στη σκιά του τεράστιου κύματος του μαζικού τουρισμού, ο οποίος είχε μεγάλη άνθηση εκείνη την εποχή. Ουσιαστικά οι πρώτες οργανωμένες μορφές αγροτουρισμού εμφανίζονται στη χώρα μας κατά τη δεκαετία του 1980 και η καθιέρωση των γυναικείων συνεταιρισμών κατά το έτος 1983 (Gousiou et al., 2001; Kizos and Iosifides, 2007). Αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τους γυναικείους συνεταιρισμούς, κάτι που βοήθησε τόσο την άνθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, όσο και την καθιέρωση των ελληνίδων στην αγορά, με ίσα πλέον δικαιώματα και επαγγελματικές ευκαιρίες (Koutsou et al., 2003).

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα αλλά και στην ανάδειξη των γυναικείων συνεταιρισμών και γενικότερα των επαγγελματικών δικαιωμάτων των γυναικών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολλοί γυναικείοι συνεταιρισμοί αλλά και κάποιες ιδιωτικές εταιρείες αγροτουριστικού προφίλ. Οι βασικές δραστηριότητες των συνεταιρισμών αυτών ήταν η παραγωγή χειροποίητων προϊόντων, όπως μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, κομπόστες, ζυμαρικά αλλά και κοσμήματα, χαλιά ή καλλυντικά παραδοσιακού χαρακτήρα. Σύμφωνα με την έρευνα των Kazakoroulos and Gidarakou (2003, p. 31) οι διάφορες μορφές-δραστηριότητες αγροτουριστικού ύφους που πρωτοδημιουργήθηκαν στη χώρα μας ήταν:

- Ενοικιαζόμενα δωμάτια
- Επεξεργασία αγροτικών προϊόντων
- Catering
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια με παροχή και κάποιων άλλων προϊόντων
- Παραγωγή καλλιτεχνημάτων και άλλων προϊόντων

Έτσι λοιπόν μετά τη δημιουργία των μονάδων αυτών, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας, δημιούργησε ένα στρατηγικό πλάνο, με σκοπό την ανάδειξη υποβαθμισμένων ή απομακρυσμένων περιοχών (Kizos and Iosifides, 2007). Απώτεροι στόχοι του πλάνου αυτού ήταν η ανάδειξη των φυσικών πόρων και των τοπικών προϊόντων των περιοχών αυτών, καθώς και δημιουργία νέων δυνατοτήτων αγροτικών και τουριστικών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές. Κάποια βασικά παραδείγματα των στόχων του στρατηγικού πλάνου είναι τα εξής (Gousiou, 2001):

- Αύξηση του εισοδήματος των αγροτών
- Επέκταση των δυνατοτήτων για δραστηριότητες στην ύπαιθρο
- Εισροή εισοδημάτων από μη αγροτικές δραστηριότητες
- Ενίσχυση της κοινωνικής θέσης των αγροτών
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές
- Μείωση της μετακίνησης του πληθυσμού στα αστικά κέντρα
- Ανάδειξη του ρόλου των γυναικών στην συμβολή τους στο οικογενειακό εισόδημα
- Προώθηση τοπικών προϊόντων
- Προστασία του περιβάλλοντος
- Διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής ταυτότητας της εκάστοτε περιοχής.

Μετά την προσπάθεια αυτή στην Ελλάδα δημιουργήθηκαν 891 αγροτουριστικές μονάδες, οι οποίες παρείχαν κατάλυμα (35,7%), κατάλυμα με πρωινό (46,2%), κατάλυμα με πρωινό και μεσημεριανό γεύμα (6,7%) και δωμάτια προς ενοικίαση με κοινή κουζίνα (11,4%). Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά στην αρχή της νέας χιλιετίας ο μέσος όρος αγροτουριστικών μονάδων στη χώρα μας ήταν 2,04 μονάδες ανά 1.000 φάρμες (Kizos and Iosifides, 2007, p. 64).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πολιτικές και τα προγράμματα αναπτυξιακών κινήτρων που απευθύνονται στην προώθηση της ανάπτυξης του αγροτουρισμού, εφαρμόζονται πλέον σε πολλές χώρες (Milne, 1998). Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης που αποσκοπούν στην αγροτική ανάπτυξη περιλαμβάνουν και μέτρα για την προώθηση δραστηριοτήτων αγροτουρισμού, με οικονομική ενίσχυση επενδύσεων καταλυμάτων, κέντρων εστίασης και αναψυχής, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.α. και πολλές περιοχές έχουν πλέον επωφεληθεί σημαντικά από τις ενισχύσεις αυτές. (Commission of the European Communities, 1993).

Τα σημαντικότερα προγράμματα για την προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα είναι τα εξής (Βαρβαρέσος, 2000, Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης και Λύτρας, 1998, Παππάς, 2013, Σφακιανιάκης, 2000):

- Leader I: με το πρόγραμμα αυτό το έτος 1995, δόθηκε δυνατότητα σε απομακρυσμένες περιοχές, να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης και τον αγροτουρισμό (Μέτρο 3).
- Leader II: το πρόγραμμα αυτό, ουσιαστικά αποτέλεσε τη συνέχεια του Leader I (1995-1999), δίνοντας έμφαση στη χωρική προσέγγιση των προγραμμάτων και στην ενθάρρυνση καινοτόμων δράσεων, αξιοποιώντας βέβαια και την προϋπάρχουσα εμπειρία.
- Leader +: αποτελεί την συνέχεια των δύο προηγούμενων προγραμμάτων (2000-2006), με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων, των αγροτικών περιοχών. Το πρόγραμμα αυτό, αντίθετα με τα δύο προηγούμενα, συμπεριέλαβε όλες της αγροτικές περιοχές της Ελλάδας και παρότρυνε τους τοπικούς φορείς να αναλάβουν στοχευμένες δράσεις, έτσι ώστε να εξασφαλίσουν βιωσιμότητα και συμπληρωματικότητα δράσεων.
- Ο.Π.Α.Α.Χ.: Το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, ξεκίνησε το 1999 και αφορούσε στις αγροτικές ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Περιφέρειας της Ελλάδας. Κατά το Πρόγραμμα αυτό, επιλέχθηκαν 40 ελληνικές περιοχές και 13 Δομές Στήριξης, οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν από τον Άξονα Προτεραιότητας 6 του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Βασικοί στόχοι του Προγράμματος, αποτελούν η διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες, η στήριξη της δημιουργίας πολύ μικρών επιχειρήσεων και ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου»: Το πρόγραμμα αυτό αφορούσε το χρονικό διάστημα 2000-2006 και βασικοί του στόχοι ήταν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας και η βιώσιμη ανάπτυξη της υπαίθρου, με σεβασμό στο περιβάλλον και διατήρηση των φυσικών πόρων.
- ΕΣΣΑΑ: Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης, αφορούσε στην χρονική περίοδο 2007-2013 και στόχευε στην στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Βασικοί άξονες του προγράμματος ήταν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας και η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές.

Μέσα από όλα αυτά τα προγράμματα, ενισχύθηκε και προωθήθηκε η ανάπτυξη του αγροτουριστικού τομέα στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα σήμερα να υπάρχουν πλέον αρκετές υποδομές και αγροτουριστικές μονάδες στη χώρα μας.

Κεφάλαιο 3

Υφιστάμενη κατάσταση του αγροτουρισμού στην ΠΕ Θεσσαλονίκης

Στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται αρχικά μια αναλυτική περιγραφή της υπό μελέτη περιοχής που είναι η Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, η οποία αφορά τη γεωγραφία και το κλίμα, την χλωρίδα, την πανίδα, τα δημογραφικά στοιχεία και την οικονομική κατάσταση των κατοίκων της περιοχής μελέτης, τους φυσικούς πόρους και τις χρήσεις γης, τις τεχνικές υποδομές και ακολουθεί μια αποτίμηση των αγροτουριστικών της υποδομών στην υπό μελέτη περιοχή. .

3.1 Περιγραφή της περιοχής μελέτης

Η Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης είναι μία από τις επτά περιφερειακές ενότητες, στις οποίες διαιρείται η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπως παρουσιάζεται και στο χάρτη της Εικόνας 1 που ακολουθεί.

Εικόνα 1. Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης

(Πηγή: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Nomos_Thessalonikis.png).

Η Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης έχει πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη και διαιρείται σε 14 Δήμους, οι οποίοι παρουσιάζονται αναλυτικά (έδρα, δημοτικές ενότητες) στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Οι Δήμοι της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.

	Δήμος	Έδρα	Δημοτικές Ενότητες
1	Δήμος Αμπελοκήπων - Μενεμένης	Αμπελόκηποι	Αμπελόκηποι, Μενεμένη
2	Δήμος Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Θεσσαλονίκη, Τριανδρία

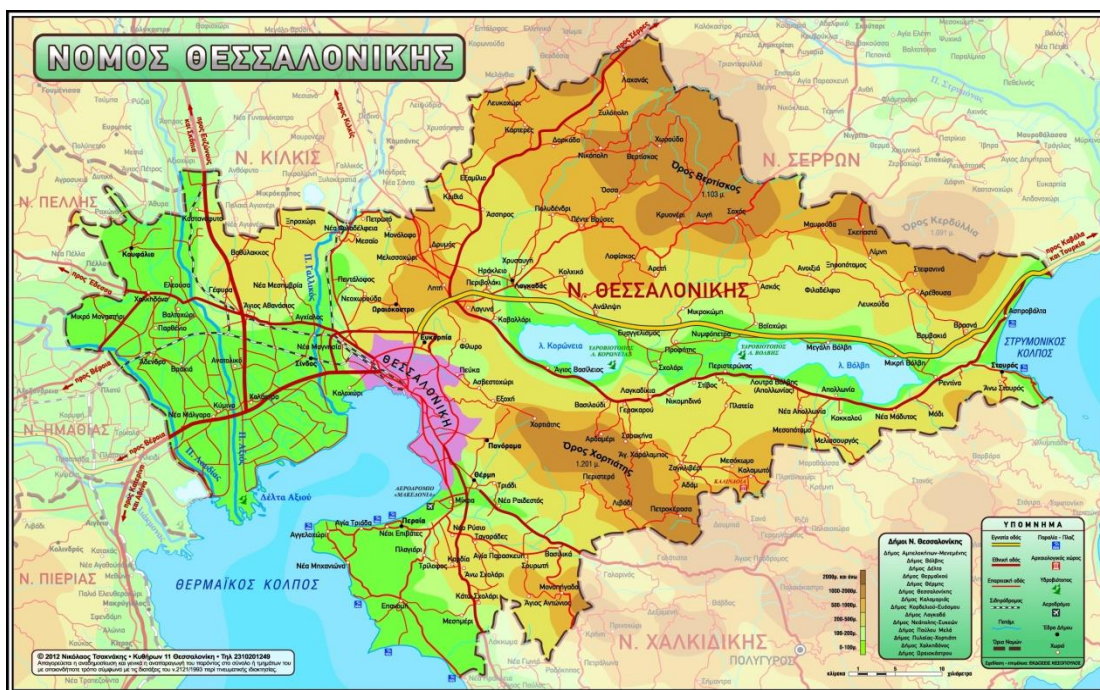
3	Δήμος Καλαμαριάς	Καλαμαριά	-
4	Δήμος Κορδελιού - Εύοσμου	Εύοσμος	Ελευθέριο-Κορδελιό, Εύοσμος
5	Δήμος Νεάπολης - Συκεών	Συκιές	Άγιος Παύλος, Νεάπολη, Πεύκα, Συκιές
6	Δήμος Παύλου Μελά	Σταυρούπολη	Ευκαρπία, Πολίχνη, Σταυρούπολη
7	Δήμος Πυλαίας - Χορτιάτη	Πανόραμα	Πανόραμα, Πυλαία, Χορτιάτης
8	Δήμος Βόλβης	Σταυρός	Άγιος Γεώργιος, Απολλωνία, Αρέθουσα, Εγνατία, Μάδυτος, Ρεντίνα
9	Δήμος Δέλτα	Σίνδος	Αξιός, Εχέδωρος, Χαλάστρα
10	Δήμος Θερμαϊκού	Περαία	Επανομή, Θερμαϊκός, Μηχανιώνα
11	Δήμος Θέρμης	Θέρμη	Βασιλικά, Θέρμη, Μίκρα
12	Δήμος Λαγκαδά	Λαγκαδάς	Άσσηρος, Βερτίσκος, Καλλίνδοια, Κορώνεια, Λαγκαδάς, Λαχανάς, Σοχός
13	Δήμος Χαλκηδόνος	Κουφάλια	Άγιος Αθανάσιος, Κουφάλια, Χαλκηδόνα
14	Δήμος Ωραιοκάστρου	Ωραιόκαστρο	Καλλιθέα, Μυγδονία, Ωραιόκαστρο

Η συνολική έκταση της υπό μελέτης περιοχής είναι 3.682,74 χλμ² και ο συνολικός πληθυσμός της είναι 1.110.312 κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011.

Συνεπώς, η πυκνότητα του πληθυσμού είναι 301,49 κάτ./χλμ². (thessaloniki.pkm.gov.gr).

3.1.1 Γεωγραφία, κλίμα, χλωρίδα και πανίδα

Η Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, συνορεύει βορειοανατολικά με το νομό Σερρών, ανατολικά βρέχεται από τον Στρυμονικό Κόλπο, βόρεια συνορεύει με το νομό Κιλκίς, δυτικά με τους νομούς Πέλλας, Ημαθίας και Πιερίας και τέλος νότια βρέχεται από το Θερμαϊκό κόλπο.

Εικόνα 2. Αναλυτικός χάρτης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.

Το ανάγλυφο της περιοχής είναι κυρίως πεδινό (64,6%) με την πεδιάδα της Θεσσαλονίκης, η οποία χωρίζεται σε δύο μεγάλα εύφορα βαθύπεδα, που δημιουργήθηκαν από τις προσχώσεις των ποταμών Αλιάκμονα, Λουδία και Αξιού καθώς και του Ανθεμούντα. Στα ανατολικά βρίσκονται τα όρη Βερίσκος, Κερδύλια, Κρούσια και Χορτιάτης, με ψηλότερο το Χορτιάτη στα 1.201 μέτρα.

Τα ποτάμια την Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης είναι ο Αλιάκμονας, ο Λουδίας, ο Αξιός και ο Γαλλικός, οι οποίοι και εκβάλλουν στον Θερμαϊκό Κόλπο. Τέλος στο ανατολικό τμήμα της υπό μελέτη περιοχής υπάρχουν οι λίμνες Βόλβη, Κορώνεια, Μαρούδα και Στράντζα (www.livepedia.gr).

Όσον αφορά το κλίμα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, κυριαρχεί το κλίμα μεσευρωπαϊκού τύπου, με υγρά και θερμά καλοκαίρια και ψυχρό χειμώνα. Το έδαφος της υπό μελέτη περιοχής είναι κυρίως πεδινό (62% πεδινό, 20% ημιορεινό και 18% ορεινό) (www.livepedia.gr).

Μέσα από την επίδραση όλων των προαναφερθέντων παραγόντων, όπως το κλίμα, την ορογραφική διαμόρφωση, την γεωλογική σύνθεση του εδάφους, των υδάτινων πόρων καθώς και των ανθρωπογενών επιδράσεων, διαμορφώθηκαν στα όρια της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης τρεις κύριες ζώνες βλάστησης, οι οποίες διακρίνονται, τόσο από χλωριδική και οικολογική άποψη, όσο και από φυσιογνωμική άποψη. Αξίζει βέβαια να αναφερθεί ότι τα όρια των ζωνών αυτών είναι κάπως ασαφή κυρίως λόγω του κατακερματισμού της βλάστησης από την αγροτική γη, από τις αναδασώσεις και τις ανθρωπογενείς χρήσεις γης όπως οικισμοί, δρόμοι κ.α. Οι τρεις ζώνες είναι οι εξής:

- Ευμεσογειακή βλάστηση (*Quercetalia ilicis*): η ζώνη αυτή εμφανίζεται στην υπό μελέτη περιοχή σε μικρές εκτάσεις. Το υψόμετρο που συναντάται είναι συνήθως χαμηλό και συγκεκριμένα από 0 έως 300 μέτρα περίπου και οι περιοχές που απαντάται είναι από το Σταυρό ως τα όρια της Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής, στις παρυφές του όρους Κερδύλιο. Τα κυριότερα φυτικά είδη της ζώνης αυτής είναι ξυλώδη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής: *Quercus ilex*, *Fraxinus ornus*, *Phillyrea latifolia*, *Quercus pubescens*, *Q. coccifera*, *Olea europaea ssp. Sylvestris*. Όσον αφορά τις παραλίμνιες και παραθαλάσσιες περιοχές, τα κυριότερα είδη που συναντώνται είναι το *Fragmites australis* και το *Spartium junceum*.
- Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia pubescentis*): Στη ζώνη αυτή ανήκουν οι υπόλοιπες περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης (εξαιρούνται οι περιοχές στα δέλτα του Γαλλικού, του Αξιού και του Λουδία, η παραποτάμια βλάστηση, η υδρόβια βλάστηση στην Κορώνεια – Βόλβη – Ρήχειος και η βλάστηση των λιμνοθαλασσών στην Επανομή και το Αγγελοχώρι). Η παραμεσογειακή ζώνη βλάστηση με τη σειρά της χωρίζεται σε δύο υποζώνες. Η

πρώτη υποζώνη είναι η *Ostrya - Carpinion orientalis* με κυριότερα δενδρώδη και θαμνώδη είδη τα εξής: *Quercus coccifera*, *Juniperus oxycedrus*, *Carpinus orientalis*, *Pyrus amygdaliformis*, *Rosa canina*, *Prunus spinosa* και *Clematis vitalba*. Από την άλλη πλευρά η δεύτερη υποζώνη ονομάζεται *Quercion confertae* και τα κυριότερα δενδρώδη και θαμνώδη είδη της είναι τα εξής: *Juniperus oxycedrus*, *Acer campestre*, *Sorbus torminalis*, *Carpinus orientalis*, *Rosa canina* και *Hedera helix*. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι η ζώνη αυτή έχει δεχθεί τη μεγαλύτερη ανθρωπογενή πίεση, διότι το περιβάλλον αυτό ευνοεί τις ανθρώπινες δραστηριότητες όπως γεωργία, κτηνοτροφία, οικισμοί, βιομηχανία και βιοτεχνία.

- Η ζώνη δασών οξιάς (*Fagatalia*): Η ζώνη αυτή καταλαμβάνει λίγες εκτάσεις της Περιφερειακής Ενότητας της Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα στον Χορτιάτη, το Κερδύλιο, το Στρατωνικό και το όρος Βερτίσκο. Το υψόμετρο που συναντάται είναι συνήθως 800 με 1200 μέτρα, ενώ τα κυριότερα φυτικά είδη της ζώνης αυτής είναι τα εξής: *Fagus moesiaca*, *Quercus frainetto*, *Carpinus orientalis*, *Hedera helix*, *Clematis vitalba* και *Ilex aquifolium*.

Πέρα από τις ζώνες αυτές στην υπό μελέτη περιοχή απαντώνται και κάποιες εκτάσεις αναδασώσεων. Συγκεκριμένα στο Σείχ-Σου συναντώνται αναδασωμένες εκτάσεις με τραχεία πεύκη, ενώ στο Χορτιάτη και στο Λάναρη υπάρχουν αρκετές αναδασωμένες εκτάσεις με κωνοφόρα. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα κυριότερα φυτικά είδη που έχουν χρησιμοποιηθεί στις αναδασώσεις της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης: *Pinus brutia*, *Cupressus arizonica*, *Robinia pseudacacia* και *Populus canadensis*.

Τα σημαντικότερα δάση που υπάρχουν στην υπό μελέτη περιοχή είναι στο Δάσος Απολλωνίας, στα Πλατάνια Σχολαρίου, στο Όρος Βερτίσκος, στο όρος Κερδύλιο, στον Χορτιάτη και στην ορεινή περιοχή του Σταυρού.

Αναλυτικότερα, το δάσος της Απολλωνίας αποτελεί το μεγαλύτερο παραλίμνιο δάσος της υπό μελέτη περιοχής και χαρακτηρίζεται από έντονη ζωτικότητα και ανάπτυξη. Η έκταση του είναι περίπου 350 στρέμματα και η χλωρίδα που συναντάται σε αυτό είναι κυρίως υπεραιώνobia δέντρα (πλατάνια, σκλήθρα, ασημόλευκες, ιτιές, φτελιές και καρυδιές) καθώς και θαμνικά είδη όπως βατομουριές, κράταιγοι, κισσοί και αγράμπελη.

Το δάσος αυτό αποτελεί ζωντανό Μνημείο της Φύσης και η αξία του είναι τόσο βιολογική όσο και αισθητική.

Ακόμη τα Πλατάνια Σχολαρίου αποτελούν δύο υπεραιωνόβια πλατάνια με πολυάριθμες φωλιές ερωδιών. Η ιδιαιτερότητα τους οδήγησε στο να χαρακτηριστούν Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης και να προστατεύονται με το αντίστοιχο ελληνικό νομικό πλαίσιο.

Επίσης στο Όρος Βερτίσκοκ με το τραχύ ανάγλυφο και της έντονες πτυχώσεις, συναντώνται πολυάριθμες χαράδρες και ρέματα, διαμορφώνοντας ένα τοπίο απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς. Σχετικά με τη βλάστηση του Βερτίσκου στα χαμηλά υψόμετρα (400-700 μέτρα) απαντώνται κυρίως πουνάρια και κέδρα, ενώ ψηλότερα απαντώνται φυλλοβόλα είδη (φράξος, όστρυα, βελανιδιά). Στα ψηλότερα σημεία του όρους Βερτίσκοκ υπάρχουν δάση οξιάς, ενώ σε σημεία αυξημένης υγρασίας υπάρχουν πλατάνια, καβάκια και ιτιές.

Αντίθετα με το όρος Βερτίσκοκ, στο όρος Κερδύλλια το ανάγλυφο είναι ήπιο με χαμηλά οροπέδια (όπως ο Σοχός) και λεκανοπέδια (όπως η Μαυρούδα). Σε υψόμετρο 500 με 700 μέτρα κυριαρχούν αείφυλλοι θάμνοι, όπως πουνάρια, ρείκια και κέδροι.

Επιπρόσθετα, στο όρος Χορτιάτης, συναντάται ένα ιδιαίτερα έντονο ανάγλυφο με απότομες εναλλαγές. Η χλωρίδα του αποτελείται από αείφυλλους σκληρόφυλλους θάμνους (μέχρι τα 500 με 700 μέτρα υψόμετρο), δάση δρυών και καστανιάς (από 500 έως 900 μέτρα υψόμετρο) και δάση οξιάς (από 900 έως 1200 μέτρα υψόμετρο).

Τέλος, στην ορεινή περιοχή του Σταυρού η χλωρίδα αποτελείται από βλάστηση Μακκίας με βασικά είδη τις κουμαριές, τα πουνάρια, τα φιλλύκια, τα ρείκια και τις αριές (<http://www.greeceheaven.com/xlorida-panida-ellada>).

Αφού περιγράφηκε αναλυτικά η χλωρίδα της περιοχής ακολουθεί η περιγραφή της πανίδας στα όρια της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Όπως και η χλωρίδα έτσι και η πανίδα της υπό μελέτη περιοχής έχει διαμορφωθεί από παράγοντες όπως το κλίμα, την ορειογραφική, τη γεωλογική σύσταση και τις ανθρωπογενείς πιέσεις.

Τα θηλαστικά που υπάρχουν στην υπό μελέτη περιοχή είναι 4 εντομοφάγα είδη, 24 χειρόπτερα είδη, 1 λαγόμορφο είδος, 19 τρωκτικά είδη, 7 σαρκοφάγα είδη και 2 αρτιοδάκτυλα είδη. Αξίζει να αναφερθεί ότι από τα προαναφερθέντα είδη υπάρχουν σημαντικοί πληθυσμοί νυχτερίδας, στα είδη τρωκτικών όπως ο λαγόγυρος και ο τυφλοπόντικας, στα σασκοφάγα είδη όπως ο λύκος, το τσακάλι, ο ασβός, η αγριόγατα, το αγριογούρουνο και το ζαρκάδι.

Επιπρόσθετα στην υπό μελέτη περιοχή υπάρχουν 11 είδη αμφίβιων και 29 είδη ερπετών. Σημαντικοί πληθυσμοί θεωρούνται οι πληθυσμοί σαλαμάντρας, τρίτωνα, μπομπίνα, πράσινου φρύνου και λιμνοβάτραχου. Ακόμη σημαντικοί πληθυσμοί ερπετών θεωρούνται αυτοί των γραμμωτών χελωνών, της στικτής νεροχελώνας, του σαμιαμιδίου, της κρασπεδωτής χελώνας, του τυφλίτη, του νερόφιδου και της οχιάς.

Όσον αφορά στην ορνιθοπανίδα, στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, έχουν εντοπιστεί 295 είδη πτηνών, τα οποία είναι τόσο ενδημικά όσο και επιδημητικά. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι ο κορμοράνος, ο αργυροπελεκάνος, ο πελαργός, ο αγριόκυκνος, ο μαυροπετρίτης, ο μπούφος και η αλκυόνα.

Τέλος, τα σημαντικότερα ενδιαίτηματα της προαναφερθείσας πανίδας της Περιφερειακής Ενότητας της Θεσσαλονίκης είναι τα εξής:

1. Υδάτινα – Υγροτοπικά ενδιαίτηματα:

- Ο ποταμός Αξιός και οι εκβολές του.
- Ο ποταμός Λουδίας και οι εκβολές του
- Το δέλτα του Αξιού και του Λουδία.
- Ο ποταμός Γαλλικός και οι εκβολές του.
- Οι λίμνες Κορώνεια και Βόλβη
- Το δάσος της Απολλωνίας
- Τα Πλατάνια Σχολαρίου
- Το δάσος Βασιλουδίου
- Ο ποταμός Ρήχιος και η κοιλάδα της Ρεντίνας

2. Δασικά οικοσυστήματα όρους Βερτίσκου:

- Δασότοπος Σοχού

- Ρέμα Πλατανόδασος
- Πλάτανοι Σοχού, Γαλήνης
- Ρέματα: Ξανθού, Ζαΐμη, Λυκόρεμα, Σεβαστειανό, Μεγάλο Ρέμα.
- Δάσος Πέντε Πηγαδιών
- Άλσος Πέντε Βρύσες

3. Δασικά οικοσυστήματα όρους Κερδύλλια:

- Πλατανόδασος Στεφανινών – Αρέθουσας
- Δάσος Οξιάς Στεφανινών – Τρεις Κάμποι
- Πλατανόρεμα

4. Δασικά οικοσυστήματα του όρους Χορτιάτη:

- Δάσος Κουρί
- Πλατανάκια Πανοράματος
- Καστανόδασος Χορτιάτη
- Δάσος οξιάς Λιβαδίου – Πετροκέρασων
- Φαράγγι της Σκάλας
- Πλατανώνας Ζαγκλιβερίου

5. Δασικά οικοσυστήματα Σταυρού

6. Δασικά οικοσυστήματα Σείχ-Σού

3.1.2 Δημογραφικά στοιχεία και οικονομική δραστηριότητα

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία από την απογραφή του 2011 της Ελληνικής Στατιστικής υπηρεσίας, σχετικά με τον πληθυσμό της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης και την οικονομική του δραστηριότητα.

Πίνακας 4. Πληθυσμός Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, ανά Δήμο.

	Σύνολο	Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1.110.551	454.740	543.145	78.083	34.583
ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	325.182	142.290	141.426	28.918	12.548
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ – ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	52.127	20.189	25.718	4.211	2.009
ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΒΗΣ	23.478	7.899	13.005	2.083	491
ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΤΑ	45.839	18.546	23.645	2.790	858
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ	50.264	19.367	26.293	2.935	1.669
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ	53.201	21.612	27.687	2.745	1.157
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	91.518	36.221	45.681	6.285	3.331
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ – ΕΥΟΣΜΟΥ	101.753	42.705	51.068	4.891	3.089
ΔΗΜΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑ	41.103	14.764	22.042	3.596	701
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ – ΣΥΚΕΩΝ	84.741	33.808	42.283	5.918	2.732
ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ	99.245	40.208	50.200	5.815	3.022
ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΑΙΑΣ – ΧΟΡΤΙΑΤΗ	70.110	29.054	35.962	3.364	1.730
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	33.673	12.035	18.401	2.718	519
ΔΗΜΟΣ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ	38.317	16.042	19.734	1.814	727

(ΕΛΣΤΑΤ, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/->).

Από τον Πίνακα 4 φαίνεται ότι ο συνολικός πληθυσμός της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης αγγίζει τους 1.110.551 κατοίκους, με μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στους Δήμους Θεσσαλονίκης (325.182 κατοίκους), Κορδελιού – Ευόσμου (101.753 κατοίκους) και Παύλου Μελά (99.245 κατοίκους). Επιπρόσθετα από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι το μισό σχεδόν του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης είναι έγγαμοι (543.145 κάτοικοι).

Πίνακας 5. Το επίπεδο μόρφωσης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, ανά ηλικιακές ομάδες.

	Σύνολο	Κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού	Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Απόφοιτοι Λυκείου	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Δημοτικού	Εγκατέλειψαν το Δημοτικό
	1.110.551	219.451	58.381	286.268	143.034	215.068	114.935
0-14	168.332	0	0	0	0	28.034	66.884
15-24	136.199	11.177	7.145	68.119	38.665	9.712	1.381
25-34	161.420	60.969	20.622	51.177	19.120	7.461	2.071
35-44	174.472	55.645	14.627	64.005	26.682	11.460	2.053
45-54	154.003	43.858	8.277	49.895	24.541	25.339	2.093
55-64	125.052	27.183	5.178	28.435	17.430	43.575	3.251
65+	191.073	20.619	2.532	24.637	16.596	89.487	37.202

(ΕΛΣΤΑΤ, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/->).

Όσον αφορά στις ηλικιακές ομάδες, διαφαίνεται από τον Πίνακα 5 ότι η ηλικιακή ομάδα με τους περισσότερους κατοίκους είναι άνω των 65 ετών (17,2% του συνολικού πληθυσμού της ΠΕ Θεσσαλονίκης) και ακολουθούν οι ηλικιακές ομάδες 35-44ετών (15,7% συνολικού πληθυσμού της ΠΕ Θεσσαλονίκης) και 0-14 ετών (15,1% συνολικού πληθυσμού της ΠΕ Θεσσαλονίκης).

Επιπρόσθετα, όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, το 25,8% (286.268 κάτοικοι) είναι απόφοιτοι λυκείου, το 19,7% (219.451 κάτοικοι) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου και το 19,3% (215.068 κάτοικοι) απόφοιτοι λυκείου.

Πίνακας 6. Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης.

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Αριθμός απασχολούμενων
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	12.472
Μεταποίηση	46.805
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1.844
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης.	1.985
Κατασκευές	20.269
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	79.705
Μεταφορά και αποθήκευση	18.806
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	22.602
Ενημέρωση και επικοινωνία	8.134
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	8.768
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	24.123
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	10.565
Δημόσια διοίκηση και άμυνα – Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	29.952
Εκπαίδευση	36.800
Δραστηριότητες σχετικά με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	28.135
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	5.536
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	7.285
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών – μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες	4.080

νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ιδία χρήση.	
Λοιποί κλάδοι	1.526
Σύνολο	369.392

(ΕΛΣΤΑΤ, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM04/->)

Από τον Πίνακα 6 γίνεται σαφές ότι το 33% του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης είναι εργαζόμενοι. Από αυτούς το 21,6% ασχολούνται με το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, το 12,7% με τον κλάδο των μεταποιήσεων και περίπου το 10% με την εκπαίδευση.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω τα βασικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφερειακής Ενότητας της Θεσσαλονίκης είναι η μεγάλη πολιτιστική της παράδοση, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών της μνημείων καθώς και η πλήρης υποδομή στην πόλη της Θεσσαλονίκης με λιμάνι, αεροδρόμιο και οδικούς και σιδηροδρομικούς άξονες.

3.1.3 Φυσικοί πόροι και χρήσεις γης

Όπως προαναφέρθηκε, η ΠΕ Θεσσαλονίκης, έχει ένα ιδιαίτερα πλούσιο ανάγλυφο (ποτάμια, λίμνες, θάλασσα, ορεινοί όγκοι και πεδινές εκτάσεις), τα οποία συνθέτουν ένα πλήθος φυσικών οικοσυστημάτων και βιοτόπων, κυρίως δασικών, λειβαδικών και υγροτοπικών. Τα σημαντικότερα από αυτά, περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω (<http://gdday.damt.gov.gr/index.php/ddas/66-ddas-the/133-st-ep-ddas-thes>):

- Δασικά Οικοσυστήματα: Σύμφωνα με τα στοιχεία από τη Διεύθυνση Δασών, στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης οι δασικές εκτάσεις φτάνουν στα 751.800 στρέμματα (σχεδόν 34% της συνολικής έντασης). Από αυτά το 83,1% είναι δημόσια, το 12,1% είναι κοινοτικά, το 4,3% βρίσκονται σε ιδιωτικό καθεστώς και μόλις το 0,5% είναι συνιδιόκτητα. Επιπρόσθετα, το μεγαλύτερο μέρος των δασικών εκτάσεων βρίσκεται στην επαρχία Λαγκαδά (86,7%) και αποτελείται από πλατύφυλλα είδη. Τα δασικά αυτά οικοσυστήματα δέχονται ισχυρές πιέσεις από την ανθρώπινη παρέμβαση, λόγω εκχερσώσεων, παράνομης υλοτομίας, πυρκαγιών και μη ορθολογικής βόσκησης, με αποτέλεσμα μόνο ένα

μέρος των δασικών αυτών εκτάσεων της ΠΕ Θεσσαλονίκης, να είναι οικολογικά σταθερό και παραγωγικό δασικό οικοσύστημα.

- Λειβαδικά Οικοσυστήματα: καταλαμβάνουν μόλις το 7,54% της συνολικής έκτασης της ΠΕ Θεσσαλονίκης και αποτελούνται κυρίως από ποώδη ή ξυλώδη φυτικά είδη.
- Υγροβιότοποι: Οι σημαντικότεροι υγροβιότοποι στην ΠΕ Θεσσαλονίκης είναι ο υγροβιότοπος του Δέλτα των ποταμών Αξιού, Λουδία και Αλιάκμονα και ο υγροβιότοπος των λιμνών Κορώνειας και Βόλβης με το παραλίμνιο δάσος της Απολλωνίας και το παραποτάμιο δάσος της Ρεντίνας,, οι οποίοι προστατεύονται από την Διεθνή Σύμβαση Ramsar. Επίσης, στα πλαίσια της ΠΕ Θεσσαλονίκης, βρίσκεται και ο υγροβιότοπος της Επανομής, έκτασης 4,5km² και ο υγροβιότοπος Αγγελοχωρίου, έκτασης 2.500στρ με τη λίμνη της Αλυκής.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας το σύνολο των εκτάσεων είναι 3680,9 χλμ². Από αυτά τα 1318,3 χλμ² αποτελούν αγρόσιμη γη, οι μόνιμες καλλιέργειες 27,6 χλμ², οι βοσκότοποι 254,9 χλμ² και οι ετερογενείς αγροτικές περιοχές 627,2 χλμ². Από την άλλη πλευρά τα δάση καταλαμβάνουν έκταση 531,1 χλμ², οι μεταβατικές δασώδεις θαμνώδεις εκτάσεις 159,6 χλμ², ο συνδυασμός θαμνωδών και ποώδους βλάστησης 411,9 χλμ² και οι εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση 42,5 χλμ². Επιπρόσθετα, όσον αφορά στις εκτάσεις που καλύπτονται από νερό, τα χερσαία ύδατα είναι 114,1 χλμ², οι εσωτερικές υγρές ζώνες 1,0 χλμ² και οι παραθαλάσσιες υγρές ζώνες 38,1 χλμ². Τέλος, όσον αφορά τις τεχνητές περιοχές, 123,6 χλμ² αποτελούν αστική οικοδόμηση, 21,6 χλμ² βιομηχανικές και εμπορικές ζώνες, 6,9 χλμ² δίκτυο συγκοινωνιών και 2,5 χλμ² ορυχεία, χώροι απόρριψης απορριμμάτων και εργοτάξια (<http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPG51/->).

Γενικότερα, στις μέρες μας το αγροτικό τοπίο στην Ελλάδα, αλλάζει με βάση διάφορους παράγοντες. Η γενικότερη τάση στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου είναι η εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής και η παράλληλη πίεση από αστικές και βιομηχανικές χρήσεις της γης σε περιαστικές περιοχές και σε περιοχές κοντά σε οδικούς άξονες. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρόλη τη γενικότερη εντατικοποίηση την γεωργίας στις υπό μελέτη περιοχές στην Ελλάδα, παρατηρείται και η ύπαρξη ή δημιουργία μικρών εκμεταλλεύσεων, οι οποίες σκοπό έχουν το συμπλήρωμα του εισοδήματος της οικογένειας αλλά και την επαφή της με τη φύση (Κίζος και Τερκενλή, 2006).

Όσον αφορά στην τάση των βιομηχανικών χρήσεων, οδηγεί σε απώλεια αγροτικών περιοχών, με άμεση συνέπεια την αλλοίωση του χαρακτήρα του τοπίου. Ειδικά σε περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος, υπάρχει ο ανταγωνισμός αγροτικών και τουριστικών χρήσεων γης, με τις περισσότερες φορές να υπερνικούν οι τουριστικές χρήσεις με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της γεωργίας (Κίζος και Τερκενλή, 2006).

3.1.4 Τεχνικές υποδομές (μεταφορές, ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση απορριμμάτων).

Η θέση της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, ως προς τους κύριους οδικούς άξονες και τα διευρωπαϊκά δίκτυα, αποτελεί ένα συγκριτικό πλεονέκτημα. Η Εγνατία Οδός σε συνδυασμό με το Λιμάνι της Θεσσαλονίκης, το αεροδρόμιο και το σιδηροδρομικό σταθμό, καθιστούν την ΠΕ Θεσσαλονίκης, πόλο έλξης και αναφοράς της ευρύτερης περιοχής.

Στο δυτικό μέρος της ΠΕ Θεσσαλονίκης υπάρχει η νέα και παλιά Εθνική Οδός Αθηνών – Θεσσαλονίκης, καθώς και η νέα και παλιά Εθνική Οδός Θεσσαλονίκης-Κιλκίς-Σκοπίων. Το βόρειο – ανατολικό τμήμα έχει την Εθνική Οδό Θεσσαλονίκης – Σερρών, καθώς και την Εθνική Οδό Θεσσαλονίκης – Καβάλας. Τέλος, στο Νότιο τμήμα υπάρχει η Εθνική Οδός Θεσσαλονίκης – Νέων Μουδανιών και η Εθνική Οδός Θεσσαλονίκης – Πολυγύρου, με ένα πλήρες επαρχιακό οδικό δίκτυο (Κολοκυθάς και Νιώτης, 2001).

Όσον αφορά στην ύδρευση και αποχέτευση της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, η Ε.Υ.Α.Θ. υδροδοτεί το μεγαλύτερο μέρος και συγκεκριμένα, το πολεοδομικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης, το Δήμο Θεσσαλονίκης, το Δήμο Εύοσμου, το Δήμο Ελευθέριο Κορδελιό, το Δήμο Μενεμένης, το Δήμο Αμπελοκήπων, το Δήμο Σταυρούπολης, το Δήμο Νεάπολης, το Δήμο Πολίχνης, το Δήμο Συκεών, το Δήμο Αγίου Παύλου, το Δήμο Τριανδρίας, το Δήμο Καλαμαριάς και το Δήμο Πανοράματος. Υδροδοτείται από 2 αντλιοστάσια, από τα οποία το πρώτο είναι το κεντρικό αντλιοστάσιο Δενδροποτάμου και το δεύτερο είναι το αντλιοστάσιο Διαβατών. Κορμός υδροδότησης μέχρι τώρα είναι οι πηγές υδροληψίας Αραβησσού (χωριό του Νομού Πέλλης) και γεωτρήσεις κατά μήκος του αγωγού Αραβησσού - Χαλκηδόνας - Αξιού - Γέφυρας. Ένα κομμάτι του πολεοδομικού συγκροτήματος και συγκεκριμένα η βιομηχανική περιοχή Θεσσαλονίκης και τμήματα της Δυτικής Θεσσαλονίκης,

υδροδοτούνται από το νερό του ποταμού Αλιάκμονα μέσω του διυλιστηρίου (Γερούδης και Παπαγεωργίου, 2004).

Όσον αφορά στη διαχείριση απορριμμάτων και στερεών αποβλήτων, κάθε Δήμος της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης στελεχώνει με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), τις κατάλληλες υπηρεσίες σε θέματα καθαριότητας, καθώς και ανεξάρτητα τμήματα καθαριότητας, όπως αυτά της Διεύθυνσης Καθαριότητας Πρασίνου, της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος, της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών και της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο Δήμο Θεσσαλονίκης η Διεύθυνση Καθαριότητας, διαθέτει τμήμα γραμματείας, σαρώματος, αποκομιδής και σταθμού μεταμόρφωσης απορριμμάτων (Γιαννόπουλος, Δημούδης και Πλάκας, 2010).

3.2 Αποτίμηση των αγροτουριστικών υποδομών

Ο αγροτουρισμός εμφανίστηκε στο Νομό Θεσσαλονίκης κατά τη δεκαετία του 1990 και αφορούσε κυρίες σε περιστασιακές μονοήμερες εκδρομές και γιορτές τοπικών προϊόντων. Ο περιορισμένος αυτός τύπος αγροτουρισμού, οφειλόταν κυρίως στην έλλειψη κατάλληλων τουριστικών υποδομών και προσφοράς αγροτουριστικών υπηρεσιών. Μετά το 1995, στο Νομό Θεσσαλονίκης, έλαβαν χώρα σημαντικά έργα για την προώθηση του αγροτουρισμού, με βασικούς μοχλούς προώθησης το LEADER I, το LEADER II, το ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας, τον Κανονισμό 950/97 και άλλες Πρωτοβουλίες (INTERREG, NOW, κλπ).

Παρά τους στόχους που τέθηκαν και τη γενικότερη προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, η μη ύπαρξη εθνικής και τοπικής οργανωμένης στρατηγικής προώθησης του αγροτουρισμού, έδειξε ότι ο αγροτουρισμός δεν μπορεί να σταθεί χωρίς ένα γενικότερο σχεδιασμό ανάπτυξης της αγροτικής οικονομίας. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι κανονισμοί και οι πρωτοβουλίες χρησιμοποιούνται περισσότερο για να διανεμηθεί η οικονομική βοήθεια στις επιλέξιμες εκμεταλλεύσεις και όχι ως εργαλείο για έναν πραγματικά οργανωμένο σχεδιασμό, που αποσκοπεί στη βιώσιμη ανάπτυξη. Αποτέλεσμα της μη ύπαρξης ενιαίου σχεδίου, είναι η περιορισμένη συνεργεία ή η απουσία συνέργειας των εκμεταλλεύσεων ή επιχειρήσεων στην ίδια περιοχή με αποτέλεσμα η προώθηση των τουριστικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών και

υπηρεσιών κατάρτισης, καθώς και η διαχείριση των μονάδων να αφήνεται σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες μικρής κλίμακας ή σε οργανισμούς τοπικής ανάπτυξης (Anthoroulou et al. 2000, Iakovidou et al. 1999).

Τα επίσημα δεδομένα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, φαίνεται να είναι αντιφατικά. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, ο αριθμός των αγροτουριστικών μονάδων στην Ελλάδα, ανέρχεται σε 706, με μέσο αριθμό κλινών 9,5 ανά μονάδα. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με άλλες επίσημες αναφορές του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, ο αριθμός των αγροτουριστικών μονάδων ανά την Ελλάδα, ανέρχεται σε 891 μονάδες, από τις οποίες το 35,7% παρέχουν διαμονή μόνο, το 46,2% παρέχουν διαμονή και πρωινό γεύμα, το 6,7% παρέχουν διαμονή, πρωινό και μεσημεριανό γεύμα και το 11,4% είναι ενοικιαζόμενα δωμάτια με κουζίνα και επιπλωμένα δωμάτια. Τα δεδομένα αυτά αφορούν τη χρονική περίοδο μέχρι και το 2000 και αναμένεται να έχουν τροποποιηθεί σημαντικά δεδομένης της οικονομικής κρίσης που λαμβάνει χώρα, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη γενικότερα. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία η μέση τιμή των αγροτουριστικών μονάδων ανέρχεται σε 2,09 αγροτουριστικές μονάδες ανά 1000 αγροτικές μονάδες, κάτι που δείχνει μια καθυστερημένη ή ιδιαίτερα αργή ανάπτυξη του υπό μελέτη κλάδου στην Ελλάδα (Kizos and Iosifidis, 2007).

Ειδικότερα, όσον αφορά στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, αποτελεί μια ανεπτυγμένη περιοχή, με έντονη βιομηχανική δραστηριότητα, αξιόλογες υποδομές και παράλληλα μια περιοχή με πολύτιμο φυσικό πλούτο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων περιοχών είναι τα Κουφάλια, στην κοίτη του Αξιού (NATURA 2000), η λιμνοθάλασσα Αλυκής (υγροβιότοπος με πολλά σπάνια είδη πουλιών), οι λίμνες Βόλβη και Κορώνεια που σχηματίζουν υγρότοπους με αιωνόβια πλατάνια, χαρακτηρισμένα ως μνημεία φύσης. Επιπρόσθετα, οι πλαγιές του Χορτιάτη, τα χωριά Περιστέρα και Λιβάδι, η ιχθυόσκαλα της Μηχανιώνας και τα διάφορα οινοποιεία της περιοχής, ενδείκνυνται για τις μικρές αποδράσεις των τουριστών της υπό μελέτη περιοχής.

Σημαντικά μνημεία της υπό μελέτη περιοχής, είναι ο Λευκός Πύργος, η Καμάρα, το παλιό τούρκικο χαμάμ (Μπέη Χαμάμ), το Επταπύργιο και τα κάστρα της Άνω Πόλης, διάφορα βυζαντινά μνημεία όπως η Ροτόντα, η Αχειροποίητος, ο ναός του Αγίου Δημητρίου, ο Ναός της Αγίας Σοφίας αλλά και πολλά μουσεία όπως το Αρχαιολογικό, το Βυζαντινό, του Κινηματογράφου και το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Γολιδόπουλος, 2009).

Παρακάτω θα αναφερθούν ενδεικτικά, τα βασικά χαρακτηριστικά από 5 σημαντικές αγροτουριστικές υποδομές και περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.

1. Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Αγίου Αντωνίου.

Ο γυναικείος συνεταιρισμός του Αγίου Αντωνίου, ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1999 από 16 γυναίκες και αποτελεί τον πρώτο γυναικείο συνεταιρισμό του Νομού Θεσσαλονίκης. Παράγει παραδοσιακά προϊόντα υψηλής ποιότητας από παλιές συνταγές του τόπου. Η έδρα του βρίσκεται στο τοπικό διαμέρισμα Αγίου Αντωνίου, 36 χιλιόμετρα Ανατολικά της Θεσσαλονίκης. Σήμερα, ο συνεταιρισμός διαθέτει και χώρο επίσκεψης, στον οποίο αναδεικνύονται οι παραδοσιακές μέθοδοι παραγωγής των προϊόντων. Παράλληλα ο συνεταιρισμός προέβη σε πιστοποίηση HACCP και κατάφερε να διατηρήσει το παραδοσιακό, μέσα σε ένα κλίμα σύγχρονης εμπορίας στο νέο κλίμα της παγκόσμιας αγοράς. Κάποια από τα πιο χαρακτηριστικά του προϊόντα, τα οποία εξάγονται και σε διάφορες χώρες του κόσμου, είναι το περέκ, το ιβριστό, το συρόν, οι μακαρίνες, ο τραχανάς, οι χυλοπίτες, τα γλυκά του κουταλιού και οι μαρμελάδες (http://www.agro-tour.net/web/guest/companies/~//topicarts/view/38583?topicarts_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fcompanies%2F~%2Ftopic%3Ftopicarts_page%3D81).

2. Κέδρος

Ο Κέδρος, αποτελεί μια μονάδα αγροτουρισμού στο Αδραμέρι Θεσσαλονίκης (σε απόσταση 40 χιλιομέτρων από τη Θεσσαλονίκη) με υψόμετρο στα 500 μέτρα και θέα τη λίμνη Κορώνεια. Στην αγροτουριστική αυτή μονάδα, ο τουρίστας έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει στις καθημερινές εργασίες του αγροκτήματος, να κάνει βόλτα με άλογα, με ποδήλατο βουνού ή πεζοπορία στο βουνό. Για τη διαμονή υπάρχουν 6 βαγόνια του ΟΣΕ κατάλληλα διαμορφωμένα. (http://archive.in.gr/Reviews/Review2073/assets/06_N%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%CE%98%CE%B5%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%82.pdf).

3. Κτήμα Γεροβασιλείου

Στο Κτήμα Γεροβασιλείου, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή της Επανομής, διατηρείται ένας αμπελώνας με πολλές ελληνικές και ξένες ποικιλίες αμπέλου. Στο κτήμα η τεχνολογία συμπορεύεται με την παράδοση τόσο στην αμπελοκαλλιέργεια όσο και στην οινοποίηση. Επιπρόσθετα, στο Κτήμα Γεροβασιλείου υπάρχει το Μουσείο Οίνου, το οποίο διοργανώνει και διάφορες δραστηριότητες όπως γευστικές δοκιμές, εκπαιδευτικά προγράμματα, σεμινάρια, θεατρικές παραστάσεις και διαλέξεις σχετικά με τον αμπελοοινοικό πολιτισμό (<http://www.gerovassiliou.gr/el/>).

4. Υγρότοπος Κορώνειας Βόλβης

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων των Λιμνών Κορώνειας Βόλβης και Μακεδονικών Τεμπών, χαρακτηρίστηκε το έτος 2004, ως Εθνικό Πάρκο και έχει έκταση 2.120.000 στρέμματα. Στο Εθνικό Πάρκο υπάρχει πλούσια πανίδα, με λύγους, αγριόγατες, τσακάλια, ζαρκάδια, αγριογούρουνα, βύδρες, μπούφους, κουκουβάγιες, πελεκάνους, φλαμίνγκο, πελαργούς και άλλα. Συγκεκριμένα στο Εθνικό Πάρκο έχουν καταγραφεί 34 είδη θηλαστικών, 19 είδη αμφίβιων και ερπετών, 266 είδη πουλιών και 25 είδη ψαριών. Επιπρόσθετα, φιλοξενεί περίπου 800 είδη φυτών στα ορεινά και 336 είδη στα υγροτοπικά συστήματα (<http://www.protothema.gr/environment/article/301061/thessaloniki-i-monadikotita-tou-ugrotopou-tis-koroneias-volvis/>).

5. Λευκοχώρι

Τα τελευταία χρόνια, αξιόλογες αγροτουριστικές μονάδες έχουν δημιουργηθεί στο Λευκοχώρι του νομού Θεσσαλονίκης, δίνοντας την ευκαιρία στους επισκέπτες να δοκιμάσουν νέες, διαφορετικές δραστηριότητες, όπως η ιππασία, η σκοποβολή, η τοξοβολία και το κανό σε τεχνητές λίμνες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το αγρόκτημα «Ζιώγα». Μέσα στο αγρόκτημα κυριαρχούν τα ζώα: κότες, κουνέλια, αγριόπαπιες, περιστέρια, κατσίκες που περιμένουν τους ζωόφιλους ακόμα και να τις αρμέξουν. Τα ζώα όμως που δεσπόζουν στο αγρόκτημα είναι τα ήσυχα άλογα. Επιπρόσθετα, μέσα στο αγρόκτημα μπορεί

κανείς να κάνει τοξοβολία, darts και άλλα παιχνίδια. Μια άλλη αγροτουριστική μονάδα είναι «Το Αγνάντι», όπου κι εκεί υπάρχει χώρος για φαγητό, καφέ και αναψυχή, εγκαταστάσεις με άλογα και ξενώνας φιλοξενίας. Οι δραστηριότητες κι εκεί είναι πολλές, από κανό μέχρι σκοποβολή και τοξοβολία. Τέλος, στο «Κτήμα Λίκνο», δραστηριότητες όπως mountain bike, αναρριχήσεις, flying fox και extreme sports αναδεικνύουν τον εναλλακτικό τουρισμό.

Κεφάλαιο 4

Υλικά και Μέθοδος

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχτηκε η έρευνα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής. Αποτελείται από μια λεπτομερή περιγραφή του μεθοδολογικού πλαισίου της έρευνας και αντικείμενό του αποτελεί η διασαφήνιση του κεντρικού σκοπού και των επιμέρους στόχων της συγκεκριμένης ερευνητικής προσπάθειας, καθώς και η τοποθέτηση των ερευνητικών ερωτημάτων, τα οποία θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν μετά το πέρας της ανάλυσης των δεδομένων που θα συλλεχθούν μετά την πραγματοποίηση της έρευνας αυτής. Επιπλέον, παρουσιάζεται ο κεντρικός κορμός του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα, το οποίο αποτέλεσε το βασικό εργαλείο συλλογής δεδομένων της έρευνας αυτής και τέλος, λαμβάνει χώρα μια σύντομη αναφορά στο δείγμα της έρευνας.

4.1 Μεθοδολογικό πλαίσιο

Το πρώτο τμήμα του κεφαλαίου αυτού αναφέρεται στην περιγραφή του μεθοδολογικού πλαισίου της έρευνας. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει την παράθεση του κεντρικού σκοπού της συγκεκριμένης ερευνητικής προσπάθειας και την περιγραφή των επιμέρους στόχων, οι οποίοι θα πρέπει να εκπληρωθούν μέσα από την έρευνα αυτή. Στην συνέχεια, παρουσιάζονται οι δυο αυτές ενότητες.

4.1.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Βασικός σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων σχετικά με τα αγροτουριστικά καταλύματα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Προκειμένου να διερευνηθεί το θέμα αυτό, κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο μέσω του οποίου διερευνήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα αυτή.

4.1.2. Τα ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας είναι τα εξής:

- Ποιος είναι ο βαθμός αγροτουριστικής ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;
- Ποιο είναι το προφίλ των επισκεπτών-αγροτουριστών στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;
- Ποιες είναι οι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;

4.2 Εργαλεία συλλογής δεδομένων: ερωτηματολόγιο

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε αφορά σε ποσοτική έρευνα, με την κατάλληλη χρήση ερωτηματολογίου με ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να εξαχθούν όσο το δυνατόν πιο έγκυρα συμπεράσματα και ταυτόχρονα, να περιγραφούν με ολόπλευρο τρόπο οι διαστάσεις των απόψεων των ερωτώμενων, σχετικά με το υπό μελέτη θέμα.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δεκαεπτά ερωτήσεις, εκ των οποίων οι δεκαπέντε είναι κλειστού τύπου και οι δύο είναι ανοικτού τύπου. Οι πρώτες οκτώ ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αναφέρονται στα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων στην έρευνα και συγκεκριμένα, στο φύλο, στο έτος γέννησης, στο επίπεδο των σπουδών τους, στην οικογενειακή τους κατάσταση, στην περιοχή κατοικίας τους, στην ύπαρξη παιδιών στο σπίτι που κατοικούν, στην επαγγελματική τους κατάσταση και τέλος, στο επίπεδο του καθαρού οικογενειακού τους ετήσιου εισοδήματος.

Η ένατη ερώτηση είναι μια καθοριστική ερώτηση για την έρευνα, καθώς διερευνά την ουσία του σκοπού της παρούσας εργασίας, που είναι η διαμονή σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Η καταφατική απάντηση στην ερώτηση αυτή, συνεπάγεται την συνέχιση της συμπλήρωσης του

ερωτηματολογίου, ενώ στην αντίθετη περίπτωση, οι συμμετέχοντες συνεχίζουν με την ερώτηση δεκατέσσερα.

Τα άτομα που έχουν διαμείνει σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, καλούνται να απαντήσουν τις επόμενες τέσσερις ερωτήσεις, οι οποίες προσπαθούν να αλιεύσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα άτομα με τα οποία επισκέφτηκαν την περιοχή, την συχνότητα επίσκεψής τους, τον τρόπο ενημέρωσης τους για το συγκεκριμένο μέρος και τέλος, με τον βαθμό ικανοποίησής τους από την επίσκεψή τους αυτή.

Το τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελείται από τέσσερις ερωτήσεις που απευθύνονται σε όλους τους συμμετέχοντες, οι οποίοι καλούνται να αξιολογήσουν μια σειρά από προτάσεις, όπως είναι για παράδειγμα, το βασικό πλεονέκτημα της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης σε σχέση με τις αγροτουριστικές δραστηριότητες και την χρησιμότητα ή μη συγκεκριμένων δράσεων αναφορικά με την τόνωση της τουριστικής ανάπτυξης.

4.3 Δείγμα

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 402 άτομα που κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, όλων των ηλικιών, των επιπέδων εισοδήματος και μόρφωσης. Ωστόσο, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της έρευνας, στην ερώτηση 9 του ερωτηματολογίου, δημιουργήθηκαν δυο νέα δείγματα μεγέθους 113 και 289 ατόμων, ανάλογα με την καταφατική ή όχι απάντησή τους στην ερώτηση αυτή, αντίστοιχα.

Η διεξαγωγή της έρευνας έγινε με τη χρήση προσωπικών συνεντεύξεων. Η συνέντευξη είναι ο καλύτερος τρόπος συλλογής στατιστικών στοιχείων και χρησιμοποιείται πάρα πολύ στις δειγματοληπτικές έρευνες (Κιόχος,1993).Στη συνέχεια διανεμήθηκαν τα ερωτηματολόγια τυχαία σε διάφορα σημεία της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης και με τη βοήθεια των προσωπικών συνεντεύξεων έγινε η συλλογή των δεδομένων.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η συλλογή των δεδομένων έλαβε χώρα από το Δεκέμβριο του 2016 μέχρι και τον Μάρτιο του 2017 στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης και

στην συνέχεια, μετά την κατάλληλη κωδικοποίησή τους με το στατιστικό πακέτο SPSS v.19 , το οποίο αποτελεί ένα αξιόπιστο πακέτο που χρησιμοποιείται ευρέως σε έρευνες που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των κοινωνικών επιστημών γενικότερα, έγινε η επεξεργασία.

Κεφάλαιο 5

Αποτελέσματα

Το παρόν κεφάλαιο στόχο έχει την αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια εκπόνησης της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής. Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν και επεξεργάστηκαν μετά την συμπλήρωση 402 ερωτηματολογίων από τους ανθρώπους που αποτέλεσαν το δείγμα αυτής της έρευνας και συμμετείχαν σε αυτήν. Ο τρόπος παρουσίασης περιλαμβάνει την αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της κάθε ερώτησης με δυο τρόπους. Ο πρώτος περιλαμβάνει την παράθεση ενός πίνακα στον οποίο παρουσιάζονται οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα εκφρασμένες τόσο σε απόλυτη συχνότητα, όσο και σε σχετική συχνότητα επί τοις εκατό. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, ακολουθεί η παράθεση και ενός διαγράμματος, το οποίο παρουσιάζει με πιο παραστατικό τρόπο τις σχετικές συχνότητες των απαντήσεων των ανθρώπων που συμμετείχαν στην έρευνα. Στην συνέχεια, λαμβάνει χώρα η αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

5.1 Το φύλο των ερωτώμενων

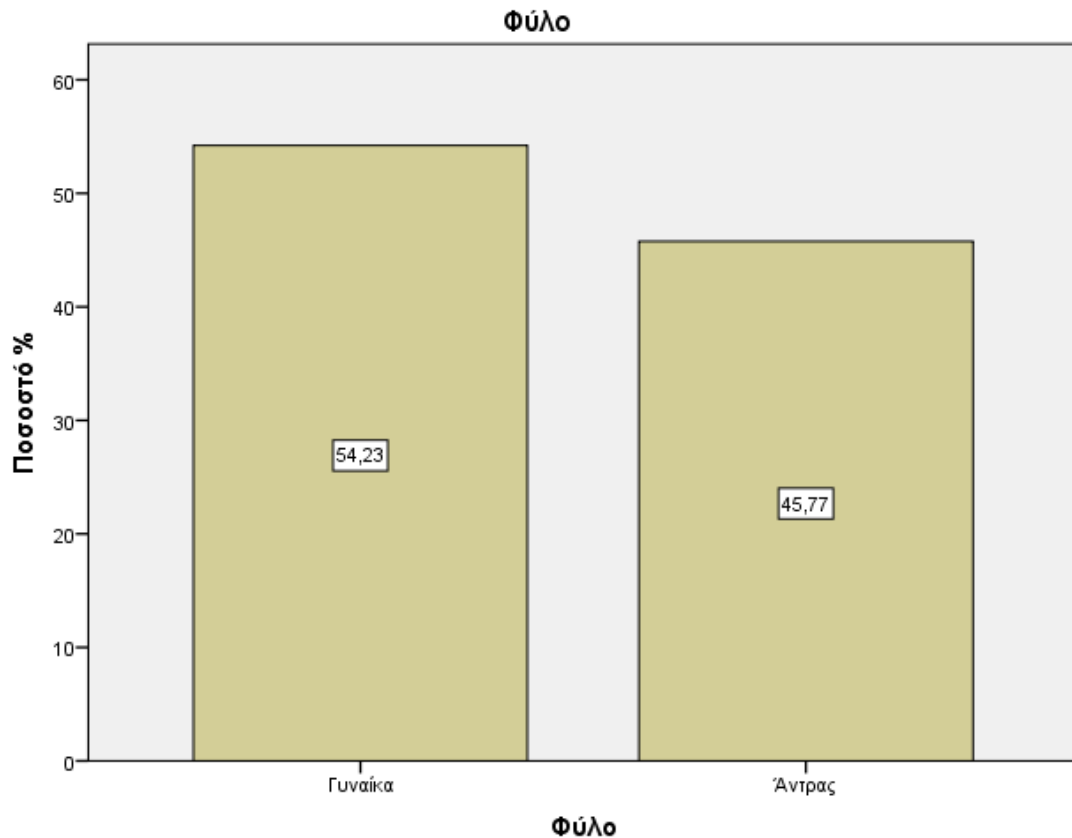
Η πρώτη ερώτηση αφορούσε στο φύλο των ερωτώμενων. Η ποιοτική αυτή μεταβλητή κωδικοποιήθηκε και οι απαντήσεις των ερωτώμενων συγκεντρώθηκαν και παρουσιάζονται παρακάτω. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η επιλογή «Άντρας» πήρε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS και η επιλογή «Γυναίκα» πήρε την κωδικοποίηση 2. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, ανάμεσα στο δείγμα παρουσιάστηκε μια μικρή πλειοψηφία των γυναικών που έφτασε το 55% περίπου, όταν οι άντρες συμμετέχοντες περιορίστηκαν στο 45% περίπου του δείγματος. Συγκεκριμένα, από τα 402 άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, οι 218 ήταν γυναίκες και οι 184 ήταν άντρες.

Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσε να υποστηριχτεί το γεγονός ότι και τα δυο φύλα αντιπροσωπευόταν σε ικανοποιητικό βαθμό στο δείγμα της έρευνας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 7 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 1.

Πίνακας 7. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων.

Φύλο	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Γυναίκα	218	54,2
Άντρας	184	45,8
Σύνολο	402	100

Ποσοστό απόκρισης 100% (0 όχι)

Διάγραμμα 1. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων.

5.2 Η ηλικία των ερωτώμενων

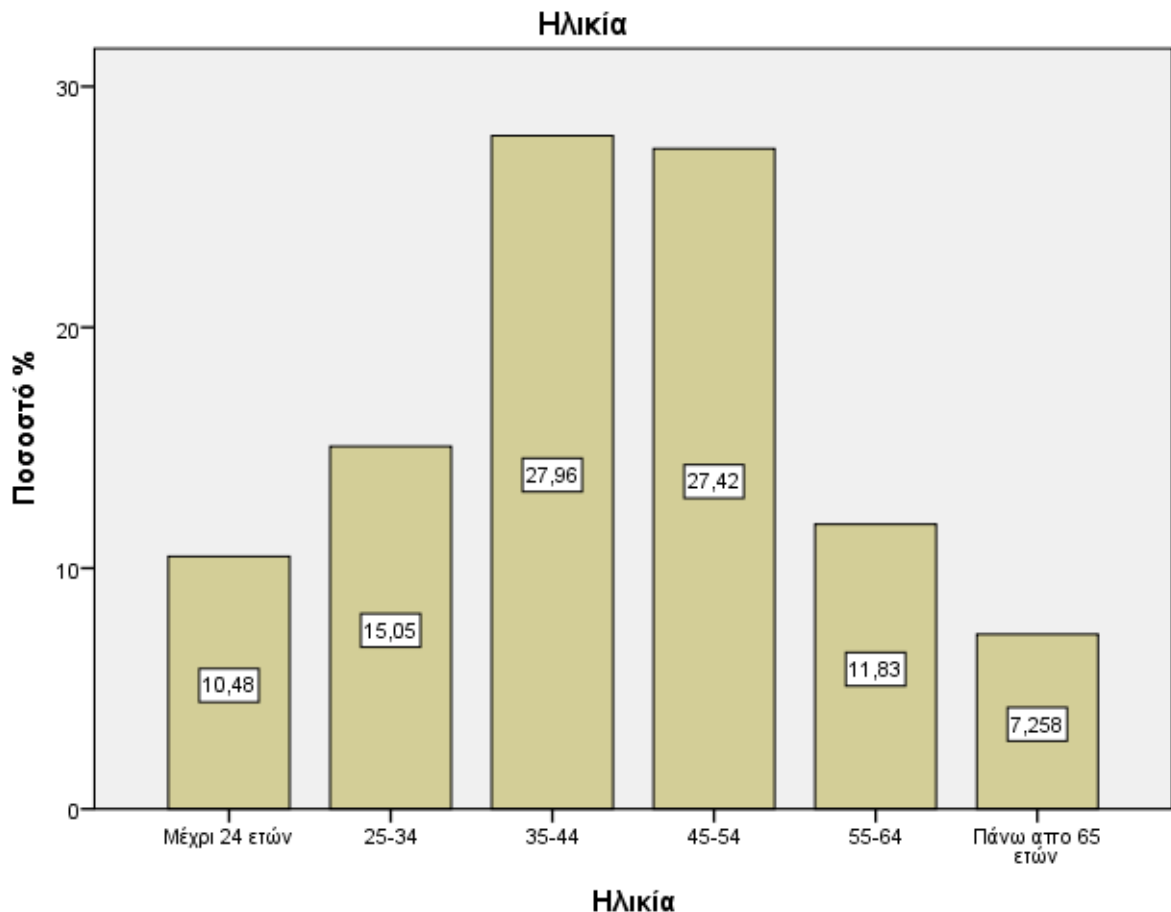
Η δεύτερη ερώτηση αφορούσε στην ηλικία των ερωτώμενων. Η ποσοτική αυτή μεταβλητή κωδικοποιήθηκε και οι απαντήσεις των ερωτώμενων συγκεντρώθηκαν και παρουσιάζονται παρακάτω. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η επιλογή «Μέχρι 24 ετών» πήρε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS, η επιλογή «25 – 34 ετών» πήρε την κωδικοποίηση 2, η επιλογή «35 – 44 ετών» πήρε την κωδικοποίηση 3, η επιλογή «45 – 54 ετών» πήρε την κωδικοποίηση 4, η επιλογή «55 – 64 ετών» πήρε την κωδικοποίηση 5, και τέλος, η επιλογή «65 ετών και άνω» πήρε την κωδικοποίηση 6. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι ηλικιακές ομάδες που αντιπροσωπεύτηκαν περισσότερο στο δείγμα, ήταν αυτές των ηλικιών 35-44 και 45-54. Αντίθετα, οι ηλικιακές ομάδες που αντιπροσωπεύτηκαν λιγότερο στο δείγμα, ήταν αυτές των ατόμων που ήταν μικρότερα των 24 ετών και μεγαλύτερα των 65 ετών. Συγκεκριμένα, η μικρότερη ηλικιακή ομάδα αντιπροσώπευε περίπου το 10% του δείγματος, η αμέσως επόμενη ηλικιακή ομάδα

αντιπροσώπευε περίπου το 15% του δείγματος, η ηλικιακή ομάδα των 35 μέχρι και 44 ετών αντιπροσώπευε το 28% του δείγματος, η ηλικιακή ομάδα των 45 μέχρι και 54 ετών αντιπροσώπευε περίπου το 28% του δείγματος και οι τελευταίες δύο ηλικιακές ομάδες αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 20% του συνόλου των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 8 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 2.

Πίνακας 8. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την ηλικία των ερωτώμενων.

Η ηλικία	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Μέχρι 24 ετών	39	10,5
25-34 ετών	56	15,1
35-44 ετών	104	28
45-54 ετών	102	27,4
55-64 ετών	44	11,8
Πάνω από 65 ετών	27	7,3
Σύνολο	372	100

Ποσοστό απόκρισης 92,5% (30 όχι)

Διάγραμμα 2. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ηλικία των ερωτώμενων.

5.3 Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων

Η τρίτη ερώτηση αφορούσε στο επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων. Οι δυνατές επιλογές απάντησης σε αυτήν την ερώτηση κωδικοποιήθηκαν με τον εξής τρόπο: το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε απόφοιτους δημοτικού πήρε την κωδικοποίηση 1, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε απόφοιτους γυμνασίου πήρε την κωδικοποίηση 2, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε κατόχους διπλώματος κάποιας μέσης σχολής πήρε την κωδικοποίηση 3, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε απόφοιτους λυκείου πήρε την κωδικοποίηση 4, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε απόφοιτους Τεχνικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ) πήρε την κωδικοποίηση 5, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε απόφοιτους Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων πήρε την κωδικοποίηση 6, το

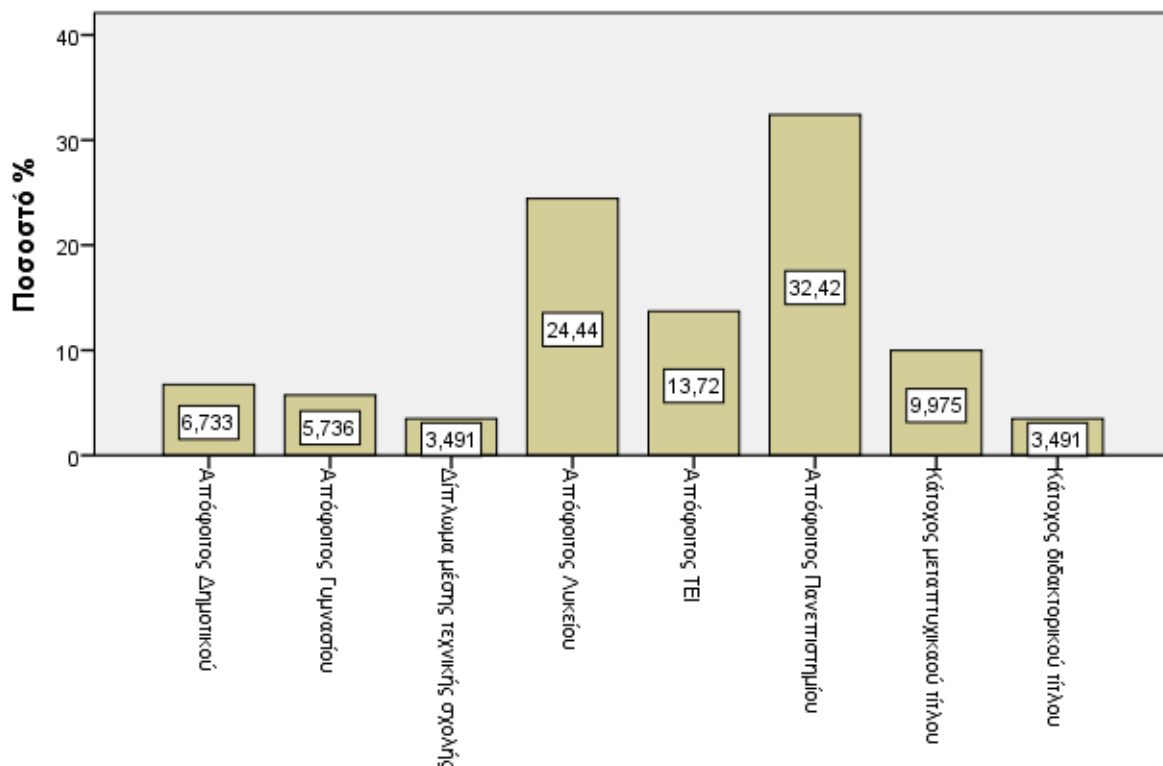
επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων πήρε την κωδικοποίηση 7 και τέλος, το επίπεδο μόρφωσης που αναφέρονταν σε κατόχους διδακτορικών τίτλων πήρε την κωδικοποίηση 8.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, πάνω από το 50% των ερωτώμενων διαθέτουν τουλάχιστον έναν τίτλο ανώτατης εκπαίδευσης, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το 7% του δείγματος, δηλώνει απόφοιτος/η δημοτικού. Αναλυτικότερα, σχεδόν το 7% του δείγματος δήλωσε ότι είναι απόφοιτοι δημοτικού, όταν οι απόφοιτοι γυμνασίου αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 6% του δείγματος. Επιπλέον, βρέθηκαν 23 άτομα σε σύνολο 402, τα οποία δήλωσαν ότι κατέχουν δίπλωμα από κάποια μέση τεχνική σχολή, όταν σχεδόν ένας στους τέσσερις συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσε ότι είναι απόφοιτος λυκείου. Οι απόφοιτοι των Τεχνικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ) αγγίζουν το 13,5% του δείγματος, όταν οι απόφοιτοι των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) αντιπροσωπεύουν το 32,5% του δείγματος. Τέλος, σημειώνεται ότι ένας στους δέκα συμμετέχοντες στην έρευνα δηλώνει κάτοχος κάποιου μεταπτυχιακού τίτλου, όταν συναντώνται 14 διδάκτορες σε σύνολο 402 ερωτώμενων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 9 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 3.

Πίνακας 9. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων.

Το επίπεδο μόρφωσης	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Απόφοιτος Δημοτικού	27	6,7
Απόφοιτος Γυμνασίου	23	5,7
Δίπλωμα μέσης τεχνικής σχολής	14	3,5
Απόφοιτος Λυκείου	98	24,4
Απόφοιτος ΤΕΙ	55	13,7
Απόφοιτος Πανεπιστημίου	130	32,4
Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	40	10,0
Κάτοχος διδακτορικού τίτλου	14	3,5
Σύνολο	401	100,0

Ποσοστό απόκρισης 99,8% (1 όχι)

Σε ποια απο τις παρακάτω κατηγορίες, όσο αφορά στις γραμματικές γνώσεις ανήκετε;

Διάγραμμα 3. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων.

5.4 Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων

Η τέταρτη ερώτηση αφορούσε στην οικογενειακή των ερωτώμενων. Οι πιθανές απαντήσεις από τις οποίες θα έπρεπε να επιλέξουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν τέσσερις. Συγκεκριμένα, οι επιλογές ήταν ο άγαμος ή η άγαμη, ο έγγαμος ή η έγγαμη, ο διαζευγμένος ή η διαζευγμένη και ο χήρος ή η χήρα. Η πρώτη επιλογή που αφορούσε στα άτομα που ήταν άγαμα έλαβε την κωδικοποίηση 1, η δεύτερη επιλογή που αναφέρονταν στα έγγαμα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα έλαβε την κωδικοποίηση 2, η τρίτη επιλογή που αφορούσε σε αυτούς τους συμμετέχοντες που ήταν διαζευγμένοι, έλαβε την κωδικοποίηση 3 και τέλος, η τέταρτη επιλογή που

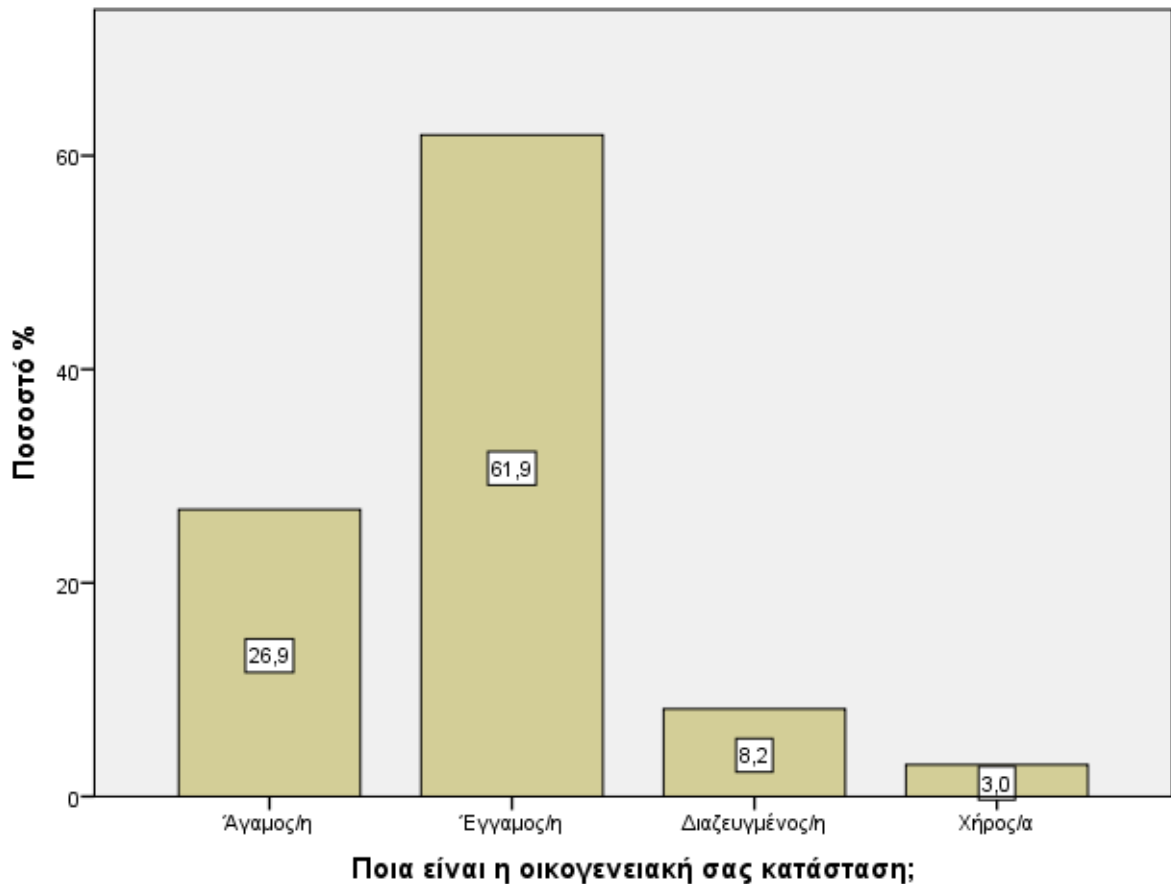
αναφέρονταν σε εκείνα τα άτομα τα οποία έχουν χάσει τον σύντροφό τους, έλαβε την κωδικοποίηση 4.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, πάνω από το 60% των ερωτώμενων δηλώνουν παντρεμένοι, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τους ελεύθερους/ες ανέρχεται στο 26%. Αναλυτικότερα, αξίζει να σημειωθεί ότι τα 108 από τα 402 άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι ήταν άγαμοι και άγαμες, όταν 249 άτομα απάντησαν ότι ήταν έγγαμοι και έγγαμες. Εξάλλου, ένα ποσοστό της τάξης του 8% δήλωσε ότι ανήκει στην κατηγορία των διαζευγμένων, όταν βρέθηκαν 12 άτομα τα οποία δήλωσαν ότι είναι χήροι ή χήρες. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 10 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 4.

Πίνακας 10. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.

Η οικογενειακή κατάσταση	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Άγαμος/η	108	26,9
Έγγαμος/η	249	61,9
Διαζευγμένος/η	33	8,2
Χήρος/α	12	3,0
Σύνολο	402	100

Ποσοστό απόκρισης 100% (0 όχι)

Διάγραμμα 4. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.

5.5 Η περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων

Η επόμενη ερώτηση αναφέρονταν στον τόπο κατοικίας των ερωτώμενων. Αξίζει να σημειωθεί, ότι καθώς η ερώτηση αυτή ήταν ανοιχτού τύπου, οι ερωτήσεις των συμμετεχόντων συλλέχθηκαν και στην συνέχεια, κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις νέες ομάδες. Έτσι, ο Πίνακας 11 και το Διάγραμμα 5 που ακολουθούν, παρουσιάζουν τις συχνότητες και τις σχετικές συχνότητες των ομάδων «Ανατολική Θεσσαλονίκη», «Δυτική Θεσσαλονίκη», «Δήμος Θεσσαλονίκης» και «Χωριά του Νομού Θεσσαλονίκης». Συγκεκριμένα, η επιλογή Ανατολική Θεσσαλονίκη» έλαβε την κωδικοποίηση 1, η επιλογή «Δυτική Θεσσαλονίκη» έλαβε την κωδικοποίηση 2, η επιλογή «Δήμος Θεσσαλονίκης» έλαβε την κωδικοποίηση 3 και τέλος, η επιλογή «Χωριά του Νομού Θεσσαλονίκης» έλαβε την κωδικοποίηση 4.

Στην ομάδα «Δυτική Θεσσαλονίκη» συμπεριλήφθηκαν οι περιοχές Αμπελόκηποι, Ευκαρπία, Εύοσμος, Κορδελιό, Μενεμένη, Νεάπολη, Πεύκα, Πολίχνη, Ρετζίκι, Σταυρούπολη, Συκιές και Ωραιόκαστρο. Στην ομάδα «Ανατολική Θεσσαλονίκη» συμπεριλήφθηκαν οι περιοχές Θέρμη, Καλαμαριά, Κηφισιά, Πανόραμα, Περαιά και Πυλαία. Στην ομάδα «Χωριά Νομού Θεσσαλονίκης» συμπεριλήφθηκαν οι περιοχές Δρυμός, Λαγκαδίκια, Πλαγιάρι και Σχολάρι. Τέλος, στην ομάδα «Δήμος Θεσσαλονίκης» συμπεριλήφθηκαν οι περιοχές Κέντρο, Κάστρα, Χαριλάου, Τούμπα και Τριανδρία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η πλειοψηφία του 70% του δείγματος κατοικεί στον δήμο Θεσσαλονίκης.

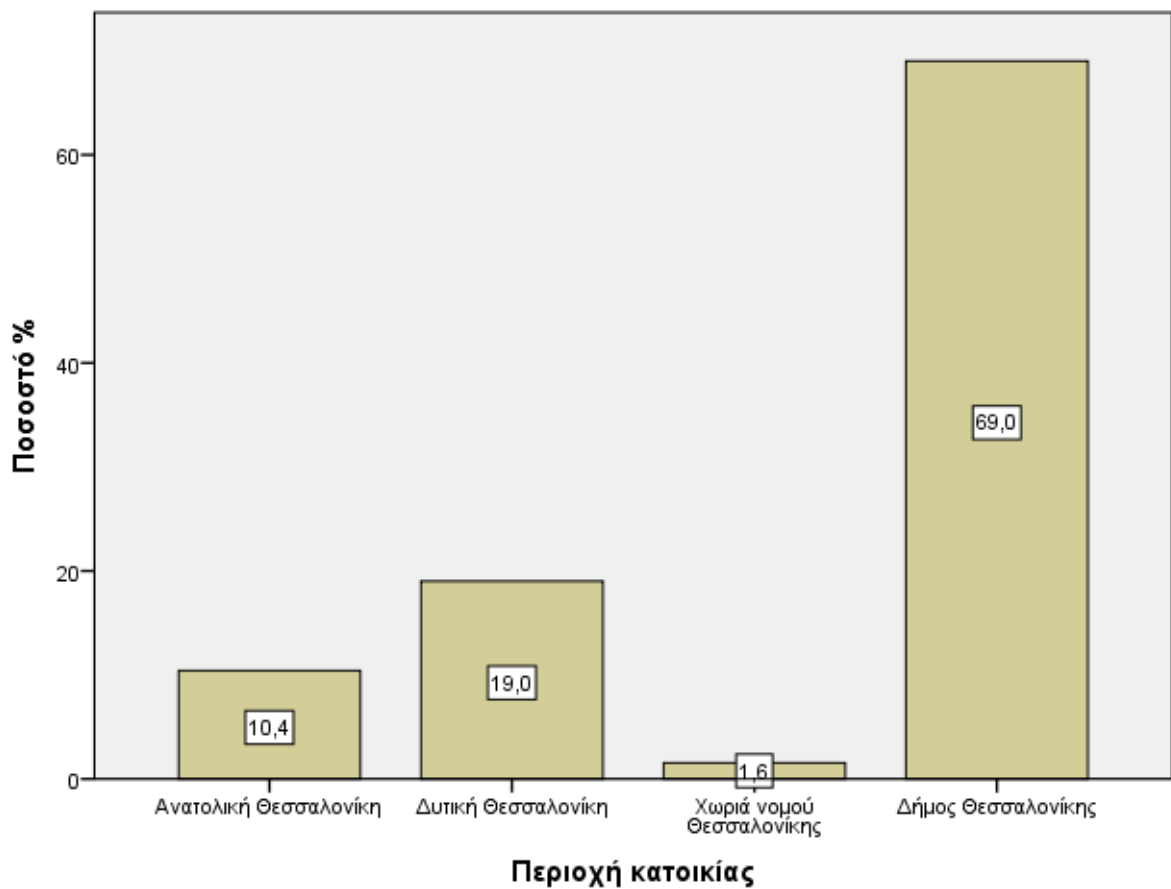
Αναλυτικότερα, σημειώνεται ότι οι 265 από τους 402 ερωτώμενους δήλωσαν ότι κατοικούν μόνιμα σε διάφορες περιοχές του δήμου Θεσσαλονίκης. Η δεύτερη επιλογή στην περιοχή της μόνιμης κατοικίας ήταν οι περιοχές της Δυτικής Θεσσαλονίκης. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί το γεγονός ότι η δεύτερη επιλογή απέιχε πάρα πολύ από την πρώτη, καθώς μόλις 73 άτομα δήλωσαν ότι κατοικούν μόνιμα σε αυτές τις περιοχές. Επιπρόσθετα, μόλις ένας στους δέκα ερωτώμενους απάντησε ότι ο χώρος της μόνιμης κατοικίας του βρίσκεται στους δήμους της Ανατολικής Θεσσαλονίκης, όταν βρέθηκαν και 6 άτομα τα οποία κατοικούν σε διάφορα χωριά του νομού Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 11 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 5.

Πίνακας 11. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων.

Η περιοχή κατοικίας	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Ανατολική Θεσσαλονίκη	40	10,4
Δυτική Θεσσαλονίκη	73	19,0
Χωριά νομού	6	1,6

Θεσσαλονίκης		
Δήμος Θεσσαλονίκης	265	69,0
Σύνολο	384	100

Ποσοστό απόκρισης 95,5% (18 όχι)

Διάγραμμα 5. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων.

5.6 Η παρουσία παιδιών στην οικογένεια

Η έκτη ερώτηση αφορούσε την παρουσία παιδιών στην οικογένεια των ερωτώμενων. Συγκεκριμένα, οι επιλογές ήταν η ύπαρξη κανενός παιδιού στην οικογένεια, η ύπαρξη ενός, δύο, τριών και περισσότερων από τριών παιδιών μέσα στην οικογένεια.. Η πρώτη επιλογή που

αφορούσε την απουσία παιδιών μέσα στα πλαίσια του νοικοκυριού έλαβε την κωδικοποίηση 1, η δεύτερη επιλογή που αναφέρονταν στην παρουσία ενός παιδιού μέσα στην οικογένεια έλαβε την κωδικοποίηση 2, η τρίτη επιλογή που αφορούσε στην παρουσία δυο παιδιών μέσα στην οικογένεια έλαβε την κωδικοποίηση 3, η τέταρτη επιλογή που αφορούσε στην παρουσία τριών παιδιών μέσα στην οικογένεια, έλαβε την κωδικοποίηση 4 και τέλος, η επιλογή που αφορούσε στην παρουσία περισσότερων των τριών παιδιών μέσα στην οικογένεια, έλαβε την κωδικοποίηση 5.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 35% των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν ζουν παιδιά στο σπίτι τους, ενώ ένα περίπου 45% του δείγματος απάντησε ότι έχει ένα ή δυο παιδιά. Τέλος, σημειώνεται ότι πάνω από το 20% των ερωτώμενων έχει τρία ή και περισσότερα παιδιά.

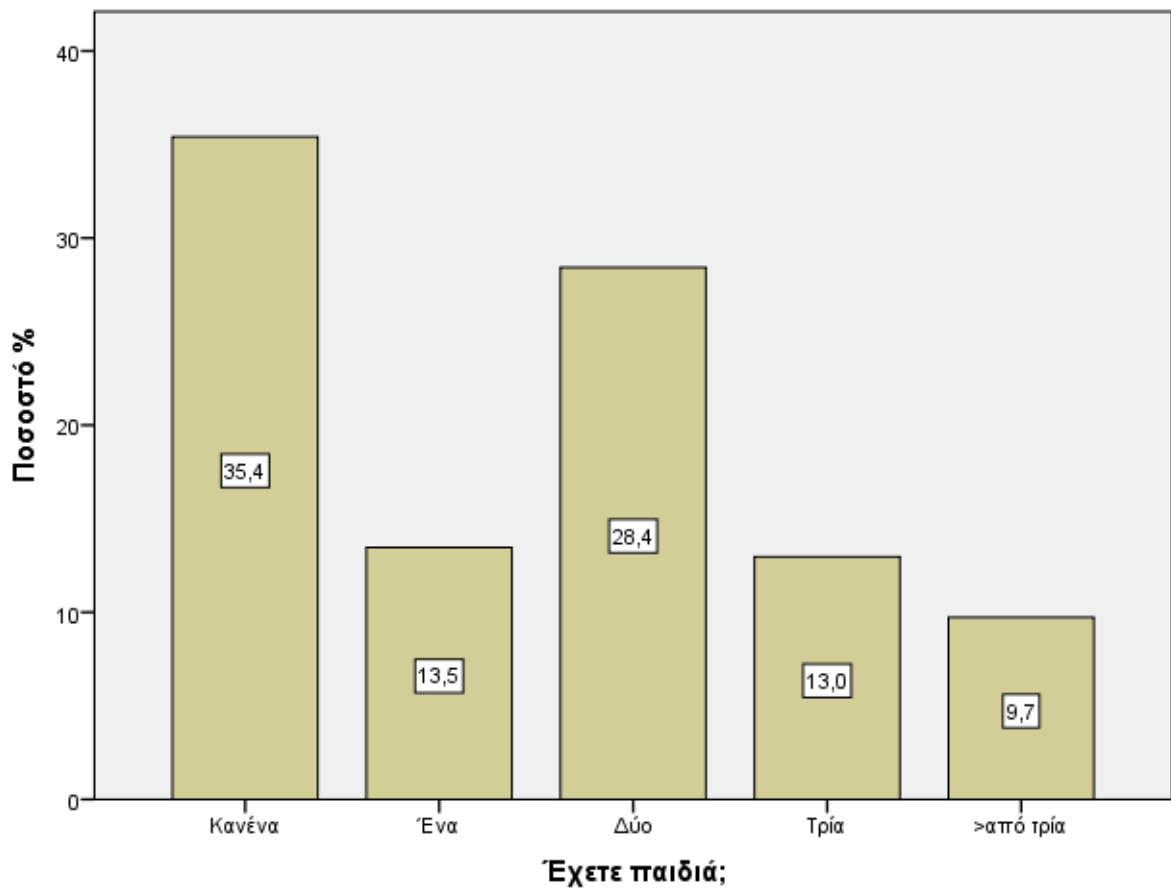
Αναλυτικότερα, οι 142 από τους 402 συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ότι δεν διαθέτει το νοικοκυριό τους κάποιο παιδί, όταν περίπου ένας στους δέκα δήλωσε ότι μέσα στο σπίτι του ζει ένα παιδί. Την παρουσία δυο παιδιών μέσα στο σπίτι δήλωσαν οι 114 από τους 402 συμμετέχοντες, όταν τρία παιδιά συναντώνται στο 13% των νοικοκυριών των σπιτιών των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Τέλος, σημειώνεται ότι 39 άτομα δήλωσαν την παρουσία περισσότερων των τριών παιδιών μέσα στο σπίτι τους. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 12 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 6.

Πίνακας 12. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την παρουσία παιδιών στην οικογένεια των ερωτώμενων.

Έχετε παιδιά	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Κανένα	142	35,4
Ένα	54	13,5
Δύο	114	28,4
Τρία	52	13,0
Περισσότερα από	39	9,7

τρία		
Σύνολο	401	100,0

Ποσοστό απόκρισης 99,8% (1 όχι)

Διάγραμμα 6. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την παρουσία παιδιών στην οικογένεια.

5.7 Η επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων

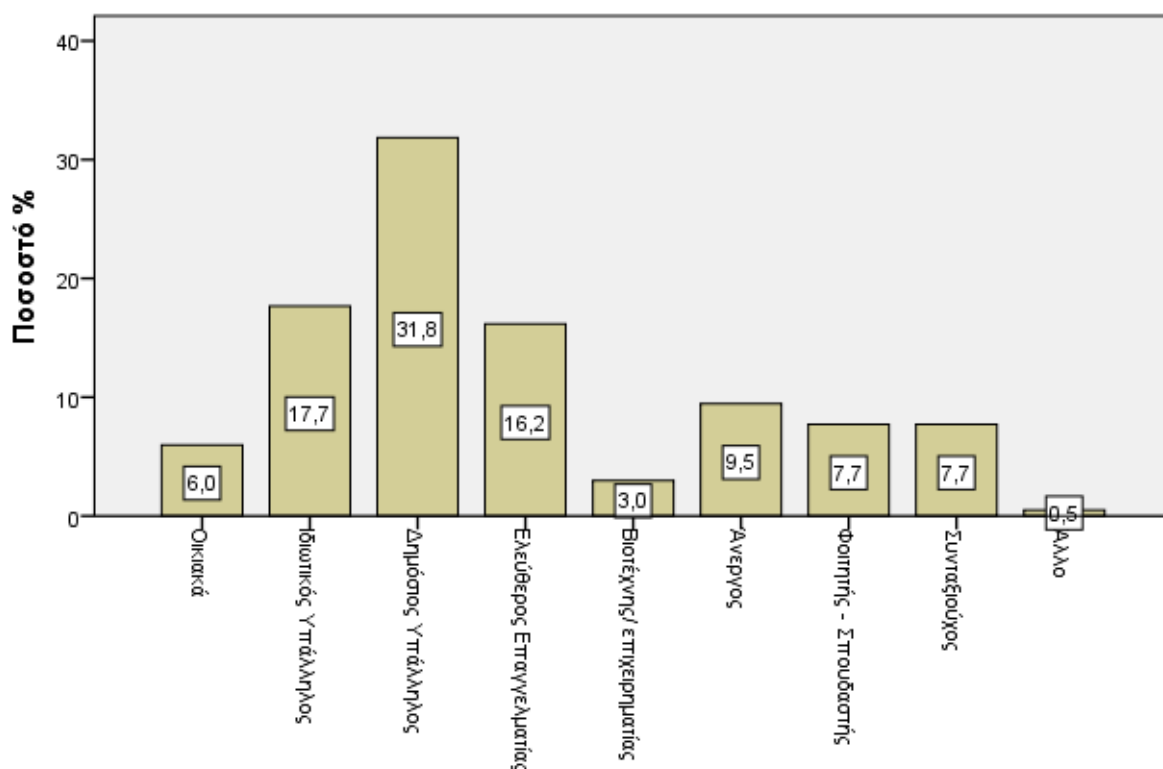
Η έβδομη ερώτηση αφορούσε στην επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων. Συγκεκριμένα, οι επιλογές ήταν τα οικιακά, η απασχόληση σε κάποια ιδιωτική εταιρία, η απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, η άσκηση κάποιου ελευθέρου επαγγέλματος, η άσκηση βιοτεχνικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας, η κατάσταση ανεργίας, η απασχόληση ως φοιτητές ή σπουδαστές, η σύνταξη και κάποια γενική «άλλη» δραστηριότητα. Η πρώτη επιλογή που αφορούσε στα οικιακά έλαβε την κωδικοποίηση 1, η δεύτερη επιλογή που αναφέρονταν στους ιδιωτικούς υπαλλήλους έλαβε την κωδικοποίηση 2, η τρίτη επιλογή που αφορούσε στους δημόσιους υπαλλήλους έλαβε την κωδικοποίηση 3, η τέταρτη επιλογή που αφορούσε στους ελεύθερους επαγγελματίες, έλαβε την κωδικοποίηση 4, η πέμπτη επιλογή που αφορούσε στους βιοτέχνες και τους επιχειρηματίες, έλαβε την κωδικοποίηση 5, η έκτη επιλογή που αφορούσε στους ανέργους, έλαβε την κωδικοποίηση 6, η έβδομη επιλογή που αφορούσε στους φοιτητές και τους σπουδαστές, έλαβε την κωδικοποίηση 7, η όγδοη επιλογή που αφορούσε στους συνταξιούχους, έλαβε την κωδικοποίηση 8, και τέλος, η ένατη επιλογή που αφορούσε κατηγορία «άλλο», έλαβε την κωδικοποίηση 9.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, περίπου το 30% των ερωτώμενων απασχολούνται ως δημόσιοι υπάλληλοι, όταν το ποσοστό των ιδιωτικών υπαλλήλων και των ελεύθερων επαγγελματιών ξεπερνά το 35% του δείγματος. Αναλυτικότερα, τα άτομα τα οποία δήλωσαν ότι απασχολούνται με τα οικιακά αποτέλεσαν το 6% του δείγματος, τα άτομα τα οποία απασχολούνταν σε κάποια ιδιωτική επιχείρηση αποτέλεσαν σχεδόν το 18% του δείγματος, τα άτομα τα οποία απασχολούνταν στον στενό και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα αποτέλεσαν σχεδόν το 32% του δείγματος, ενώ τα άτομα που απασχολούνται στην άσκηση κάποιου ελευθέρου επαγγέλματος αποτέλεσαν το 16% του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, οι φοιτητές και οι σπουδαστές ήταν 31 άτομα σε σύνολο 402 ανθρώπων, όταν οι άνεργοι ήταν 38. Επιπλέον, οι βιοτέχνες και οι επιχειρηματίες οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα αυτή αποτέλεσαν μόλις το 3% του δείγματος και οι συνταξιούχοι ήταν σχεδόν το 8% του δείγματος. Τέλος, βρέθηκαν 2 άτομα τα οποία στην ερώτηση αυτή επέλεξαν το «άλλο» ως απάντηση. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 13 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 7.

Πίνακας13. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων.

Η επαγγελματική κατάσταση	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Οικιακά	24	6,0
Ιδιωτικός Υπάλληλος	71	17,7
Δημόσιος Υπάλληλος	128	31,8
Ελεύθερος Επαγγελματίας	65	16,2
Βιοτέχνης/ επιχειρηματίας	12	3,0
Άνεργος	38	9,5
Φοιτητής - Σπουδαστής	31	7,7
Συνταξιούχος	31	7,7
Άλλο	2	0,5
Σύνολο	402	100

Ποσοστό απόκρισης 100% (0 όχι)

Σε ποια απο τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά στην επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;

Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων

5.8 Το εισόδημα των ερωτώμενων

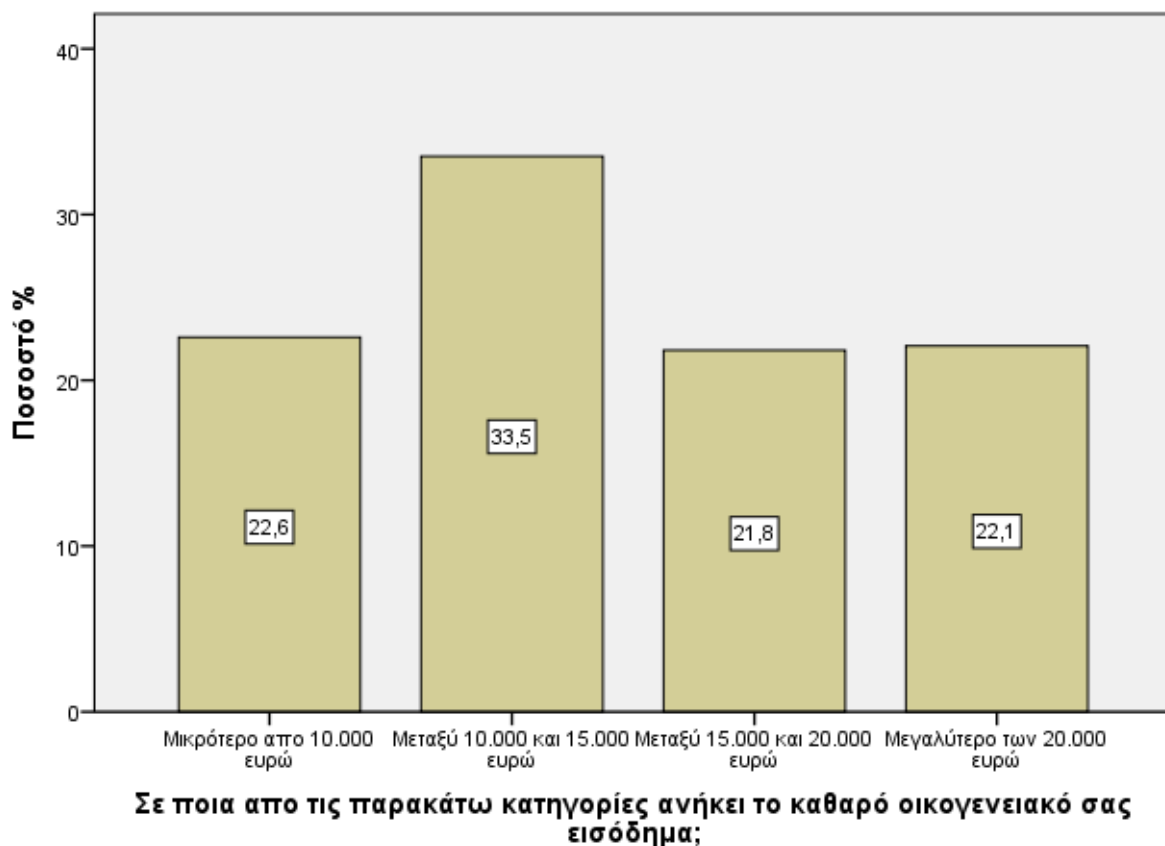
Η όγδη ερώτηση αφορούσε στο καθαρό οικογενειακό εισόδημα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Οι επιλογές που δόθηκαν αφορούσαν στην ύπαρξη εισοδήματος μικρότερο από 10.000 ευρώ ετησίως, σε εισόδημα που κυμαίνεται μεταξύ 10 και 15 χιλιάδων ευρώ ετησίως, σε εισόδημα που κυμαίνεται μεταξύ 15 και 20 χιλιάδων ευρώ ετησίως και σε εισόδημα μεγαλύτερο των 20 χιλιάδων ευρώ ετησίως. Η επιλογή που αντιπροσώπευε το ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα το οποίο είναι μικρότερο των 10.000 ευρώ ετησίως έλαβε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS, το εισόδημα μεταξύ 10 και 15 χιλιάδων ευρώ ετησίως έλαβε την κωδικοποίηση 2, το εισόδημα μεταξύ 15 και 20 χιλιάδων ευρώ ετησίως έλαβε την κωδικοποίηση 3 και τέλος, το εισόδημα το οποίο ήταν μεγαλύτερο των είκοσι χιλιάδων ευρώ, έλαβε την κωδικοποίηση 4.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι ερωτώμενοι συμμετέχουν περίπου με το ίδιο ποσοστό στις 3 από τις 4 κατηγορίες εισοδήματος. Η κατηγορία που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό απαντήσεων είναι αυτή των 10 και 15 χιλιάδων ευρώ, ως ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα. Αναλυτικότερα, το 22% περίπου των ερωτώμενων απαντά ότι διαθέτει εισόδημα χαμηλότερο των 10 χιλιάδων ευρώ, όταν τα άτομα που διαθέτουν εισόδημα που κυμαίνεται μεταξύ των δέκα και των δεκαπέντε χιλιάδων ευρώ είναι 129 σε σύνολο 402 που αποτελούν όλο το δείγμα. Επιπλέον, το ποσοστό που διαθέτει εισόδημα μεταξύ δεκαπέντε και είκοσι χιλιάδων ευρώ αποτελούν το 21,8% του δείγματος και τέλος, συναντώνται και 85 άτομα που δηλώνουν εισόδημα που ξεπερνά τις είκοσι χιλιάδες ευρώ ετησίως. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 14 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 8.

Πίνακας 14. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το καθαρό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων.

Το εισόδημα	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Μικρότερο από 10.000 ευρώ	87	22,6
Μεταξύ 10.000 και 15.000 ευρώ	129	33,5
Μεταξύ 15.000 και 20.000 ευρώ	84	21,8
Μεγαλύτερο των 20.000 ευρώ	85	22,1
Σύνολο	385	100,0

Ποσοστό απόκρισης 95,8% (17 όχι).

Διάγραμμα 8. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το καθαρό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων.

5.9 Η διαμονή των ερωτώμενων σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην ΠΕ Θεσσαλονίκης

Η ένατη ερώτηση αφορούσε στο κατά πόσο οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν διαμείνει σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης. Η ερώτηση αυτή ήταν σημαντική για την συνέχιση της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, καθώς η καταφατική απάντηση συνεπαγόταν την συμπλήρωση των επόμενων τεσσάρων ερωτήσεων, ενώ σε αντίθετη περίπτωση, οι συμμετέχοντες συνέχιζαν με την ερώτηση 14 του ερωτηματολογίου. Οι επιλογές που δόθηκαν ήταν δύο. Είτε οι ερωτώμενοι θα απαντούσαν καταφατικά, είτε αρνητικά. Σημειώνεται ότι η

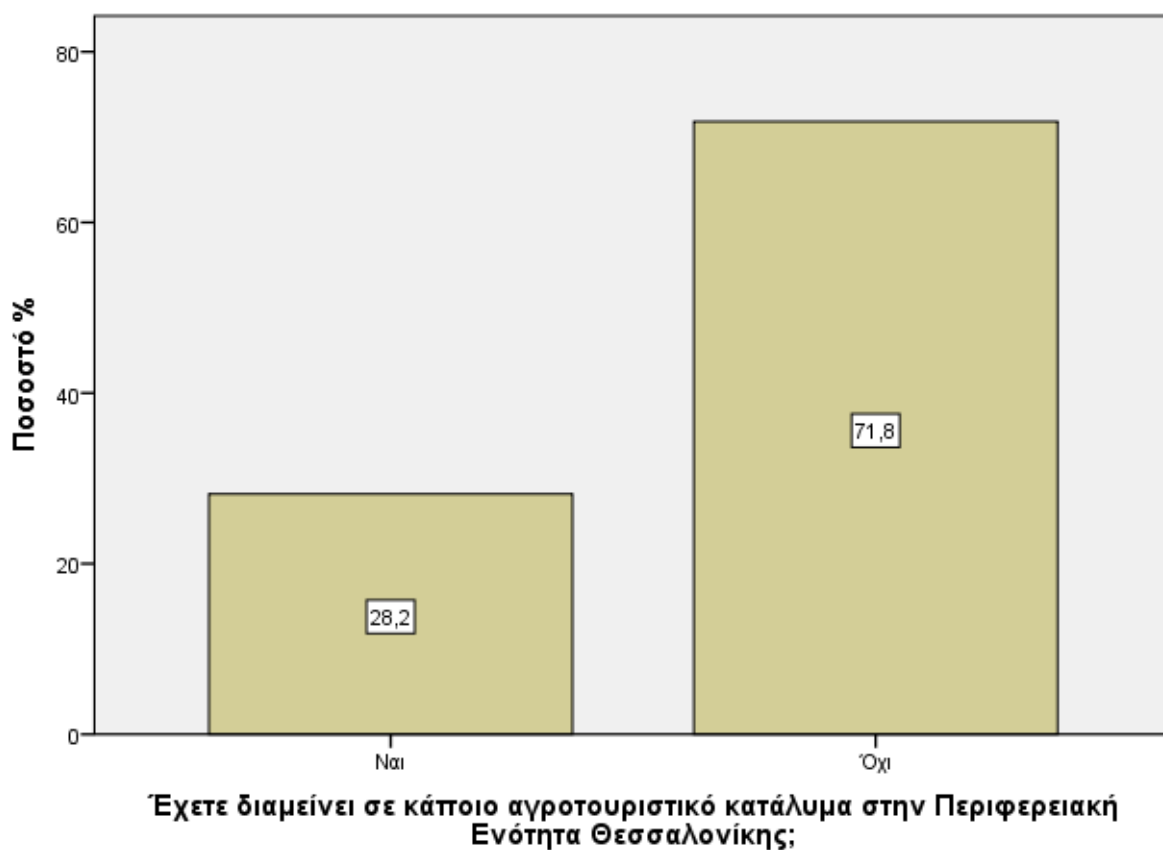
επιλογή του Ναι στην ερώτηση αυτή έλαβε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS, όταν η επιλογή του Όχι, ως δυνατής απάντησης, έλαβε την κωδικοποίηση 2.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε αρνητικά. Αξίζει να σημειωθεί, ότι μόλις οι 113 από τους 402 συμμετέχοντες απάντησαν θετικά και 288 από τους συμμετέχοντες απάντησε αρνητικά. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 15 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 9.

Πίνακας 15. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την διαμονή των ερωτώμενων σε αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης.

Η διαμονή σε αγροτουριστικό κατάλυμα	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Ναι	113	28,2
Όχι	288	71,8
Σύνολο	401	100

Ποσοστό απόκρισης 99,8% (1 όχι)

Διάγραμμα 9. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη διαμονή σε αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης.

5.10 Η συνοδεία της επίσκεψης

Όπως σημειώθηκε και προηγουμένως, τόσο σε αυτήν, όσο και στις επόμενες τρεις ερωτήσεις, έπρεπε να απαντήσουν μόνο όσοι είχαν απαντήσει «ναι» στην προηγούμενη ερώτηση. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκαν κάποιες απαντήσεις από άτομα που απάντησαν «όχι» στην ερώτηση 9, ωστόσο, οι απαντήσεις αυτές δεν λήφθηκαν υπόψη. Σημειώνεται επίσης, ότι τα ποσοστά απόκρισης και οι σχετικές συχνότητες των ερωτήσεων 10-13 αναφέρονται στο δείγμα των 113 ατόμων που απάντησαν καταφατικά στην ένατη ερώτηση.

Αναφορικά με την δέκατη ερώτηση, οι επιλογές ήταν οι εξής. Είτε θα δήλωναν οι συμμετέχοντες στην έρευνα ότι επισκέφτηκαν το αγροτουριστικό κατάλυμα μόνοι τους, είτε με την συνοδεία κάποιων συγγενών ή μελών της οικογένειάς τους, είτε με την

συνοδεία φίλων τους, είτε με τη συνοδεία κάποιου τουριστικού γκρουπ, είτε με την συνοδεία συναδέλφων τους από το εργασιακό τους περιβάλλον. Η κωδικοποίηση που δόθηκε σε αυτές τις επιλογές από το πρόγραμμα SPSS ήταν οι ακόλουθη. Τα άτομα που επέλεξαν να επισκεφτούν το αγροτουριστικό κατάλυμα μόνοι τους έλαβαν την κωδικοποίηση 1. Τα άτομα που επέλεξαν ως συνοδεία τους κάποιους συγγενείς ή την οικογένεια τους, έλαβαν την κωδικοποίηση 2. Τα άτομα που επέλεξαν την συνοδεία φίλων, έλαβαν την κωδικοποίηση 3. Τα άτομα που προτίμησαν την συνοδεία κάποιων ατόμων μέσα από ένα τουριστικό γκρουπ, έλαβαν την κωδικοποίηση 4 και τέλος, τα άτομα που προτίμησαν την συνοδεία συναδέλφων τους, έλαβαν την κωδικοποίηση 5.

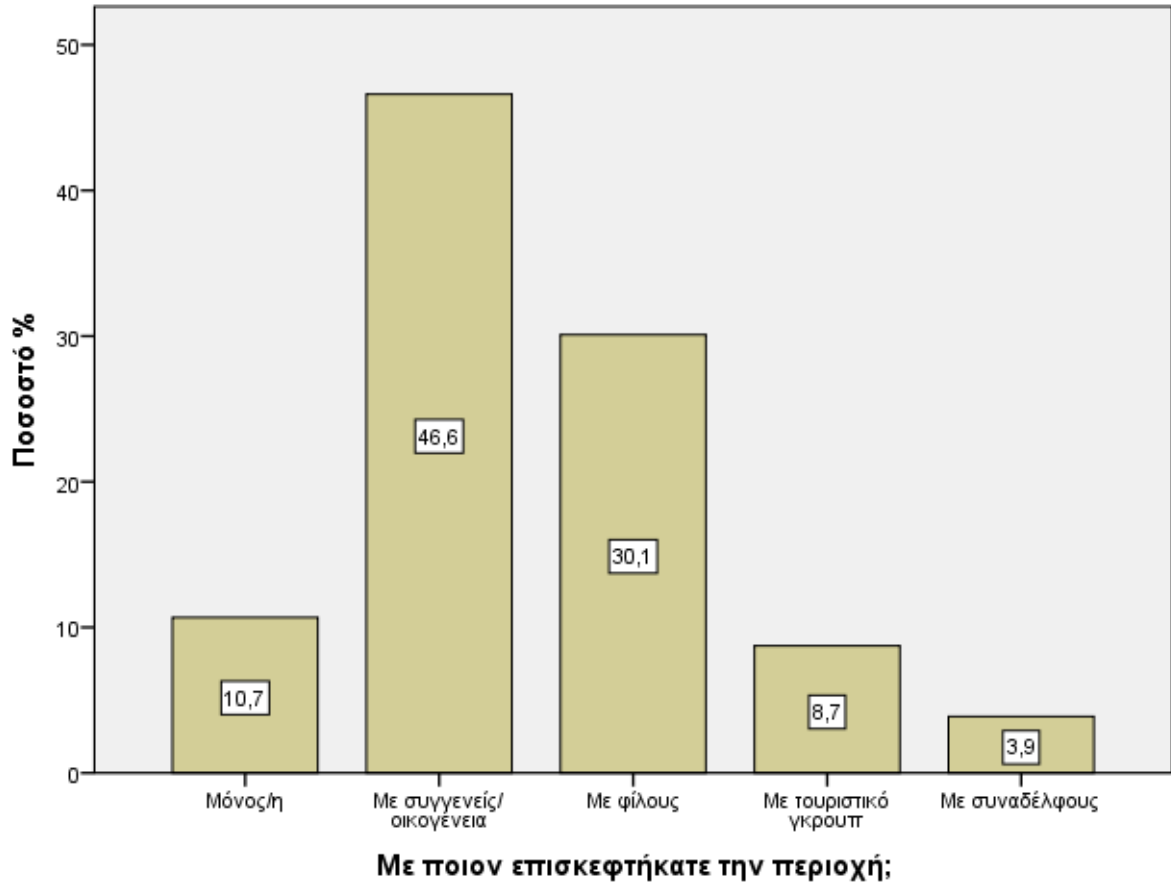
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους που είχαν επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης, επισκέφτηκαν την περιοχή με τη συνοδεία της οικογένειας τους και λοιπών συγγενών, όταν η δεύτερη πιο συνηθισμένη επιλογή, ήταν η συνοδεία φίλων.

Πιο αναλυτικά, το 10,7% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι επισκέφτηκαν το αγροτουριστικό κατάλυμα μόνοι τους, όταν το 46,6% από αυτούς δήλωσαν ότι επέλεξαν την οικογένεια ή κάποιους από τους συγγενείς τους να τους συνοδεύσουν. Επιπλέον, το 30% των ερωτηθέντων επισκέφτηκε το αγροτουριστικό κατάλυμα με συνοδεία φίλων, όταν μόλις εννέα άτομα επέλεξαν την επίσκεψη μέσω κάποιου τουριστικού γραφείου και μόλις 4 την επίσκεψη συνοδεία συναδέλφων τους από το εργασιακό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 16 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 10.

Πίνακας 16. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συνοδεία της επίσκεψης των ερωτώμενων.

Με ποιον επισκεφτήκατε την περιοχή	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Μόνος/η	11	10,7
Με συγγενείς/ οικογένεια	48	46,6
Με φίλους	31	30,1
Με τουριστικό γκρουπ	9	8,7
Με συναδέλφους	4	3,9
Σύνολο	103	100,0

Ποσοστό απόκρισης 91,2% (10 όχι)

Διάγραμμα 10. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συνοδεία της επίσκεψης.

5.11 Η συχνότητα επίσκεψης την τελευταία δεκαετία

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στην συχνότητα επίσκεψης ενός αντίστοιχου μέρους, την τελευταία δεκαετία. Οι επιλογές που δόθηκαν στους ερωτώμενους ήταν οι εξής. Η πρώτη επιλογή, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS, αφορούσε στην μια φορά, η δεύτερη επιλογή η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 2 στο SPSS, αφορούσε στην επίσκεψη 2 ή τρεις φορές στο αγροτουριστικό κατάλυμα, η τρίτη επιλογή η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 3, αφορούσε την επίσκεψη στο αγροτουριστικό κατάλυμα 3 με τέσσερις φορές, η τέταρτη επιλογή, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 4, αφορούσε την επίσκεψη στο αγροτουριστικό κατάλυμα 4 με 5 φορές και η τελευταία επιλογή που έλαβε την κωδικοποίηση 5, αφορούσε στην επίσκεψη με συχνότητα μεγαλύτερη των πέντε φορές το τελευταίο έτος.

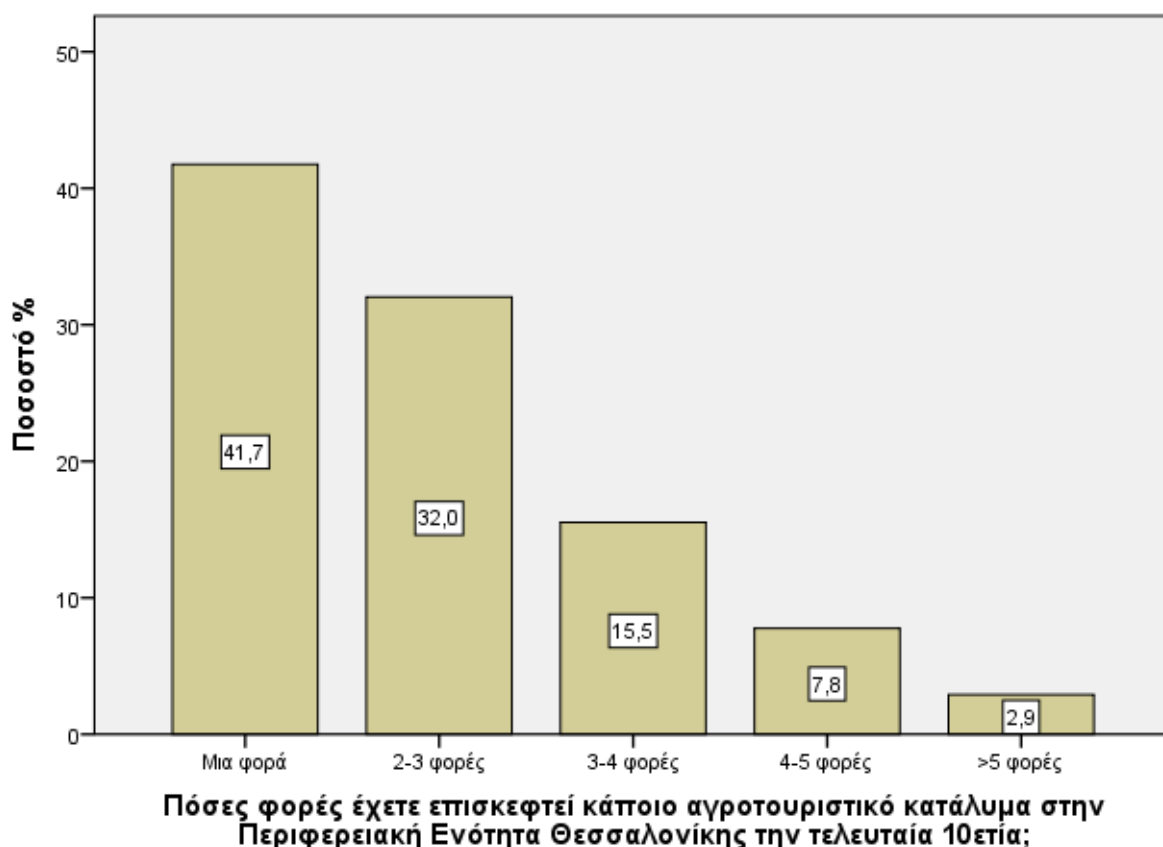
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, σχεδόν το 70% των ερωτώμενων απάντησαν ότι έχουν επαναλάβει μια αντίστοιχη επίσκεψη μία μέχρι τρεις φορές, όταν τα άτομα που επανέλαβαν την συγκεκριμένη δράση πάνω από 5 φορές, αντιπροσωπεύουν μόλις το 3% των ερωτώμενων που απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση.

Αναλυτικότερα, 43 από τα 103 άτομα δήλωσαν ότι επισκέφτηκαν μια φορά το αγροτουριστικό κατάλυμα, 33 άτομα δήλωσαν ότι επισκέφτηκαν το αγροτουριστικό κατάλυμα 2 με 3 φορές, 16 άτομα δήλωσαν ότι επισκέφτηκαν το αγροτουριστικό κατάλυμα 3 με 4 φορές, μόλις 8 άτομα επισκέφτηκαν τέτοιου είδους κατάλυμα 4 ή 5 φορές και μόλις 3 άτομα το επισκέφτηκαν πάνω από 5 φορές μέσα στον τελευταίο χρόνο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 17 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 11.

Πίνακας 17. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συχνότητα επίσκεψης των ερωτώμενων.

Η συχνότητα επίσκεψης	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Μια φορά	43	41,7
2-3 φορές	33	32,0
3-4 φορές	16	15,5
4-5 φορές	8	7,8
Περισσότερες από 5 φορές	3	2,9
Σύνολο	103	100

Ποσοστό απόκρισης 91,2% (10 όχι)

Διάγραμμα 11. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συχνότητα επίσκεψης.

5.12 Ο τρόπος ενημέρωσης των επισκεπτών

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν σχετικά με τον τόπο διαμονής τους. Οι επιλογές που τους δόθηκαν αναφέρονται στην συνέχεια. Η πρώτη επιλογή αφορούσε στην ενημέρωση των ερωτώμενων μέσα από το διαδίκτυο. Η δεύτερη επιλογή αφορούσε την ενημέρωσή τους μέσα από διάφορα ταξιδιωτικά πρακτορεία. Η τρίτη επιλογή αφορούσε την ενημέρωσή τους μέσα από διαφημιστικές καταχωρήσεις σε διάφορους τηλεοπτικούς ή ραδιοφωνικούς σταθμούς. Η τέταρτη επιλογή αφορούσε στην ενημέρωση των συμμετεχόντων στην έρευνα μέσα από διαφημιστικές καταχωρήσεις σε διάφορα έντυπα και περιοδικά, Η πέμπτη επιλογή αφορούσε στην ενημέρωση του από κάποιον άνθρωπο του κοντινού τους περιβάλλοντος, όπως είναι για παράδειγμα, οι φίλοι ή οι συγγενείς των ερωτώμενων. Η έκτη και τελευταία επιλογή αφορούσε στην ενημέρωση μέσω κάποιου άλλου τρόπου που δεν περιλήφθηκε στα παραπάνω. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η

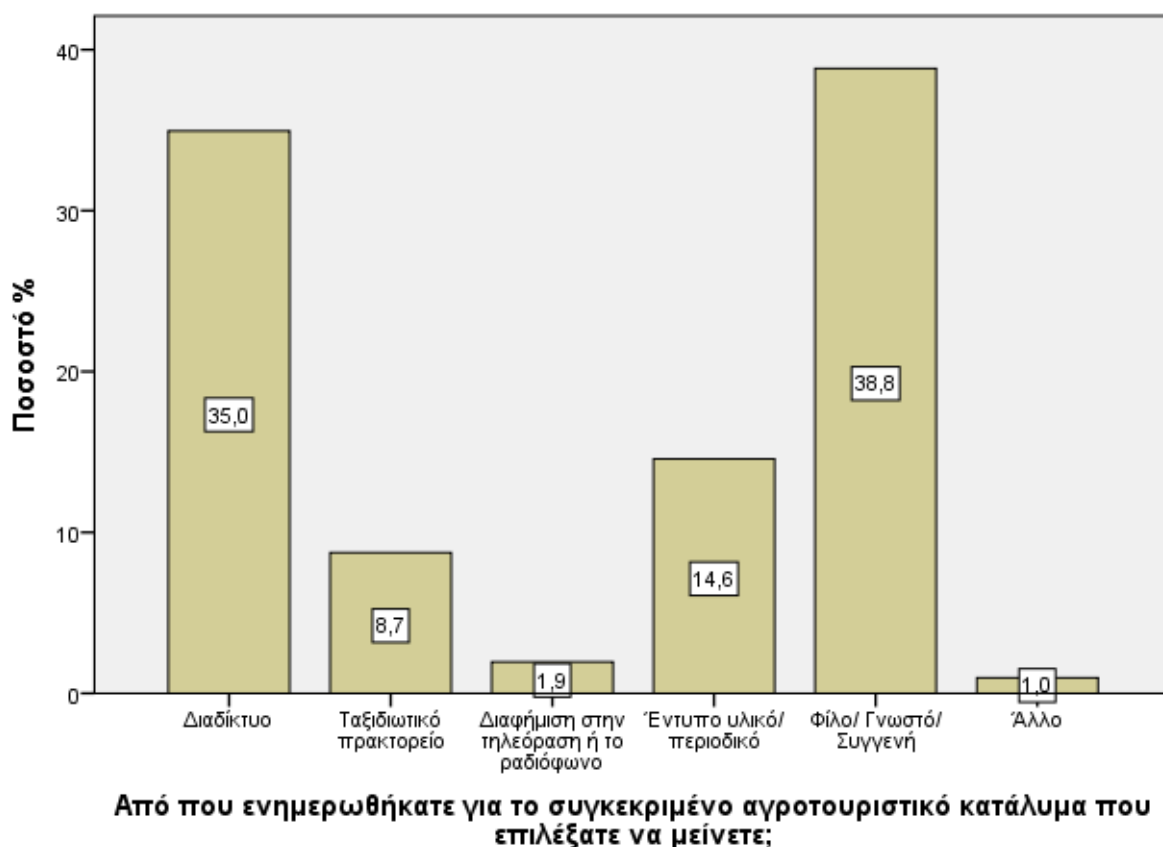
επιλογή του διαδικτύου έλαβε την κωδικοποίηση 1, η επιλογή του ταξιδιωτικού πρακτορείου έλαβε την κωδικοποίηση 2, η επιλογή της διαφήμισης στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο έλαβε την κωδικοποίηση 3, η επιλογή της διαφήμισης σε περιοδικά έλαβε την κωδικοποίηση 4, η επιλογή της ενημέρωσης μέσω των φίλων και των συγγενών έλαβε την κωδικοποίηση 5 και τέλος, η επιλογή «άλλο» έλαβε την κωδικοποίηση 6.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η πλειοψηφία των ερωτώμενων ενημερώθηκε είτε μέσω του διαδικτύου, είτε μέσω της επικοινωνίας τους με συγγενείς και φίλους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η λιγότερο δημοφιλής πηγή πληροφόρησης για τους ερωτώμενους είναι οι τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές διαφημίσεις. Αναλυτικότερα, βρέθηκαν 36 άτομα που δήλωσαν πως ενημερώθηκαν μέσω διαδικτύου, 9 άτομα που δήλωσαν πως ενημερώθηκαν σχετικά μέσω κάποιου ταξιδιωτικού πρακτορείου, μόλις 2 άτομα που δήλωσαν πως ενημερώθηκαν μέσω κάποιας τηλεοπτικής ή ραδιοφωνικής διαφήμισης, 15 άτομα δήλωσαν πως ενημερώθηκαν μέσω κάποιου εντύπου ή περιοδικού, 40 άτομα δήλωσαν πως ενημερώθηκαν μέσω κάποιου φίλου ή συγγενή και μόλις 1 άτομο δήλωσε πως ενημερώθηκε μέσω κάποιου άλλου τρόπου. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 18 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 12.

Πίνακας 18. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης των ερωτώμενων.

Ο τρόπος ενημέρωσης	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Διαδίκτυο	36	35,0
Ταξιδιωτικό πρακτορείο	9	8,7
Διαφήμιση στην τηλεόραση ή το ραδιόφωνο	2	1,9
Έντυπο υλικό/ περιοδικό	15	14,6
Φίλο/ Γνωστό/ Συγγενή	40	38,8
Άλλο	1	1,0
Σύνολο	103	100,0

Ποσοστό απόκρισης 91,2% (10 όχι)

Διάγραμμα 12. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης των ερωτώμενων.

5.13 Η ικανοποίηση από την διαμονή

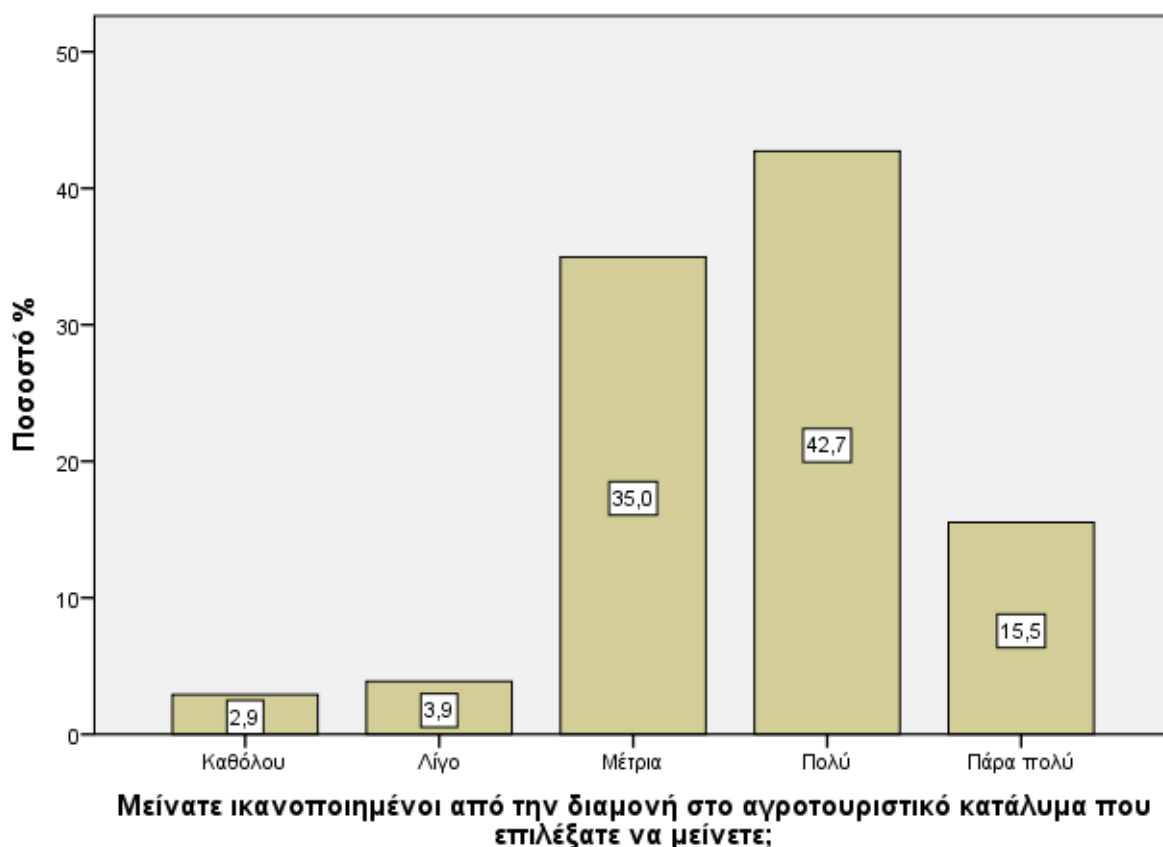
Η ερώτηση 13 ήταν η τελευταία που αφορούσε αποκλειστικά τα άτομα που είχαν απαντήσει καταφατικά στην ερώτηση 9. Η ερώτηση αυτή διερευνούσε το βαθμό ικανοποίησης των ερωτώμενων από τις προσφερόμενες υπηρεσίες στο μέρος διαμονής τους. Οι επιλογές που δόθηκαν στους ερωτώμενους συνολικά αποτελούσαν μια έκφραση της κλίμακας Likert με πέντε επιλογές, οι οποίες διαμορφώθηκαν ως εξής. Η πρώτη επιλογή αφορούσε στην «καθόλου» ικανοποίηση από την διαμονή στο συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα, στην οποία δόθηκε η κωδικοποίηση 1. Η δεύτερη επιλογή αφορούσε στην μικρή ικανοποίηση, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 2, η τρίτη επιλογή αφορούσε στην μέτρια ικανοποίηση, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 3, η τέταρτη επιλογή αφορούσε στην μεγάλη ικανοποίηση, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 4 και τέλος, η πέμπτη επιλογή αφορούσε στην πολύ μεγάλη ικανοποίηση, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 5.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, πάνω από τους μισούς που απάντησαν σε αυτήν την ερώτηση έμειναν πολύ και πάρα πολύ ευχαριστημένοι, όταν μόλις το 6% περίπου από αυτούς δεν ικανοποιήθηκαν παρά ελάχιστα. Αναλυτικότερα, μόλις των 3% των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν έμειναν καθόλου ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρθηκαν κατά την διαμονή τους στο συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα, ένα εξίσου πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 4% έμεινε λίγο ικανοποιημένο, όταν το 35% του δείγματος απάντησε ότι έμεινε μετρίως ικανοποιημένο. Επιπλέον, 44 άτομα δήλωσαν πολύ ευχαριστημένοι και 16 άτομα δήλωσαν ότι ικανοποιήθηκαν σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 19 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 13.

Πίνακας 19. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την ικανοποίηση από την διαμονή των ερωτώμενων.

Η ικανοποίηση από την διαμονή	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Καθόλου	3	2,9
Λίγο	4	3,9
Μέτρια	36	35,0
Πολύ	44	42,7
Πάρα πολύ	16	15,5
Σύνολο	103	100,0

Ποσοστό απόκρισης 91,2% (10 όχι)

Διάγραμμα 13. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ικανοποίηση από την διαμονή των ερωτώμενων.

5.14 Το βασικό πλεονέκτημα της ΠΕ Θεσσαλονίκης

Η δέκατη τέταρτη ερώτηση αποτελούσε την πρώτη από τις τελευταίες τέσσερις του ερωτηματολογίου, οι οποίες απευθύνονταν στο σύνολο των ερωτηθέντων και όχι αποκλειστικά σε αυτούς που είχαν απαντήσει καταφατικά στην ερώτηση 9. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί, ότι στην ερώτηση αυτή, αρκετοί συμμετέχοντες (ποσοστό περίπου 10% επί του συνόλου των ερωτηθέντων) έδωσαν πάνω από μια απάντηση. Ωστόσο, καθώς το ερώτημα αναφερόταν στο βασικό πλεονέκτημα της ΠΕ Θεσσαλονίκης, θεωρήθηκε σκόπιμο να υπολογιστεί μόνο μια από τις απαντήσεις αυτών των ερωτώμενων.

Οι επιλογές που δόθηκαν στους ερωτώμενους ήταν οι εξής. Η πρώτη επιλογή, η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 1, αναφέρονταν στο φυσικό περιβάλλον, ως το βασικότερο

πλεονέκτημα της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης. Το δεύτερο χαρακτηριστικό που έλαβε την κωδικοποίηση 2, αναφέρονταν στην ιστορία της. Το τρίτο χαρακτηριστικό, που έλαβε την κωδικοποίηση 3, αναφέρονταν στον παραδοσιακό χαρακτήρα της περιφερειακής ενότητας. Το τέταρτο χαρακτηριστικό αναφέρονταν στο χαμηλό κόστος με το οποίο οι συμμετέχοντες στην έρευνα θα ήταν ικανοί να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα του αγροτουριστικού καταλύματος. Η επιλογή αυτή έλαβε την κωδικοποίηση 4. Η πέμπτη επιλογή αφορούσε στα χαρακτηριστικά αξιοθέατα της περιφερειακής ενότητας. Η επιλογή αυτή έλαβε την κωδικοποίηση 5. Το επόμενο χαρακτηριστικό αφορούσε τις δραστηριότητες που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης μέσα στο συγκεκριμένο κατάλυμα, στην οποία δόθηκε η επιλογή 6. Η έκτη επιλογή αφορούσε στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και η οποία έλαβε την κωδικοποίηση 6. Η έβδομη επιλογή αφορούσε στην γενικότερη ευκολία πρόσβασης την οποία διαθέτουν τα αγροτουριστικά καταλύματα της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης, σε σχέση με τα αντίστοιχα σε άλλες περιοχές. Η κωδικοποίηση που έλαβε η επιλογή αυτή ήταν η 7. Τέλος, οι δυο τελευταίες επιλογές οι οποίες έλαβαν αντίστοιχα τις κωδικοποιήσεις 8 και 9 αφορούσαν την επιλογή της ησυχίας και της ηρεμίας και μια γενικότερη που αναφέρονταν ως «άλλο».

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας και τις απόψεις των ερωτώμενων για το θέμα αυτό, το βασικότερο πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης είναι τα αξιοθέατα που διαθέτει και ακολουθούν η εύκολη πρόσβαση και το φυσικό της περιβάλλον. Σημειώνεται ότι τελευταίο στην λίστα των πλεονεκτημάτων εμφανίζεται η υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς μόλις το 4% των ερωτηθέντων την επέλεξε ως τέτοιο.

Αναλυτικότερα, το φυσικό περιβάλλον ως το βασικότερο πλεονέκτημα της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης επέλεξαν 56 ερωτώμενοι σε σύνολο 402 ατόμων, όταν την ιστορία του τόπου επέλεξαν 41 άνθρωποι. Επιπλέον, τον παραδοσιακό χαρακτήρα και την πολιτιστική κληρονομιά θεωρούν ως βασικότερο πλεονέκτημα της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης το θεωρούν τα 49 από τα 402 άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ενώ το χαμηλό κόστος το επιλέγουν ως σημαντικότερο πλεονέκτημα 27 ερωτώμενοι. Τα αξιοθέατα θεωρούνται από 75 άτομα ως το ένα πολύ σημαντικό πλεονέκτημα, ενώ 43 ακόμη άτομα επιλέγουν ως πιο σημαντικό την δυνατότητα που προσφέρουν τα αγροτουριστικά καταλύματα στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης να μπορεί ο επισκέπτης να πραγματοποιήσει

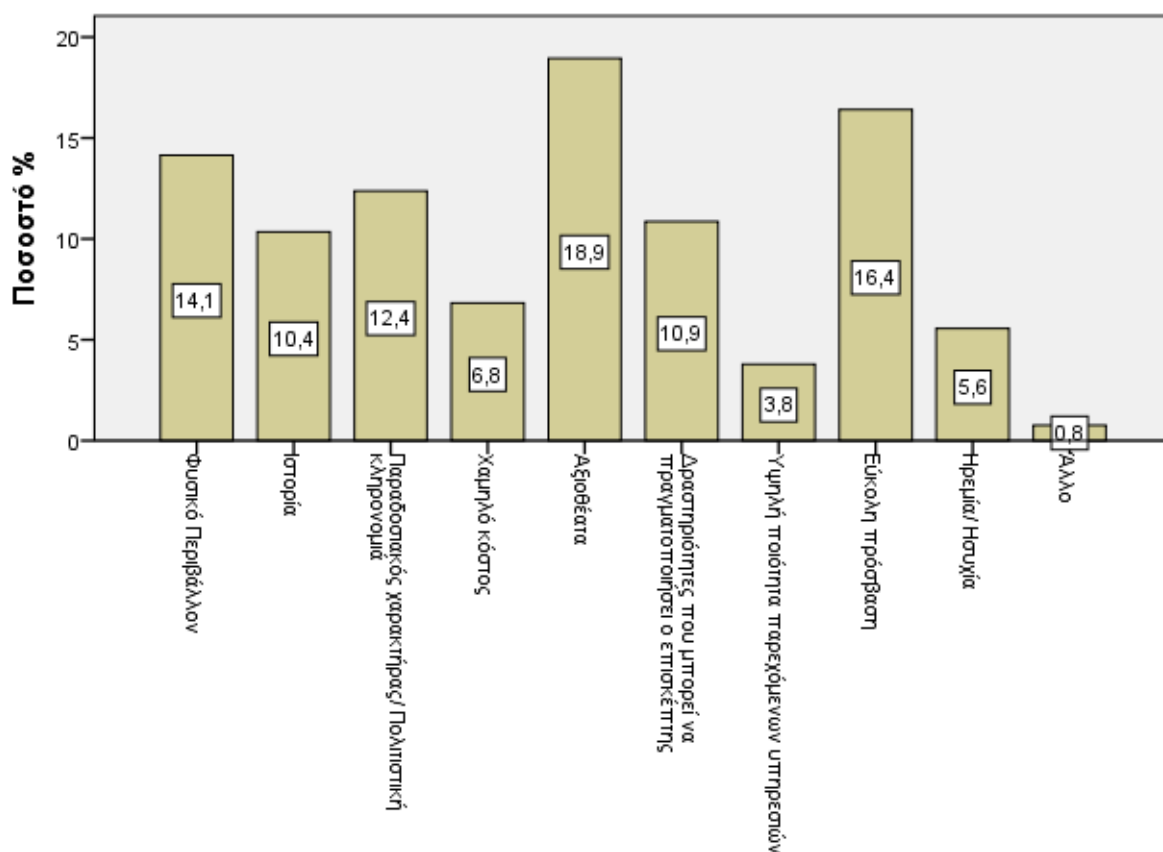
κατά την παραμονή του σε αυτά. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόλις 15 από τους 402 ερωτώμενους επιλέγουν ως το πιο σημαντικό πλεονέκτημα την υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ η ευκολία πρόσβασης είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των καταλυμάτων για τους 65 από τους 402 ερωτώμενους. Τέλος, σημειώνεται ότι 22 συμμετέχοντες στην έρευνα επιλέγουν ως σημαντικότερο πλεονέκτημα την ηρεμία και την ησυχία που αυτά προσφέρουν, όταν σημειώνονται και 3 άτομα τα οποία δεν καλύφθηκαν από τις παραπάνω επιλογές και θεώρησαν ότι το σημαντικότερο πλεονέκτημα των αγροτουριστικών καταλυμάτων στην περιφερειακή ενότητα της Θεσσαλονίκης είναι κάποιο άλλο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 20 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 14.

Πίνακας 20. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το βασικό πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.

Το βασικό πλεονέκτημα της ΠΕ Θεσσαλονίκης	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Φυσικό Περιβάλλον	56	14,1
Ιστορία	41	10,4
Παραδοσιακός χαρακτήρας/ Πολιτιστική κληρονομιά	49	12,4
Χαμηλό κόστος	27	6,8
Αξιοθέατα	75	18,9
Δραστηριότητες που	43	10,9

μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης		
Υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών	15	3,8
Εύκολη πρόσβαση	65	16,4
Ηρεμία/ Ησυχία	22	5,6
Άλλο	3	0,8
Σύνολο	396	100

Ποσοστό απόκρισης 98,5% (6 όχι)

Διάγραμμα 14. Αποτελέσματα απαντήσεων σχετικά με την ερώτηση για το βασικό πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.

5.15 Η συμβολή του αγροτουρισμού στην ανάπτυξη

Η επόμενη ερώτηση διερευνούσε τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με το αν συμβάλλει ο αγροτουρισμός στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής. Οι επιλογές που δόθηκαν ήταν δύο. Είτε οι ερωτώμενοι θα απαντούσαν καταφατικά, είτε αρνητικά. Σημειώνεται ότι η επιλογή του Ναι στην ερώτηση αυτή έλαβε την κωδικοποίηση 1 στο SPSS, όταν η επιλογή του Όχι, ως δυνατής απάντησης, έλαβε την κωδικοποίηση 2.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η συντριπτική πλειοψηφία του 91% απαντά καταφατικά στην ερώτηση αυτή, ενώ μόλις το 9% των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρεί ότι ο αγροτουρισμός δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής της Περιφερειακής Ενότητας της Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα

παρουσιάζονται στον Πίνακα 21 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 15.

Πίνακας 21. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συμβολή του αγροτουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Συμβάλλει ο αγροτουρισμός στην ανάπτυξη;	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Ναι	364	91
Όχι	36	9
Σύνολο	400	100

Ποσοστό απόκρισης 99,5% (2 όχι)

Διάγραμμα 15. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συμβολή του αγροτουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.

5.16 Η αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης και οι απόψεις των συμμετεχόντων για αυτές.

Η προτελευταία ερώτηση αφορούσε στην αξιολόγηση από πλευράς των συμμετεχόντων, διάφορων δράσεων, οι οποίες έχουν ως στόχο την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή. Οι ερωτώμενοι έπρεπε να επιλέξουν τον κατάλληλο αριθμό μιας πενταβάθμιας κλίμακας Likert, ο οποίος αντιπροσώπευε την άποψη τους σχετικά με την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης δράσης. Η κλίμακα Likert που χρησιμοποιήθηκε κυμαίνονταν από το 1 μέχρι και το 5, όπου το 1 εξέφραζε την απόλυτη συμφωνία των ερωτώμενων σχετικά με την αναγκαιότητα μιας δράσης και το 5 την απόλυτη διαφωνία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, δράσεις που αναφέρονται στην βελτίωση των γενικών υποδομών και της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με δράσεις που στοχεύουν στην κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης και στην διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών, συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά αποδοχής (αθροιστικά ποσοστά του «Συμφωνώ απόλυτα» και του «Συμφωνώ» που ξεπερνάν το 80%). Από την άλλη πλευρά, οι δράσεις με την μικρότερη απήχηση μεταξύ των ερωτηθέντων είναι αυτές που αναφέρονται στην λειτουργία νέων μονάδων εστίασης και αναψυχής (αθροιστικά ποσοστά του «Συμφωνώ απόλυτα» και του «Συμφωνώ» κάτω του 65%). Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η σημαντικότερη δράση είναι σύμφωνα με τους ερωτώμενους, η αναβάθμιση της συγκοινωνιακής υποδομής. (Αθροιστικό ποσοστό του «Συμφωνώ απόλυτα» και του «Συμφωνώ» πάνω από 85%). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 22.

Πίνακας 22. Αξιολόγηση των ερωτώμενων για την αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης σε σχετικές συχνότητες.

Δράση	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Αναβάθμιση συγκοινωνιακής υποδομής	48,7	36,4	11,3	3,2	0,2
Ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές	38,8	45,6	13,9	1,5	0,3

δραστηριότητες					
Βελτίωση των γενικών υποδομών	42,9	40,8	15,0	1,3	0,0
Λειτουργία νέων μονάδων εστίασης & αναψυχής	26,5	40,8	23,9	5,0	1,2
Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών	43,9	41,1	14,0	0,8	0,3
Διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών	48,9	35,3	11,8	2,5	1,5
Συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για τον συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων του κλάδου	38,0	35,5	22,4	3,1	1,0
Δημιουργία φορέα αγροτουριστικού	33,3	41,5	21,0	3,6	0,5

marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του					
Κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης	45,0	38,6	13,6	2,0	0,8

Ο Πίνακας 23 παρουσιάζει τον ακριβή αριθμό των ατόμων που επέλεξαν καθεμία από τις πέντε επιλογές, σε καθεμία από τις συγκεκριμένες δράσεις.

Πίνακας 23. Αξιολόγηση των ερωτώμενων για την αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης σε απόλυτες συχνότητες.

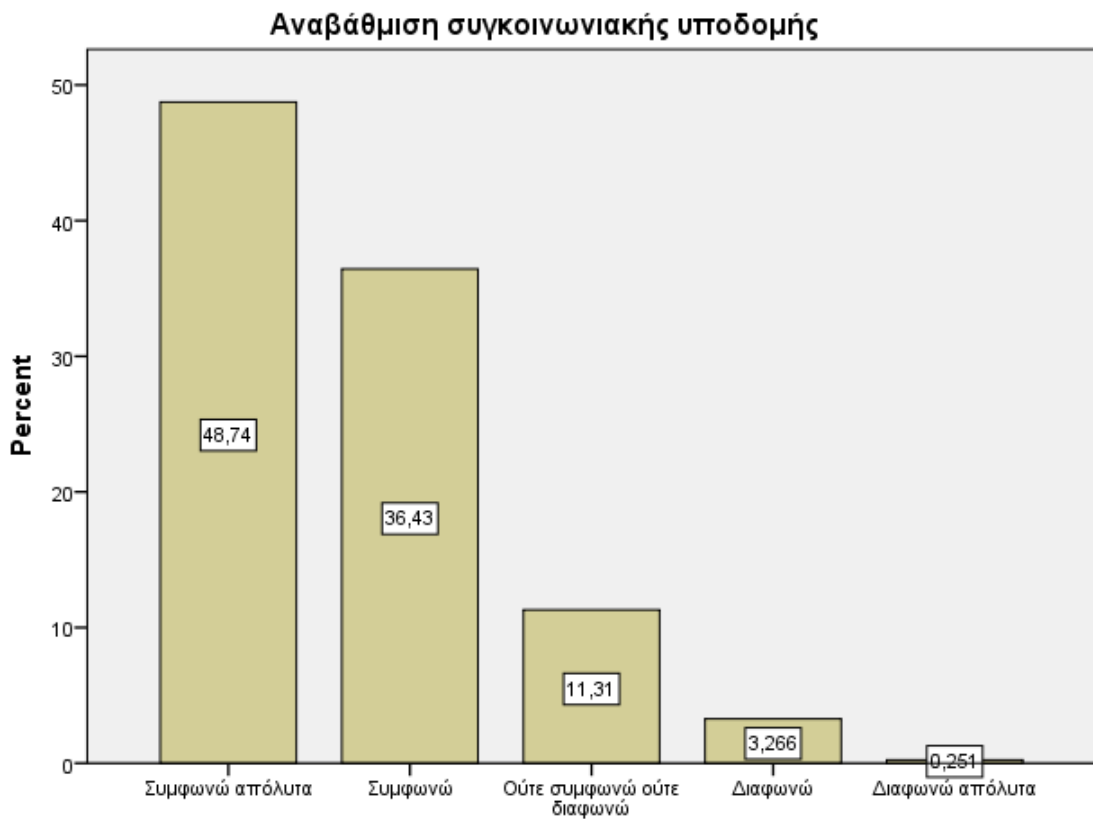
Δράση	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Αναβάθμιση συγκοινωνιακής υποδομής	194	145	45	13	1

Ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες	154	181	55	6	1
Βελτίωση των γενικών υποδομών	166	158	58	5	0
Λειτουργία νέων μονάδων εστίασης & αναψυχής	103	164	96	20	5
Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών	170	159	54	3	1
Διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών	194	140	47	10	6
Συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για τον συντονισμό και την προώθηση	148	138	87	12	4

των επενδύσεων του κλάδου					
Δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του	130	162	82	14	2
Κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης	176	151	53	8	3

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν αναλυτικά τα ραβδογράμματα που αναφέρονται στην καθεμία από τις επιμέρους επιλογές της ερώτησης αυτής.

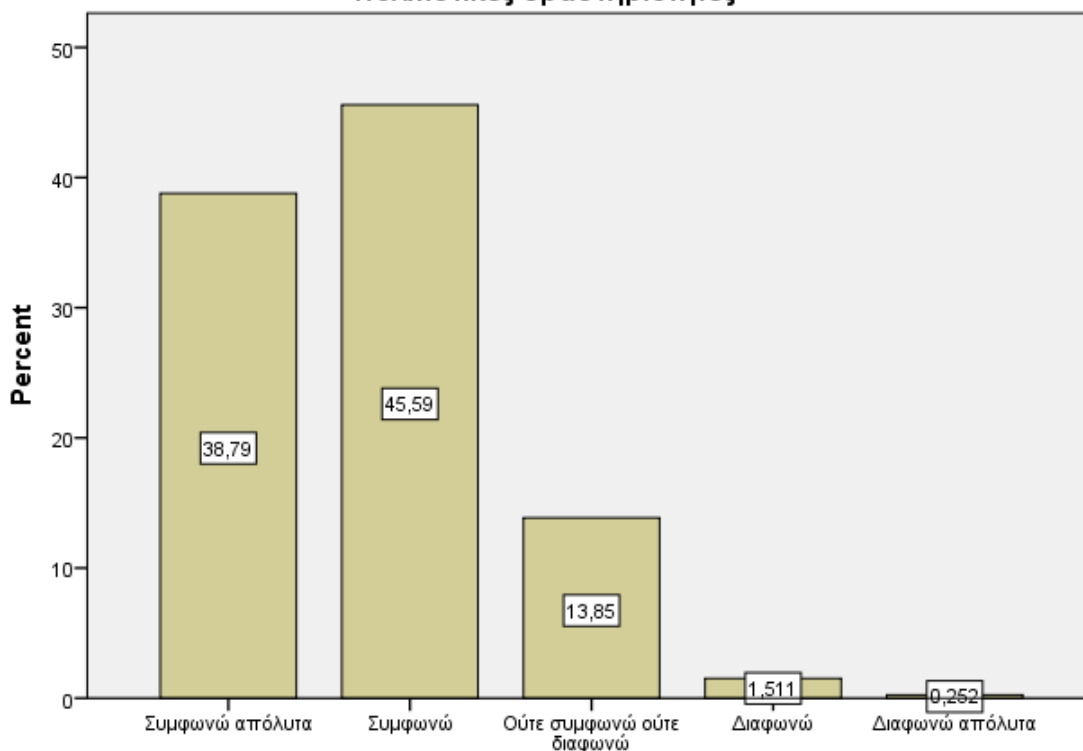
Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη του Διαγράμματος 16 που ακολουθεί, σχεδόν το 80% των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρούν ότι η αναβάθμιση της συγκοινωνιακής υποδομής είναι αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Εξάλλου, σημειώνεται και ένα ποσοστό της τάξης του 11% το οποίο δεν συμφωνεί, αλλά ούτε και διαφωνεί με τη θέση αυτή, όταν διαφωνούν μόλις 4 στους εκατό ερωτώμενους.

Διάγραμμα 16. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την αναβάθμιση της συγκοινωνιακής υποδομής ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

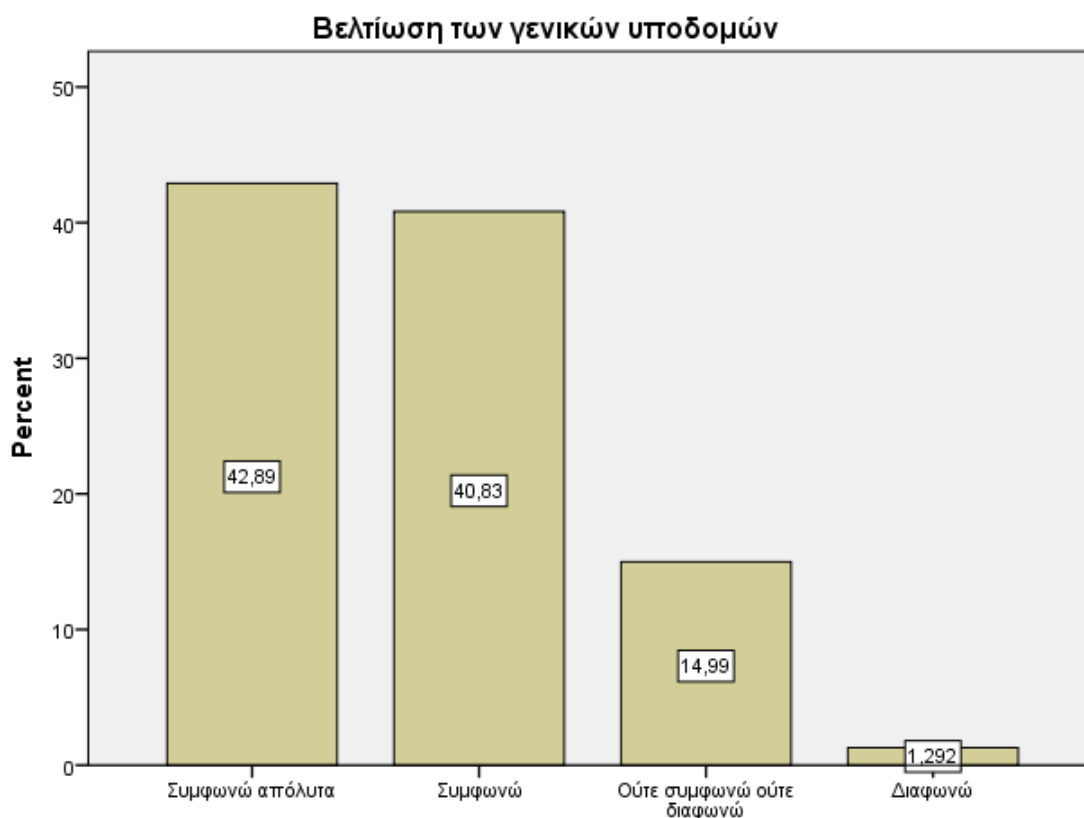
Το Διάγραμμα 17 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και οι περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες αποτελούν αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 39% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 46% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 14% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 2% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

Ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες

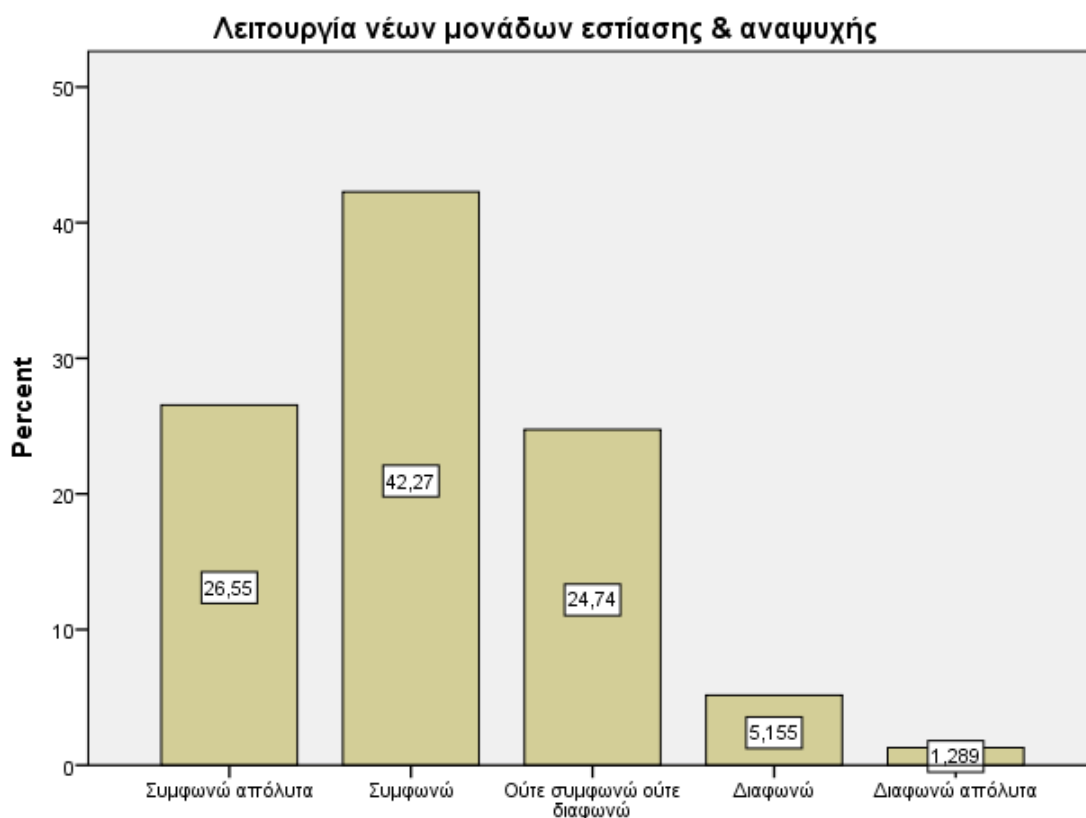
Διάγραμμα 17. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και οι περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 18 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η βελτίωση των γενικών υποδομών αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 43% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 41% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 15% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 1% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

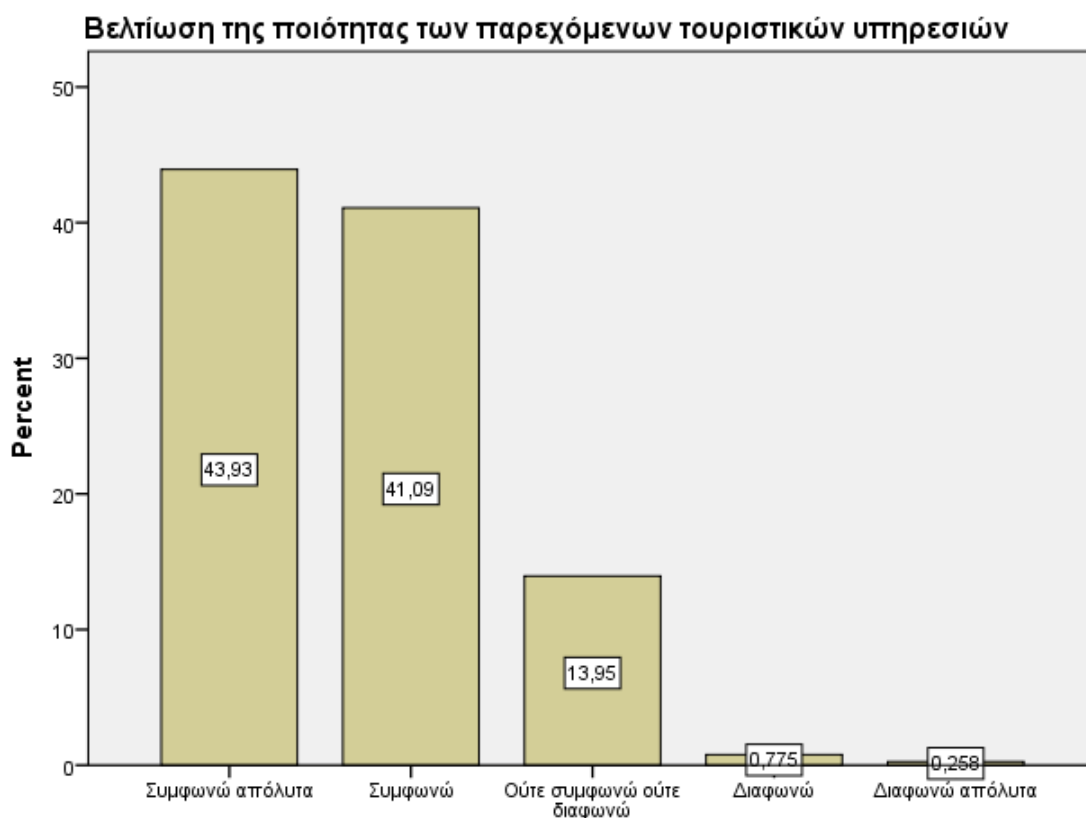
Διάγραμμα 18. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη βελτίωση των γενικών υποδομών ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 19 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η λειτουργία νέων μονάδων εστίασης και αναψυχής αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 27% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 43% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 25% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 6% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

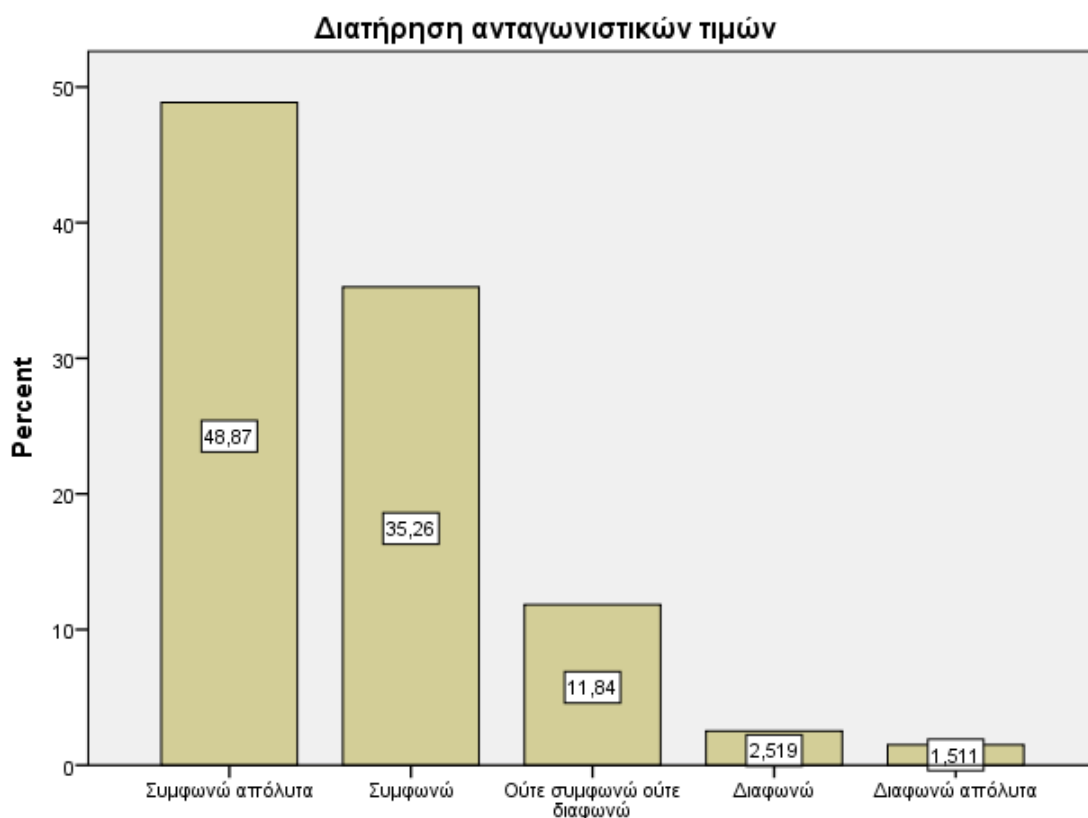
Διάγραμμα 19. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη λειτουργία νέων μονάδων εστίασης και αναψυχής ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 20 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 44% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 41% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 14% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 1% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

Διάγραμμα 20. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

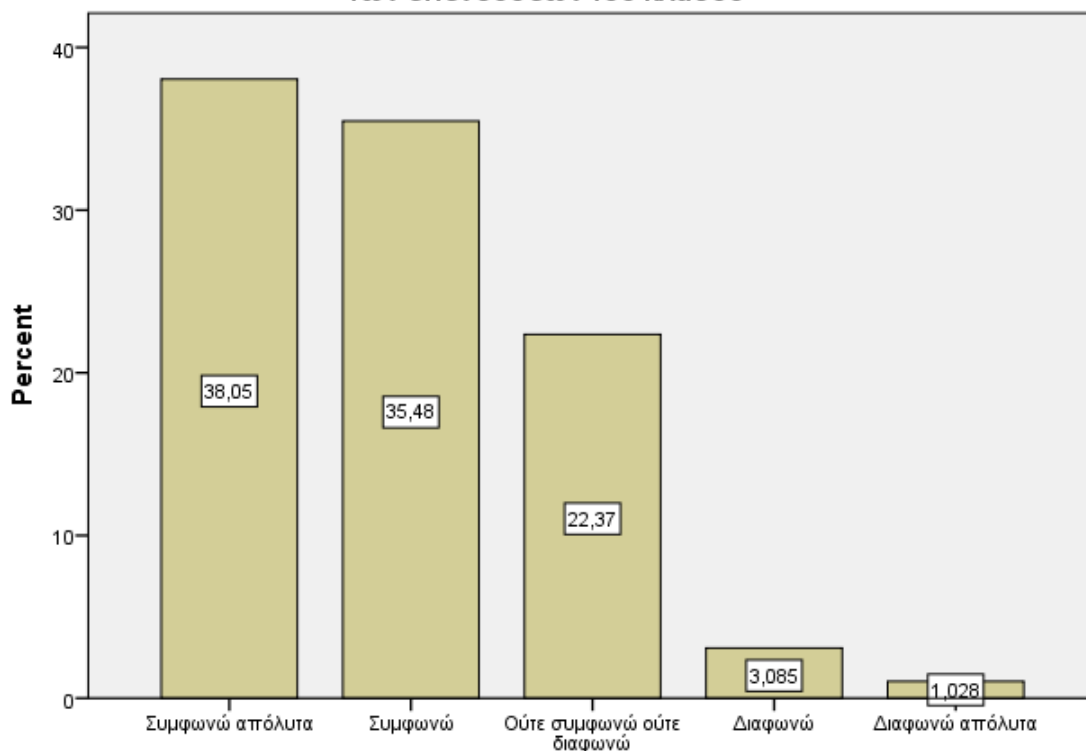
Το Διάγραμμα 21 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 49% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 35% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 12% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 3% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

Διάγραμμα 21. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 22 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για το συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων του κλάδου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 38% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 35% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 22% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 4% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

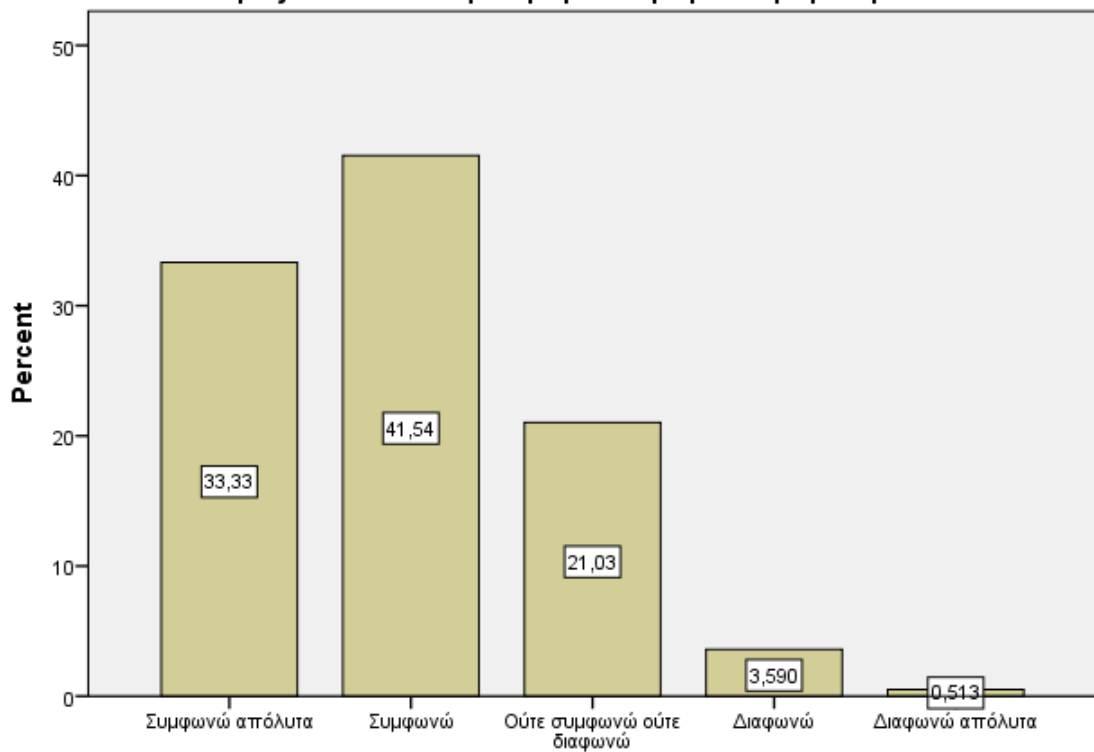
Συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για τον συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων του κλάδου

Διάγραμμα 22. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για τον συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων του κλάδου ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 23 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 33% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 41% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 21% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 4% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής.

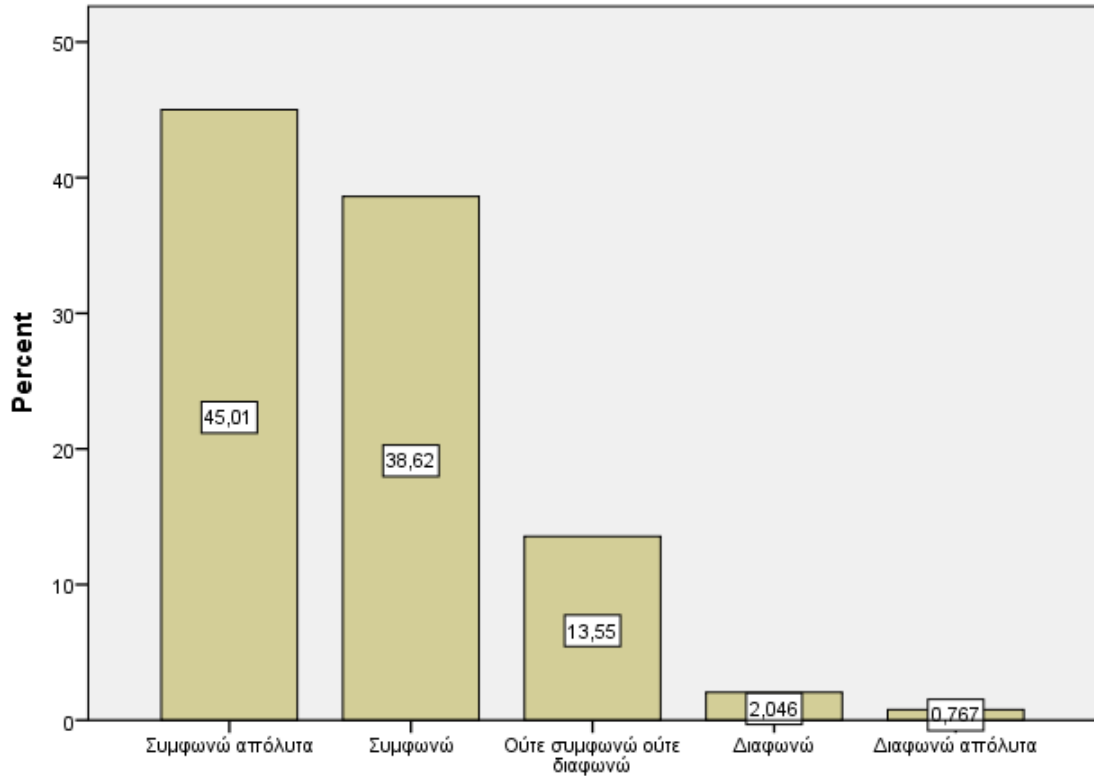
Δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του

Διάγραμμα 23. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Το Διάγραμμα 24 παρουσιάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, σχετικά με το κατά πόσο η κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης αποτελεί αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 45% των ερωτώμενων συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση, όταν το 38% του δείγματος απλά συμφωνεί. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το 13% των συμμετεχόντων στην έρευνα ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με την παραπάνω πρόταση, όταν σημειώνεται ότι υπάρχει και ένα ελάχιστο ποσοστό της τάξης του 3% που διαφωνεί με την αναγκαιότητα της πρότασης αυτής

Κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προγίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης

Διάγραμμα 24. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την κατασκευή ισχυρής «εικόνας» του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Στην συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικά τα ποσοστά απόκρισης των συμμετεχόντων σε καθεμία από τις προτεινόμενες δράσεις. Έτσι, τα ποσοστά αυτά είναι τα εξής:

- 1^η δράση: 99% (4 όχι)
- 2^η δράση: 98,8% (5 όχι)
- 3^η δράση: 96,3% (15 όχι)
- 4^η δράση: 96,5% (14 όχι)
- 5^η δράση: 98,8% (5 όχι)
- 6^η δράση: 96,8% (13 όχι)
- 7^η δράση: 96,8% (13 όχι)
- 8^η δράση: 97% (12 όχι)
- 9^η δράση: 97,3% (11 όχι)

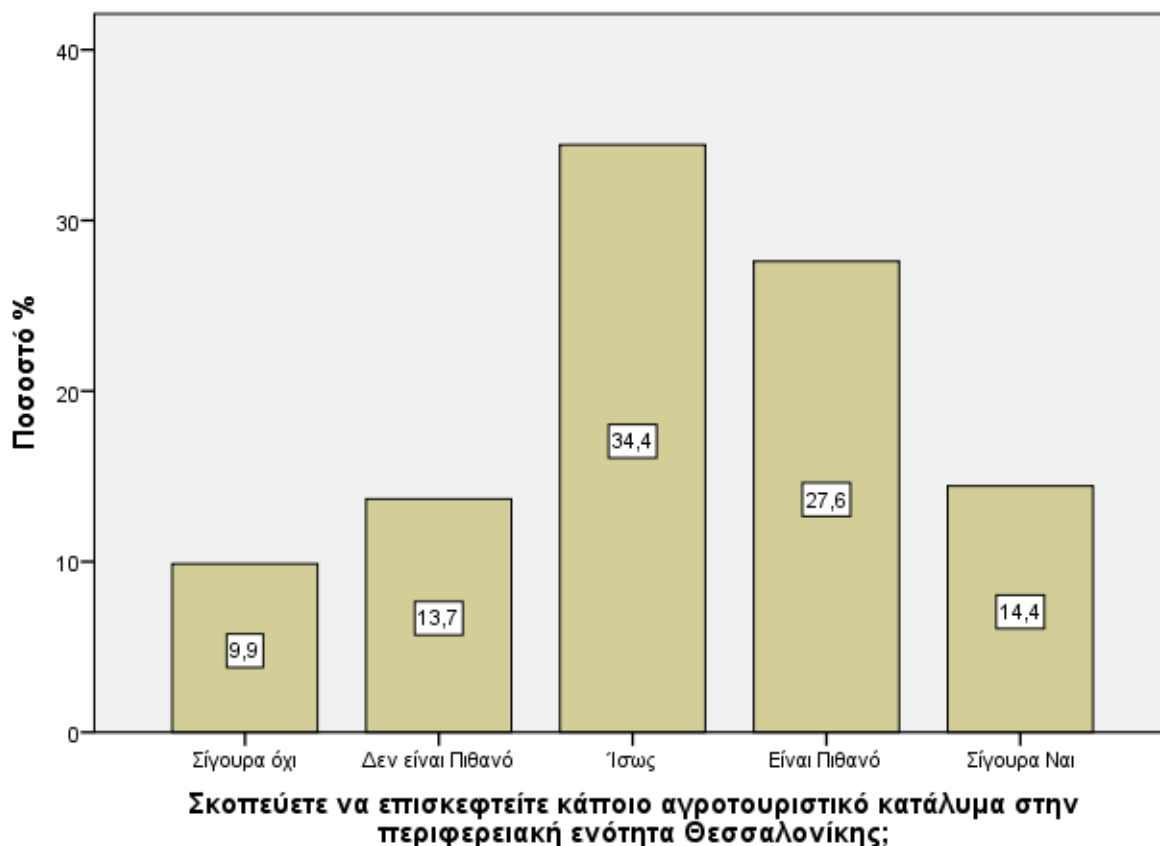
5.17 Η πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης

Η τελευταία ερώτηση της έρευνας αφορούσε στην διερεύνηση της πιθανότητας μελλοντικής επίσκεψης σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα της περιφερειακής ενότητας της Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι απόψεις των ερωτώμενων εμφανίζονται μοιρασμένες ανάμεσα σε όλες τις πιθανές απαντήσεις, με την πλέον δημοφιλή να είναι η απάντηση «Ίσως» την οποία επιλέγει ένας στους τρεις ερωτώμενους, ενώ η απάντηση «είναι πιθανό» επιλέγεται από έναν στους τέσσερις. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 24 που ακολουθεί, ενώ τα ποσοστά παρουσιάζονται και στο Διάγραμμα 25.

Πίνακας 24. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης των ερωτώμενων

Η πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης	Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα
Σίγουρα όχι	39	9,9
Δεν είναι Πιθανό	54	13,7
Ίσως	136	34,4
Είναι Πιθανό	109	27,6
Σίγουρα Ναι	57	14,4
Σύνολο	395	100,0

Ποσοστό απόκρισης 98,3% (7 όχι)

Διάγραμμα 25. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης των ερωτώμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης.

5.18 Στατιστική συμπερασματολογία

Στην συνέχεια, έγινε προσπάθεια να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το κατά πόσο διάφορα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα επηρεάζουν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό τον τρόπο με τον οποίον απαντούν αυτοί/ες στο ερωτηματολόγιο. Για τον λόγο αυτό, επιλέχθηκαν τρεις ερωτήσεις από αυτές που αναφέρονται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων. Οι ερωτήσεις αυτές ήταν το φύλο, το επάγγελμα και το καθαρό οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων. Από την άλλη πλευρά, επιλέχθηκαν οι ερωτήσεις που αφορούσαν την συχνότητα επίσκεψης σε ένα αγροτουριστικό κατάλυμα της περιφερειακής ενότητας

Θεσσαλονίκης (ερώτηση 11) και τον τρόπο ενημέρωσης των ερωτώμενων (ερώτηση 12).

Στην περίπτωση της ερώτησης του φύλου, επιλέχτηκε να γίνει ο έλεγχος t-student για ανεξάρτητα δείγματα. Συγκεκριμένα, ελέγχτηκε η μηδενική υπόθεση, σύμφωνα με την οποία, οι απαντήσεις που έδωσαν οι άντρες και οι γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα, δεν διαφέρουν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό, σε διάστημα εμπιστοσύνης 95%. Έτσι, στην περίπτωση που το p-value προέκυπτε μεγαλύτερο από 0,0ε, αυτό θα σημαίνει ότι οι όποιες διαφορές ανάμεσα στα δυο φύλα θα οφείλονταν σε τυχαίους παράγοντες και δεν θα μπορούσαν να ερμηνευθούν οι διαφορές αυτές. Σε αντίθετη περίπτωση, θα είναι δυνατόν να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι το φύλο επηρεάζει τον τρόπο απάντησης των συμμετεχόντων στις ερωτήσεις αυτές. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το φύλο δεν φαίνεται να επηρεάζει τον τρόπο απάντησης των συμμετεχόντων, μιας και οι διαφορές των μέσων όρων των απαντήσεων δεν είναι στατιστικά σημαντικές σε διάστημα εμπιστοσύνης 95%. Τα αναλυτικά αποτελέσματα παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 25. Γενικά περιγραφικά στοιχεία δείγματος

Group Statistics

Φύλο	N	(Mean) Μέσος όρος	(Std. Deviation) Τυπική απόκλιση	(Std. Error Mean) Τυπική απόκλιση σφάλματος της κατανομής δείγματος του μέσου
Γυναίκα	50	2,00	1,088	,154
Άντρας	53	1,96	1,073	,147

Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;

Πίνακας 26. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου

(Independent Samples Test)

Έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων

	(Levene's Test for Equality of Variances) Τέστ Levene για την ισότητα των διασπορών		(t-test for Equality of Means) t-test για την ισότητα των μέσων			
	F	(Sig.) Σημαντικότητα	t	(df) Βαθμός ελευθερίας	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα 2-σκέλη	(Mean Difference) Διαφορά μέσου
	(Equal variances assumed)					
Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;	,066	,798	,177	101	,860	,038
(Equal variances not assumed)						
Οι διακυμάνσεις θεωρούνται ίσες						
Οι διακυμάνσεις θεωρούνται άνισες			,177	100,476	,860	,038

Πίνακας 27. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου

(Independent Samples Test)

Έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων

	(t-test for Equality of Means)		
	t-test για την ισότητα των μέσων		
	(Std. Error Difference)	(95% Confidence Interval of the Difference)	
	Διαφορά τυπικών σφαλμάτων	Διάστημα εμπιστοσύνης 95%	
	(Lower)	(Upper)	
	Κατώτερο	Ανώτερο	
(Equal variances assumed)			
Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία; Οι διακυμάνσεις θεωρούνται ίσες	,213	-,385	,460
(Equal variances not assumed)			
Οι διακυμάνσεις θεωρούνται άνισες	,213	-,385	,461

Πίνακας 28. Γενικά περιγραφικά στοιχεία δείγματος

Group Statistics

Φύλο	N	(Mean) Μέσος όρος	(Std. Deviation) Τυπική απόκλιση	(Std. Error Mean) Τυπική απόκλιση σφάλματος της κατανομής δείγματος του μέσου	
Γυναίκα	50	3,08	1,805	,255	
Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;	Αντρας	53	3,25	1,828	,251

Πίνακας 29. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου

(Independent Samples Test)

Έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων

	(Levene's Test for Equality of Variances) Τεστ Levene για την ισότητα των διασπορών		(t-test for Equality of Means) t-test για την ισότητα των μέσων				
	F	(Sig.) Σημαντικότητα	t	(df) Βαθμός ελευθερίας	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα 2-σκέλη	(Mean Difference) Διαφορά μέσου	
Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;	(Equal variances assumed)	,003	,958	-,461	101	,646	-,165
	(Equal variances not assumed)			-,462	100,785	,645	-,165

Πίνακας 30. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου

(Independent Samples Test)

Έλεγχος ανεξάρτητων δειγμάτων

	(t-test for Equality of Means)			
	t-test για την ισότητα των μέσων			
	(Std. Error Difference)	(95% Confidence Interval of the Difference)		
	Διαφορά τυπικών σφαλμάτων	Διάστημα εμπιστοσύνης 95%		
	(Lower)	(Upper)		
	Κατώτερο	Ανώτερο		
(Equal variances assumed)				
Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;	Οι διακυμάνσεις θεωρούνται ίσες	,358	-,876	,545
	(Equal variances not assumed)			
	Οι διακυμάνσεις θεωρούνται άνισες	,358	-,876	,545

Στις επόμενες δυο ερωτήσεις που επιλέχτηκαν, δηλαδή το επάγγελμα και το καθαρό οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων, διερευνήθηκε το κατά πόσο συσχετίζονται τα διαφορετικά επίπεδα εισοδήματος και οι διαφορετικές επαγγελματικές κατηγορίες με τον τρόπο απάντησης των συμμετεχόντων στην έρευνα. Για το λόγο αυτό επιλέχτηκε να υπολογιστεί ο συντελεστής συσχέτισης Pearson's r . Ωστόσο, καθώς οι τιμές του συντελεστή αυτού σε όλες τις περιπτώσεις υπολογίστηκαν από το στατιστικό πρόγραμμα SPSS και βρέθηκαν γύρω στο μηδέν, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι τόσο το είδος του επαγγέλματος των ερωτώμενων, όσο και το ύψος του καθαρού οικογενειακού τους εισοδήματος δεν συσχετίζεται είτε με θετικό είτε με αρνητικό τρόπο με τις απαντήσεις των ερωτώμενων στις επιλεγμένες ερωτήσεις. Οι πίνακες της σχετικής ανάλυσης παρατίθενται παρακάτω:

Πίνακας 31. Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson επαγγέλματος και συχνότητας επίσκεψης.

Correlations

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά στην επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;	Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά στην επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;	(Pearson Correlation)Συντελεστής συσχέτισης Pearson	1
	{Sig. (2-tailed)}Σημαντικότητα	-,017
	N	,868
		402
Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;	(Pearson Correlation)Συντελεστής συσχέτισης Pearson	1
	{Sig. (2-tailed)}Σημαντικότητα	-,017
	N	,868
		103

Πίνακας 32. Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson επαγγέλματος και τρόπου ενημέρωσης.

Correlations

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά στην επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;	Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά στην επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;	(Pearson Correlation) Συντελεστής συσχέτισης Pearson	1
	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα	,216*
	N	402
Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;	(Pearson Correlation) Συντελεστής συσχέτισης Pearson	,216*
	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα	1
	N	103

Πίνακας 33. Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson εισοδήματος και συχνότητας επίσκεψης.

Correlations

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει το καθαρό οικογενειακό σας εισόδημα;	Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει το καθαρό οικογενειακό σας εισόδημα;	(Pearson Correlation) Συντελεστής συσχέτισης Pearson	1
	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα	,862
	N	385
Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;	(Pearson Correlation) Συντελεστής συσχέτισης Pearson	-,018
	{Sig. (2-tailed)} Σημαντικότητα	,862
	N	101

Πίνακας 34. Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson εισοδήματος και τρόπου ενημέρωσης.

Correlations

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει το καθαρό οικογενειακό σας εισόδημα;	Από που ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;
(Pearson Correlation)Συντελεστής συσχέτισης Pearson	1	-,065
{Sig. (2-tailed)}Σημαντικότητα		,518
N	385	101
(Pearson Correlation)Συντελεστής συσχέτισης Pearson	-,065	1
{Sig. (2-tailed)}Σημαντικότητα	,518	
N	101	103

Κεφάλαιο 6

Συζήτηση και συμπεράσματα

Αναφορικά με τα ερευνητικά ερωτήματα, θα πρέπει να σημειωθούν τα παρακάτω. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε στο βαθμό αγροτουριστικής ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει ένα σχετικά ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με το βαθμό αγροτουριστικής ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι μόλις το 28% των ερωτηθέντων κατοίκων της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης έχει επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα. Ως εκ τούτου, θα ήταν ορθό να υποστηριχτεί ότι ο βαθμός της αγροτουριστικής ανάπτυξης, τουλάχιστον στο πλαίσιο της δημοφιλίας μεταξύ των πολιτών, είναι μικρός. Αυτό το ποσοστό συμφωνεί και με προηγούμενες έρευνες που αναφέρουν ότι ενώ η υπό μελέτη περιοχή έχει εξαιρετική γεωγραφική θέση, ως κόμβος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Βαλκανικών χωρών, με πολυκεντρική οργάνωση οικιστικού δικτύου στο σύνολο της περιοχής, αλλά τα αντικρουόμενα συμφέροντα για τις χρήσεις γης, η μη αρμονική συνύπαρξη αστικών και αγροτικών περιοχών, τα έντονα φαινόμενα διαπεριφερειακού συντονισμού, η κακή διαχείριση των αποβλήτων και η τάση αστυφιλίας σε συνδυασμό με την έλλειψη υποδομών, οδηγούν σε μικρά επίπεδα αγροτουριστικής ανάπτυξης (Γολιδόπουλος, 2009).

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα διερευνούσε το προφίλ των επισκεπτών-αγροτουριστών στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το προφίλ των επισκεπτών σκιαγραφείται από ένα άτομο είτε άντρας, είτε γυναίκα, ηλικίας μεταξύ των 35 και των 55 ετών, κάτοικο του δήμου Θεσσαλονίκης που έχει ανώτατη μόρφωση, είναι έγγαμος/η και απασχολείται στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία οι περισσότεροι αγροτουρίστες επιλέγουν την ίδια τους τη χώρα και μάλιστα σχετικά κοντινές περιοχές σε σχέση με την περιοχή κατοικίας τους. Επιπρόσθετα, η συνήθης ηλικία των αγροτουριστών είναι μεταξύ 31-40 ετών, κάτι που συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας (35 με 55 ετών). Συνήθως οι τουρίστες που επιλέγουν τον αγροτουρισμό έχουν μέσο εισόδημα και οικογένεια, αλλά δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη επαγγελματική κλίση των αγροτουριστών σε κάποια επαγγελματική κατηγορία. Τα παραπάνω συμφωνούν με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας (Goussios, 2011).

Τέλος, αναφορικά με το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο διερευνά τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, θα πρέπει αρχικά να σημειωθεί η προθυμία του κόσμου να συμμετέχει στο μέλλον σε δραστηριότητες αγροτουριστικές στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, υπό προϋποθέσεις, καθώς οι απόψεις των ερωτώμενων εμφανίζονται μοιρασμένες ανάμεσα σε όλες τις πιθανές απαντήσεις, με την πλέον δημοφιλή να είναι η απάντηση «Ίσως» την οποία επιλέγει ένας στους τρεις ερωτώμενους, ενώ η απάντηση «είναι πιθανό» επιλέγεται από έναν στους τέσσερις.

Οι προϋποθέσεις αυτές, φαίνεται να είναι η ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων βελτίωσης των όρων του αγροτουρισμού, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα, οι δράσεις που αναφέρονται στην βελτίωση των γενικών υποδομών και της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με δράσεις που στοχεύουν στην κατασκευή ισχυρής "εικόνας" του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης και στην διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών, και την αναβάθμιση της συγκοινωνιακής υποδομής.

Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, φάνηκε ότι τα τελευταία χρόνια ξεκίνησε η αγροτουριστική ανάπτυξη και στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης. Η ανάπτυξη αυτή προϋποθέτει τη διατήρηση του φυσικού τοπίου και την ανάδειξη της παράδοσης της εκάστοτε περιοχής. Βέβαια, τα επίπεδα αγροτουριστικής ανάπτυξης στην υπό μελέτη περιοχή, κρίνονται ότι είναι ακόμα σε χαμηλά επίπεδα στην περιοχή αγροτικής ενδοχώρας. Για την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης απαιτούνται δράσεις όπως:

- η καθιέρωση οικονομικών, οικολογικών, κοινωνικών και πολιτιστικών στόχων του εκάστοτε Δήμου της Περιφερειακής Ενότητας για τον καθορισμό περιοχών αυξημένων αγροτουριστικών δυνατοτήτων,
- η περαιτέρω και ενδεδειγμένη έρευνα πάνω στο θέμα αυτό (καταγραφή υπαρχόντων πόρων και καθεστώτος ιδιοκτησίας),
- η καθιέρωση κοινωνικών και οικολογικών δεικτών για τη χρήση γης και τις επιπτώσεις της και
- η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της περιοχής βάση των Ευρωπαϊκών και Διεθνών υποχρεώσεων σχετικά με το περιβάλλον και τις αρχές της αειφορίας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε πολλές περιπτώσεις έχει αποδειχθεί ως μια ευκαιρία για την τοπική κοινωνία, να επενδύσει στην οικονομική της ανάπτυξη με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος. Είναι πλέον αποδεδειγμένο και έγινε σαφές και από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, ότι ο αγροτουρισμός συμβάλλει σημαντικά στην αγροτική ανάπτυξη, αυξάνοντας τα έσοδα των αγροτών, δίνοντας πρόσβαση στην εργασία, προωθώντας την αλληλεπίδραση αγροτικών και αστικών περιοχών, ενισχύοντας την τοπική δομή, τονώνοντας την ανάπτυξη της φυσικής υποδομής του τόπου, αυξάνοντας την αξία των ακινήτων του και δημιουργώντας ευκαιρίες για περαιτέρω οικονομική εξέλιξη.

Για τη βελτίωση του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, θα πρέπει να γίνουν σημαντικές και οργανωμένες κινήσεις τόσο σε επίπεδο έρευνας, όσο και σε πολιτικό επίπεδο και επίπεδο δράσης. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται η δημιουργία Φορέα Προσέλκυσης Επενδύσεων για την υπό μελέτη περιοχή, με βασικό σκοπό να μαζευτούν κονδύλια για την βελτίωση ή τη δημιουργία καινοτόμων αγροτουριστικών μονάδων. Στην ίδια κατεύθυνση θα βοηθούσε και η δημιουργία Κέντρου Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, έτσι ώστε να παρέχεται επιχειρηματική υποστήριξη στις αγροτουριστικές μονάδες της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Επιπρόσθετα η ενθάρρυνση και η ενημέρωση των αγροτών της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης αποτελεί ένα σημαντικό βήμα. Συγκεκριμένα η ενθάρρυνση των αγροτών για εφαρμογή αειφόρου γεωργίας βάση των προτύπων της ορθής γεωργικής πρακτικής, πιστεύεται ότι θα ενισχύσει τα επίπεδα αγροτουρισμού στην υπό μελέτη περιοχή. Ένα ακόμη μέτρο για την ενίσχυση και τη βελτίωση του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, είναι δημιουργία δασικών

δρόμων και περιπατητικών μονοπατιών, καθώς και χώρων αναψυχής, ξενώνων, αθλητικών κέντρων και άλλων υποδομών, που έχουν ως βασικό στόχο την ενίσχυση τόσο του αισθητικού όσο και του οικολογικού χαρακτήρα της περιοχής. Επίσης, ένα ακόμη μέτρο στο πλαίσιο βελτίωσης του αγροτουρισμού στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης είναι η δημιουργία θεματικού πάρκου αναψυχής σε διάφορες περιοχές που κρίνονται κατάλληλες για κάτι τέτοιο.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του αγροτουρισμού, που σχετίζονται με την υποβάθμιση ή την απώλεια των τοπικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών, μπορούν να αποφευχθούν εάν δεν παραβιάζονται οι αρχές τις δεοντολογίας (Glenn, 1991; Sharpley, 2002).

Παράρτημα

1.Περιεχόμενα Πινάκων	σελ.
Πίνακας 1. Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας	8
Πίνακας 2. Ορισμοί του αγροτουρισμού και των σχετικών ή παρεμφερών εννοιών.....	22
Πίνακας 3. Οι Δήμοι της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης.....	34
Πίνακας 4. Πληθυσμός ΠΕ Θεσσαλονίκης, ανά Δήμο.....	42
Πίνακας 5. Το επίπεδο μόρφωσης της ΠΕ Θεσσαλονίκης, ανά ηλικιακές ομάδες.	43
Πίνακας 6. Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην ΠΕ Θεσσαλονίκης.....	44
Πίνακας 7.Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων.....	58
Πίνακας 8. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την ηλικία των ερωτώμενων	61
Πίνακας 9. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων.....	63
Πίνακας 10. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.....	65
Πίνακας 11. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων.....	67
Πίνακας 12. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την παρουσία παιδιών στην οικογένεια των ερωτώμενων.	69
Πίνακας 13. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την	

επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων.....	72
Πίνακας 14. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το καθαρό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων.....	74
Πίνακας 15. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την διαμονή των ερωτώμενων σε αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή ενότητα της Θεσσαλονίκης	76
Πίνακας 16. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συνοδεία της επίσκεψης.....	79
Πίνακας 17. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συχνότητα επίσκεψης των ερωτώμενων	82
Πίνακας 18. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης των ερωτώμενων.....	85
Πίνακας 19. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την ικανοποίηση από την διαμονή των ερωτώμενων.....	87
Πίνακας 20. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με το βασικό πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης	90
Πίνακας 21. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με τη συμβολή του αγροτουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.....	93
Πίνακας 22.Αξιολόγηση των ερωτώμενων για την αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, σε σχετικές συχνότητες.....	95
Πίνακας 23. Αξιολόγηση των ερωτώμενων για την αναγκαιότητα συγκεκριμένων δράσεων για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης σε απόλυτες	97
Πίνακας 24. Αποτελέσματα Συχνότητας και Σχετικής Συχνότητας σχετικά με την πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης των ερωτώμενων	109
Πίνακας 25.Γενικά περιγραφικά στοιχεία δείγματος	112

Πίνακας 26.Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου.....	113
Πίνακας 27. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου.....	114
Πίνακας28. Γενικά περιγραφικά στοιχεία δείγματος	115
Πίνακας 29.Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου.....	116
Πίνακας 30. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου.....	117
Πίνακας 31.Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson επαγγέλματος και συχνότητας επίσκεψης.....	119
Πίνακας 32.Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson επαγγέλματος και τρόπου ενημέρωσης.....	120
Πίνακας 33.Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson εισοδήματος και συχνότητας επίσκεψης.....	121
Πίνακας 34.Αποτελέσματα συσχέτισης με τον συντελεστή Pearson εισοδήματος και τρόπου ενημέρωσης.....	122

2.Περιεχόμενα Διαγραμμάτων	σελ.
Διάγραμμα 1.Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων.....	59
Διάγραμμα 2. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ηλικία των ερωτώμενων	62
Διάγραμμα 3. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το επίπεδο μόρφωσης των ερωτώμενων	64
Διάγραμμα 4. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.....	66

Διάγραμμα 5. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την περιοχή κατοικίας των ερωτώμενων	68
Διάγραμμα 6. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την παρουσία παιδιών στην οικογένεια.....	70
Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτώμενων.....	73
Διάγραμμα 8. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το καθαρό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων.....	75
Διάγραμμα 9. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την διαμονή σε αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα της Θεσσαλονίκης.	77
Διάγραμμα 10. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συνοδεία της επίσκεψης.....	800
Διάγραμμα 11. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συχνότητα επίσκεψης.	83
Διάγραμμα 12. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης των ερωτώμενων	86
Διάγραμμα 13. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ικανοποίηση από την διαμονή των ερωτώμενων.....	88
Διάγραμμα 14. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με το βασικό πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης	92
Διάγραμμα 15. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συμβολή του αγροτουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.....	94
Διάγραμμα 16. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την αναβάθμιση συγκοινωνιακής υποδομής ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	100
Διάγραμμα 17. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες και οι περιβαλλοντικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.....	101

Διάγραμμα 18. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την βελτίωση των γενικών υποδομών ως αναγκαία δράση για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	102
Διάγραμμα 19. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη λειτουργία νέων μονάδων εστίασης και αναψυχής ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	103
Διάγραμμα 20. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη βελτίωση ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.....	104
Διάγραμμα 21. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	105
Διάγραμμα 22. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού φορέα για τον συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων του κλάδου ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	106
Διάγραμμα 23. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τη δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	107
Διάγραμμα 24. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την κατασκευή ισχυρής «εικόνας» του αγροτουριστικού προφίλ της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης ως αναγκαία δράση για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης	108
Διάγραμμα 25. Αποτελέσματα απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης των ερωτώμενων στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης.....	110

3. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας

1. Ποιο είναι το φύλο σας;

Γυναίκα	Άνδρας
1	2

2. Ποια είναι το έτος γέννησης σας;

.....

3. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες, όσο αφορά τις γραμματικές σας γνώσεις ανήκετε;

1. Αγράμματος	
2. Απόφοιτος Δημοτικού	
3. Απόφοιτος Γυμνασίου	
4. Δίπλωμα μέσης τεχνικής σχολής	
5. Απόφοιτος Λυκείου	
6. Απόφοιτος ΤΕΙ	
7. Απόφοιτος Πανεπιστημίου	
6. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	
7. Κάτοχος διδακτορικού τίτλου	

4. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

1. Άγαμος/η	
2. Έγγαμος/η	
3. Διαζευγμένος/η	
4. Χήρος/α	

5. Ποια είναι η περιοχή μόνιμης κατοικίας σας;

.....

6. Έχετε παιδιά;

1.Κανένα	
2. Ένα	
3. Δύο	
4. Τρία	
5. > από τρία	

7. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες όσο αφορά την επαγγελματική σας κατάσταση ανήκετε;

1. Οικιακά	
2. Ιδιωτικός Υπάλληλος	
3. Δημόσιος Υπάλληλος	
4. Ελεύθερος επαγγελματίας	
5. Βιοτέχνης/ επιχειρηματίας	
6. Άνεργος	
7. Φοιτητής – Σπουδαστής	
8.Συνταξιούχος	
9. Άλλο	

8. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει το καθαρό οικογενειακό σας εισόδημα;

Μικρότερο από 10.000 Ευρώ	
Μεταξύ 10.000 και 15.000 Ευρώ	
Μεταξύ 15.000 και 20.000 Ευρώ	
Μεγαλύτερο των 20.000 Ευρώ	

9. Έχετε διαμείνει σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης;

Ναι	Όχι
1	2

Εάν απαντήσατε όχι συνεχίστε στην ερώτηση 14.

10. Με ποιον επισκεφθήκατε την περιοχή;

1. Μόνος/η	
2. Με συγγενείς/οικογένεια	
3. Με φίλους	
4. Με τουριστικό γκρουπ	
5. Με συναδέλφους	
6. Άλλο	

11. Πόσες φορές έχετε επισκεφθεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης την τελευταία 10ετία;

1. Μία	
2. 2-3 φορές	
3. 3-4 φορές	
4. 4-5 φορές	
5. >5 φορές	

12. Από πού ενημερωθήκατε για το συγκεκριμένο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;

1. Διαδίκτυο	
2. Ταξιδιωτικό πρακτορείο	
3. Διαφήμιση στην τηλεόραση ή το ραδιόφωνο	
4. Έντυπο υλικό / περιοδικό	
5. Φίλο/Γνωστό/Συγγενή	
6. Άλλο	

13. Μείνατε ικανοποιημένοι από τη διαμονή στο αγροτουριστικό κατάλυμα που επιλέξατε να μείνετε;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5

14. Ποιο θεωρείτε ότι είναι το βασικό πλεονέκτημα της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης;

1. Φυσικό περιβάλλον	
2. Ιστορία	
3. Παραδοσιακός χαρακτήρας/Πολιτιστική κληρονομιά	
4. Χαμηλό κόστος	
5. Αξιοθέατα	
6. Δραστηριότητες που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης	
7. Υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών	
8. Εύκολη πρόσβαση	
9. Ηρεμία/Ησυχία	
10. Άλλο	

15. Ο αγροτουρισμός συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη;

Ναι	Όχι
1	2

16. Για τη βελτίωση γενικότερα της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής είναι αναγκαίες κάποιες δράσεις. Παρακαλούμε πείτε μας πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω.

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
	1	2	3	4	5
Αναβάθμιση συγκοινωνιακής υποδομής					
Ανάπτυξη δράσεων για τους επισκέπτες καθώς και πολιτιστικές ή περιβαλλοντικές δραστηριότητες.					
Βελτίωση των γενικών υποδομών					
Λειτουργία νέων μονάδων εστίασης & αναψυχής					
Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών					

Διατήρηση ανταγωνιστικών τιμών					
Συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για συντονισμό και προώθηση των επενδύσεων του κλάδου					
Δημιουργία φορέα αγροτουριστικού marketing σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και συντονισμένη προώθηση και προβολή του					
Κατασκευή ισχυρής «εικόνας» του αγροτουριστικού προφίλ της ΠΕ Θεσσαλονίκης.					

17. Σκοπεύετε να επισκεφθείτε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης;

Σίγουρα Όχι	Δεν είναι Πιθανό	Ίσως	Είναι Πιθανό	Σίγουρα Ναι
1	2	3	4	5

Ευχαριστούμε θερμά για την συνεργασία

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Ανδριώτης, Κ. (2003). *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*. Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού & Περιβάλλοντος, 20-21/2003, ISSN 1105-3267, σελ. 139-54.
- Αποστολόπουλος, Κ., Σδράλη, Β. Δ. (2009). *Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου, Θεωρητική προσέγγιση και εφαρμογές*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.
- Αυθίνος, Ι. (1998). *Άσκηση – Άθληση– Κινητική αναψυχή – Οργανωτική διάσταση*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού.
- Βελισσαρίου, Ε. (2000), *Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού*, Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Βαρβαρέσος, Σ. (2000). *Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Τομές – η ελληνική πραγματικότητα* .(Β' Έκδοση) Αθήνα: Προπομπός.
- Γερούδης, Ε., Παπαγεωργίου, Κ. (2004). *Υδρευση – Αποχέτευση Δήμου Θεσσαλονίκης: Υφιστάμενη κατάσταση και Προοπτικές*, Καλαμάτα: ΑΤΕΙ Καλαμάτας. Διαθέσιμο στο [διαδικτυακό](file:///C:/Users/home/Downloads/SDO_DMTA_00429_Medium.pdf) [τόπο: file:///C:/Users/home/Downloads/SDO_DMTA_00429_Medium.pdf](file:///C:/Users/home/Downloads/SDO_DMTA_00429_Medium.pdf) (10/03/2017).
- Γιαννόπουλος, Σ., Δημούδης, Ε., Πλάκας, Κ. (2010). *Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων στο Νομό Θεσσαλονίκης*, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας.
- Γολιδόπουλος, Δ. (2009). *Ανάπτυξη του αγροτουρισμού στο Νομό Θεσσαλονίκης*, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

- Δράκου, Α. (2005). Σημειώσεις για το μάθημα επιλογής «Αθλήματα Περιπέτειας». Τ.Ε.Φ.Α.Α., Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Ελληνική Εταιρία Ανάλυσης Δεδομένων (2004). Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων. Τεύχος 3.
- ΕΛΟΤ (2003). Ελληνική προδιαγραφή. Αγροτουρισμός – ορολογία και γενικές απαιτήσεις για τους παροχείς υπηρεσιών αγροτουρισμού, Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης Α.Ε. ΑΛΟΤΠΡΔ1417 (29/12/2003), Αθήνα.
- Έξαρχος Γ., Καραγιάννης Στ. (2004). Αγροτουρισμός, μοχλός ανάπτυξης της Υπαίθρου. Ηράκλειο: Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης.
- Ηγουμενάκης Ν. (2004). *Τουρισμός : Βασικές Έννοιες*, Αθήνα: Interbooks.
- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ., Λύτρας, Π. (1998). Εισαγωγή Στον Τουρισμό. Αθήνα: Interbooks.
- Θεοδωρομανωλάκη, Μ., Ουρανού, Β., Παπαδοπούλου, Μ. (2012). Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης. Αγροτουριστικές μονάδες και επαγγέλματα που εμπλέκονται, Στο 6ο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε, με τίτλο «*Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία στη σημερινή πραγματικότητα*». Θεσσαλονίκη 30 Νοεμβρίου και 1 & 2 Δεκεμβρίου 2012 .Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: [http://kritis.pde.sch.gr/euprogrammes/microsites/2013kpe3day/files/ennalaktikes/TheodoromanolakiMaria.pdf\(1/2/2017\)](http://kritis.pde.sch.gr/euprogrammes/microsites/2013kpe3day/files/ennalaktikes/TheodoromanolakiMaria.pdf(1/2/2017)).
- Ιακωβίδου, Ο. (1995). Αγροτικός Τουρισμός. Πανελλήνιο Συνέδριο γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. Αθήνα 10-12/12/1995.
- Ι.Τ.Ξ.Ε. (2005). Ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και νέες μορφές τουρισμού, Α' & Β' Τεύχος, Σεπτέμβριος 2005.
- Καλδής, Κ. κ.α. (2000). *Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Κατσιγιάννης, Κ. (2003). *Ο ελληνικός τουρισμός στην αρχή του νέου αιώνα: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων.

- Κίζος, Α., Τερκενλή, Θ. (2006). Το αγροτικό τοπίο της Ελληνικής υπαίθρου: μεταβολή των παραγωγικών συστημάτων και των αναπαραστάσεων που συνδέονται με το τοπίο, 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα 2-4 Νοέμβρη 2006, Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.agro.auth.gr/etagro/ENOTHHTA1.pdf> (5/03/2017).
- Κιόχος, Π. (1993) , Στατιστική. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.
- Κοκκώσης, Χ. (1992). *Προοπτικές για το σχεδιασμό στο μέλλον*, Συνέδριο Τουρισμός και Περιβάλλον, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μόλυβος, Οκτώβριος 1992.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. (2003). *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κολοκυθάς, Δ., Νιώτης, Ι. (2001). *Αγροτουρισμός στο Νομό Θεσσαλονίκης*. Πτυχιακή Εργασία στο Τ.Ε.Ι Καλαμάτας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας.
- Κούτουλας, Δ. (2001). *Ο Θεωρητικός Προσδιορισμός του Τουριστικού Προϊόντος ως Βασική Προϋπόθεση του Τουριστικού Μάρκετινγκ*, Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κουτσούρης, Α., Γάκη, Δ. (1998). *The quest for a sustainable future: alternative tourism as the lever of development*. Στο 10^ο Παγκόσμιο Διεπιστημονικό Συνέδριο Τουρισμός και Πολιτισμός στην Αειφόρο Ανάπτυξη, ΕΜΠ, Αθήνα, 19-21 Μαΐου 1998.
- Κριτσωτάκη, Α.Μ. (2012). Σχέδιο ανάπτυξης του αγροτουρισμού στο Δήμο Σητείας Κρήτης, Μεταπτυχιακή Διατριβή στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας & Ανάπτυξης, Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://dspace.aua.gr/xmlui/bitstream/handle/10329/5692/Kritsotaki_M%20.pdf?sequence=1 (02/03/2017).
- Κωνσταντινίδης Λ. (1993). *Αγροτουρισμός Σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη*. Αθήνα :Εκδόσεις Δωρικός.
- Λαγός, Δ. (2005). *Τουριστική Οικονομική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Λογοθέτης Μ. (2001). *Τουρισμός & βιώσιμη ανάπτυξη*, Ρόδος: Επιμελητήριο Δωδεκανήσου.
- Λογοθέτης, Μ. (1997). *Δίκαιο της τουριστικής Βιομηχανίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

- Λύτρας, Π. (2002). *Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου στις διακοπές*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- Λύτρας, Π. (2001), *Θρησκευτικός τουρισμός. Μια κοινωνικο-ψυχολογική προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- Λύτρας, Π. (1991). *Ο συγκερασμός τουρισμού και αθλητισμού μπροστά στο 2000*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- Μοιρά-Μυλωνοπούλου, Π. (2000). *Τουριστική Γεωγραφία*, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
- Παππάς, Β. (2013). Πρόγραμμα ΟΠΑΑΧ 2013: Ίδρυση & εκσυγχρονισμός επιχειρήσεων με 60% επιδότηση. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://epixeirein.gr/2013/03/04/oraax-2013/> (20/12/2016).
- Παυλόπουλος, Π. (2001). Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Πολύζος, Σ. (2002), Ανάλυση Παραγόντων Επιρροής και Εμπειρική Διερεύνηση των Εσωτερικών Τουριστικών Ροών στην Ελλάδα, *Τόπος*, 18-19: 87-108.
- Ρούπας, Β. (2000). *Ο τουρισμός προς το 2000*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- ΣΕΤΕ (2016). 15ο Συνέδριο ΣΕΤΕ «Τουρισμός & Ανάπτυξη», Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://sete.gr/el/sunedria-ekdiloseis/sunedria/15o-sunedrio-2016/> [15/05/2017].
- Σπιλάνης, Γ. (1995). *Η τουριστική ανάπτυξη της Λέσβου με την αξιοποίηση πολιτιστικών και φυσικών πόρων*, Συνέδριο Τουρισμός και περιβάλλον στις νησιωτικές περιφέρειες, Ηράκλειο Κρήτης, 17-19 Μαρτίου 1995.
- Συμεωνίδου Π. (2009). *Ανταγωνιστικότητα και Βιωσιμότητα Αγροτουριστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα* .(Διδακτορική Διατριβή) . ΑΠΘ, Σχολή Γεωπονίας. Θεσσαλονίκη.
- Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.

- Σχίζας Γ. (1998). *Ο Άλλος Τουρισμός: Η Οικολογική Διέξοδος στα Αδιέξοδα του Συμβατικού Τουρισμού*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις / Οικοτοπία,.
- Τσάντας, Ν., Μωυσιάδης, Χ., Μπαγιάτης, Ν., Χατζηπαντελής, Θ. (1999). *Ανάλυση Δεδομένων με τη Βοήθεια Στατιστικών Πακέτων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Τσάρτας, Π. (1993). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας.
- Τσάρτας Π. (1987). Κοινωνικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 66: 144-158.
- Χρόνη, Σ. (2001). Δραστηριότητες αθλητισμού αναψυχής στην Ελλάδα: αντιλήψεις φοιτητών φυσικής αγωγής. *Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα*, 1: 20-27.
- Χρόνη, Σ., Ζουρμπάνος, Ν. (2001). Ψυχολογικά οφέλη από συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής. *Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα Ζωής, Ειδικό τεύχος, Διοίκηση Δραστηριοτήτων Αναψυχής*, 1-6.

Ξενόγλωσση

- Anthopoulos, T., Iakovidou, O., Koutsouris, A., Spilanis, I. (2000). Spatial and developmental dimensions of agrotourism in Greece, in *The Restructuring of the Countryside: Proceedings of the 5th Panhellenic Congress of Rural Economy*, Stamoulis, Athens, pp. 485–501.
- Apostolopoulos, Y., Sonmez, S. (2001). Greek Tourism on the Brink: Restructuring or Stagnation and Decline? Στο: *Mediterranean Tourism: Facets of Socioeconomic Development and Cultural Change*, επιμ. Y. Apostolopoulos, P. Loukissas και L. Leontidou, pp. 72-88. London: Routledge.
- Barbieri, C., & Mshenga, P. M. (2008). The role of the firm and owner characteristics on the performance of agritourism farms. *Sociologia Ruralis*, 48: 166–183.
- Barke, M. (2004). Rural tourism in Spain. *International Journal of Tourism Research*. 3(3): 137-149.
- Barlybaev, A.A., Akhmetov, V.Y., Nasyrov, G.M. (2009). Tourism as a factor for economic diversification. *Stud. Rus. Econ. Dev.* 20(6):639-643.
- Bazin, G., Roux, B. (1997). *L' agritourisme: un atout pour les zones rurales difficiles mediterraneennes?* Paris: Ed. Harmattan, pp. 215-236.
- Buhalis, D. (2000). Relationships in the Distribution Channel of Tourism: Conflicts between Hoteliers and Tour Operators in the Mediterranean Region. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 1: 113-139.
- Burkhurt, A.J., Medlik, S. (1981). *Tourism: Past, Present and Future*. Oxford: Ruttenworth Heinemann.
- Clarke, J. (1999). Marketing structures for farm tourism: beyond the individual provider of rural tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 7: 26–47.
- Collectif (Dir: Coulomb P.) *Le tourisme contre l'agriculture?*, Paris: ADEF.

- Commission of the European Communities (1993) Towards sustainability: a European Community program of policy and action in relation to the environment and sustainable development”, *Official Journal*, 138: 5-98, 17 May. CEC, Luxembourg.
- Cordell, H.K. (2008). The latest on trends in nature-based outdoor recreation. *Forest History Today*, 4-10.
- Emmanouilidou M., Antonopoulou S., Bizbiroulas A., Rotsios K., Vergos E. (2014) “Investigation of farmers' educational needs for the dynamic development of rural economy during period of economic crisis. The case study of Eastern Thessaloniki”, paper presented in the 13th National Conference of Agricultural Economics Society “The role of agricultural sector in the current crisis”, Agricultural University of Athens, Athens, 21-22 November.
- Evans, N. J., & Ilbery, B. W. (1989). A conceptual framework for investigating farmbased accommodation and tourism in Britain. *Journal of Rural Studies*, 5: 257–266.
- Felderer, B., Helmenstein, C., Kleissner, A., Moser, B., Schindel, L., Tretler, R. (2006). Sport und economie in Europa. Ein tour d' horizon. Έρευνα για λογαριασμό του Αυστριακού κράτους, Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: www.sport.austria.gv.at [15/05/2017].
- Gibson, H. (1998). The educational tourist. *Journal of Physical Education. Recreation and Dance*, 69 (4),32-34.
- Gidakou, I. (1999). Young women’s attitudes towards agriculture and women’s new roles in the Greek countryside: a first approach, *Journal of Rural Studies*, 15(2): 147–158.
- Gidakou, I. (2002). Pluriactivity and local development, Paper presented at the ETAGRO Congress, Florina, Greece, May 2002.
- Gladstone, J., & Morris, A. (2000). Farm accommodation and agricultural heritage in Orkney. In F. Brown (Ed.), *Tourism in peripheral areas: Case studies* (pp. 91–100). Clevedon: Multilingual Matters Limited.
- Glenn, W. (1991). TTRA Annual Conference Focuses on Rural Tourism Development Issues. *Rural Development News*, 15(1): 8-9.

- Goodall, B., Ashworth, J. (1985). *Marketing in the tourism industry*, United Kingdom: Croom Helm.
- Goussios, D. (2011). Renewed interest in the agricultural sector in Greece: heavy or transient trend? *Agrobio Sciences*. 15(1): 34-42.
- Gousiou A., Spilanis I. and Kizos T. (2001), Is Agrotourism “Agro” or “Tourism”? Evidence from Agrotourist Holdings in Lesvos, Greece”, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12 (1):6 – 22.
- Granau, W., Koffman, R. (2008). Tourism as a stimulus for sustainable development for rural areas: A Cypriot perspectives. *Torimos: Int. Multidisciplin. J. Tourism*, 4(1):83-95.
- Higham, J., Hinch, T. (2003). Sport, space and time: effects of the Otago Highlanders franchise on tourism. *Journal of Sport Management*, 17: 235-257.
- Iakovidou, O. (1997). *Agro-tourism in Greece: the case of women agro-tourism co-operatives of Ambelakia*. *MEDIT*, 1: 44–47.
- Iakovidou, O., Turner, C. (1995). The female gender in Greek agrotourism, *Annals of Tourism Research*, 22(5): 481–483.
- Iakovidou, O., Valavanidou, A., Katsagelos, G. (1995). The Development Planning in Agrotourism: The Case of Goumenissa (N. Kilkis). Abstracts of the XVI Congress of the European Society of Rural Sociology, Πράγα 31/7-4/8/1995. (Abstracts). 15.
- Iakovidou, O., Anthopoulou, T., Triantafyllou, K. (1999) *Innovative action of rural women in a mountain region. The case of the women’s agrotourism co-operative of Agios Germanos (Hellas)*, Paper presented at Gender and Rural Transformation in Europe: Past, Present and Future Prospects, Wageningen, The Netherlands, 14–17 October
- Ilbery, B., Bowler, I., Clark, G., Crockett, A., & Shaw, A. (1998). Farm-based tourism as an alternative farm enterprise: a case study from the Northern Pennines, England. *Regional Studies*, 32: 355–364.

- Irvine, W., Anderson, A. R. (2003). Small tourist firms in rural areas: agility, vulnerability and survival in the face of crisis, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 10(4): 229–246.
- Jafari, J. (1977). *Annals of Tourism Research, Editor's Page*. 5:6-11.
- Karlis, G. (2002). Higher education and research: current state of condition. *Paper Presented at the 4th Annual Conference of the Athens Institute for Education and Research*. Athens, Greece.
- Katerinopoulou, A. (2002). Sport tourism in Greece. *Economics and Athletics*, 2(2): 26-33.
- Kazakopoulos, L. & Gidarakou, I. (2003) Young women farm heads in Greek agriculture: entering farming through policy incentives, *Journal of Rural Studies*, 19: 397–410.
- Kizos, T., Iosifides, T. (2007). The contradictions of agrotourism development in Greece: evidence from three case studies, *South European Society & Politics*, 12(1): 59-77.
- Kizos, T., Spilanis, I. (2004). Survival strategies of farms in less favoured areas: the case of Lesbos. *Rural Society in a Changing World: Proceedings of the 7th PanHellenic Conference on Agricultural Economy*, eds I. Gidarakou, L. Kazakopoulos and A. Koutsouris, ETAGRO, Athens, pp. 588–602.
- Kneaffsey, M. (2001) Rural cultural economy, tourism and social reactions, *Annals of Tourism Research*, 28(3): 762–783.
- Knezevic M. (2011), Agrotourism as a generator for regional development, *CEEOL*, 2: 241 – 248.
- Knickel, K., Renting, H. (2000). Methodological and conceptual issues in the study of multifunctionality and rural development, *Sociologia Ruralis*, 40(4): 512–528.
- Koutsou, S., Iakovidou, O., Gotsinas N., (2003), Women's Cooperatives in Greece: An On-going Story of Battles, Successes and Problems, *Journal of Rural Cooperation*, 31(1): 47 – 57.
- Koutsouris A. (1998). *Networking for sustainable future: the case of development agencies*. In: Third European Symposium on Rural and Farming Systems Analyses: Environmental Perspectives, AFSRE/European Group, Stuttgart-Hohenheim, Germany, 25-28 March 1998.

- Kurtzman J. (2005). Sport tourism categories. *Journal of Sport and Tourism*, 10(1): 15-20.
- Leader Dossiers. (1993). *Tourisme at the service of rural development*. Bruxelles: LEADER Coordinating Unit/AEIDL.
- Leiper, N. (1979). The Framework of Tourism. Towards a Definition of Tourism, Tourist and the Tourism Industry, *Annals of Tourism Research*, 6, 2.
- Leontidou. L. (1994). Gender Dimension of Tourism in Greece: Employment, Sub-cultures and Restructuring. Στο: *Tourism: A Gender Analysis*, επιμ. V. Kinnaird και D. Hall, pp. 74-105. New York: John Wiley & Sons.
- Little, D. (2002). How do women construct adventure recreation in their lives? Why we need to re-engage with the essence of adventure experience. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 2 (1): 55-69.
- Loukissas, P. Skayannis, P. (2001). Tourism, Sustainable Development, and the Environment. Στο: *Mediterranean Tourism: Facets of Socioeconomic Development and Cultural Change*, επιμ. Y. Apostolopoulos, P. Loukissas και L. Leontidou, pp. 239-256. London: Routledge.
- Lozato-Giotard J.P. (1990). *Mediterrannie et tourisme*, Paris: Masson.
- Mallett, J. (2004). *Adventure tourism industry*. Available at: http://siteresources.worldbank.org/INTCEERD/Resources/CBT_adventure_tourism_Mallet.pdf (10/05/2017).
- Marques, H. (2006). Searching for complementarities between agriculture and tourism – the demarcated wine-producing regions of northern Portugal. *Tourism Economics*, 12: 147–155.
- Marsden, T. (1999). Rural futures: the consumption countryside and its regulation, *Sociologia Ruralis*, 39(4): 501-520.
- Marsden, T., Banks, J., Renting, H., Van der Ploeg, J. D. (2001) The road towards sustainable rural development: issues of theory, policy and research practice, *Journal of Environmental Policy and Planning*, 2(2): 75–83.
- Mathieson A. (1988). *Tourism. Economic, physical and social impacts*, N.York: Longman.

- McGehee, N. G. (2007). An agritourism systems model: a Weberian perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 15: 111–124.
- McGehee, N. G., Kim, K. (2004). Motivation for agri-tourism entrepreneurship. *Journal of Travel Research*, 43: 161–170.
- McGehee, N. G., Kim, K., & Jennings, G. R. (2007). Gender and motivation for agritourism entrepreneurship. *Tourism Management*, 28: 280–289.
- McIntosh, R.W. (1972). *Tourism: Principles, Practices and Philosophies*. Columbus, Ohio.
- Meert, H., Van Huylenbroeck, G., Vernimmen, T., Bourgeois, M., Van Hecke, E. (2005) Farm household survival strategies and diversification on marginal farms, *Journal of Rural Studies*, 21(1): 81–97.
- Milne, S. (1998). Tourism and sustainable development: exploring the global local nexus. In *Sustainable Tourism Development*, (Eds.) C.M. Hall and A A. Lew. Longman Inc. UK. No. 1 & 2, p. 7-21.
- Muheim, P. (1995). Tourisme et developpement rural, une opportunit e a mieux exploiter selon l'OCDE. *L'information agricole*, 682: 25-26
- Nilsson, P. A. (2002). Staying on farms: an ideological background. *Annals of Tourism Research*, 29: 7–24.
- Ollenburg, C. (2006). Farm tourism in Australia: a family Business and rural studies perspective. Doctor of Philosophy Christian-Albrechts University of Keil (Germany) and Griffith University (Australia).
- Ollenburg, C., & Buckley, R. (2007). Stated economic and social motivations for farm tourism operators. *Journal of Travel Research*, 45: 444–452.
- Oppermann, M. (1996). Rural tourism in Southern Germany. *Annals of Tourism Research*, 23: 86–102.
- Overbeek, G., Efstratoglou, S., Haugen, M., Saraceno, E. (1998) *Labour situation and strategies of farm women in diversified rural areas of Europe*, Luxembourg :CAP Study, CEC.

- Papakonstandinidis, A. L. (1993) *Agrotourism, Landmark on the Road to Local Development*, Athens: Dorikos.
- Polyzos, S., Arabatzis, G. (2006), A multicriteria approach for the evaluation of tourist resources of Greek prefectures, *Tourism Today*, 6, pp. 96-111.
- Rinschede, G. (1992). Forms of Religious Tourism, *Annals of tourism Research*, 19: 51-67.
- Roberts, L., Hall, D. (2001). *Rural tourism and recreation: Principles to practice*. Cambridge: CABI Publishing.
- Scheyvens, R. & Momsen, J. H. (2008). Tourism and Poverty Reduction: Issues for small Island States. *Tourism Geographies*, 10(1): 22-41.
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism Manager*, 23(3): 233-244.
- Sharpley, R., & Sharpley, J. (1997). *Rural tourism: An introduction*. USA: Thomson Business Press.
- Sindiga, I. (1999). *Tourism and African Development: Change and Challenge of Tourism in Kenya*. Hampshire: Ashgate.
- Slee, B. (1993). Endogenous development: a concept in search of a theory, *Options Mediterraneennes*, Series A, 23:21-41.
- Sonnino, R. (2004). For a 'Piece of Bread'? Interpreting sustainable development through agritourism in Southern Tuscany. *Sociologia Ruralis*, 44: 285-300.
- Standeven, J., De Knop, P. (1999). *Sport tourism*. Champaign, Ill: Human Kinetics.
- Sznajder, M., Przeborska, L., & Scrimgeour, F. (2009). *Agritourism*. UK: MPG Books Group.
- Taylor, P., Richard, C. (1985). *An introduction to curriculum studies*. Windsor: NFER-Nelson.
- Tsartas, P. & Thanopoulou, M. (1994). *Women's Agrotourism Cooperatives in Greece*, Athens: Mediterranean Women's Studies Institute.

- Van der Ploeg, J., Renting, H., Brunori, G., Knickel, K., Mannion, J., Marsden, T., De Roest, K., Sevilla-Guzma'n, E. & Ventura, F. (2000). Rural development: from practices and policies towards theory, *Sociologia Ruralis*, 40(4): 391–408.
- Vukonic, B. (1996). *Tourism & Religion*, London: Pergamon Press.
- Wall, G. (2000). Agrotourism. In J. Jafari (Ed.), *Encyclopaedia of tourism* (pp. 14–15). London: Routledge.
- Walterspiel, G. (1957), Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre des Fremdenverkehrs: Teile I, II und III. In: Rößle, Karl und Bernhard Pfister (Hrsg.), *Jahrbuch für Fremdenverkehr*, Teil I: 4. Jahrgang, Heft 2 (Sommerhalbjahr 1956), Teil II: 5. Jahrgang, Heft 1 (Winterhalbjahr 1956/57), Teil III: 5. Jahrgang, Heft 2 (Sommerhalbjahr 1957) (München: DWIF Deutsches Wirtschaftswissenschaftliches Institut für Fremdenverkehr an der Universität München).
- Weaver, D. B., & Fennell, D. A. (1997). The vacation farm sector in Saskatchewan: a profile of operations. *Tourism Management*, 18: 357–365.
- Wilkerson, C. (2003). Travel and Tourism: An Overlooked Industry in the U.S. and Tenth District, *Economic Review*. 88(3): 45–72.
- World Tourism Organisation (WTO). (1981). *Tourism Multipliers Explained*. Madrid: World Tourism Organisation and Horwarth and Horwarth.

Πηγές από το διαδίκτυο

- Ελληνική Στατιστική Αρχή, ΕΛΣΤΑΤ: <http://www.statistics.gr/el/>
- Ελληνική Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια: www.livopedia.gr
- Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας: thessaloniki.pkm.gov.gr
- Γενική Διεύθυνση Δασών και Αγροτικών Υποθέσεων: <http://gdday.damt.gov.gr/index.php/ddas/66-ddas-the/133-st-ep-ddas-thes>
- Γυναικείος Αγροτικός Συνεταιρισμός Αγίου Αντωνίου: http://www.agro-tour.net/web/guest/companies/~//topicarts/view/38583?topicarts_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fcompanies%2F~%2Ftopic%3Ftopicarts_page%3D81
- http://archive.in.gr/Reviews/Review2073/assets/06_N%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%CE%98%CE%B5%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%82.pdf
- Κτήμα Γεροβασιλείου: <http://www.gerovassiliou.gr/el/>
- ΠρώτοΘέμα: <http://www.protothema.gr/environment/article/301061/thessaloniki-i-monadikotita-tou-ugrotopou-tis-koroneias-volvis/>
- Greece Heaven: <http://www.greeceheaven.com/xlorida-panida-ellada>
- Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΣΕΤΕ: <http://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos-teyhos-1.pdf>